

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра публічного управління та публічної служби**

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В ПОСТ ВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Матеріали науково-практичної конференції

12 травня 2022 року

**Львів
2022**

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
ІНДУ НУ «Львівська політехніка» заборонено*

Метою науково-практичної конференції “Перспективи розвитку науки і практики публічного управління України в пост воєнний період” є обговорення актуальних питань публічного управління та адміністрування, нових викликів і завдань, що постали в умовах війни перед українським суспільством. Дієвим засобом боротьби проти російської агресії стала небувала згуртованість українського суспільства, публічних інституцій, громадських об’єднань і волонтерського руху. Джерело такої консолідації лежить в демократичних досягненнях України, упровадженні в суспільно-владні відносини цивілізаційних стандартів і цінностей.

Завдання конференції полягає в акцентуванні уваги на збереженні попередніх досягнень сфери публічності та розвитку транспарентності, свободи й гуманізму в пост воєнний період.

Кінцевий результат роботи конференції: обґрунтувати основні напрями та шляхи вирішення проблемних питань теорії та практики публічного управління, а також розробити пропозиції та рекомендації публічним інституціям щодо їхнього подальшого розвитку.

Конференція відбулася за участю теоретиків та практиків публічного управління, науково-педагогічних працівників споріднених спеціальностей, представників органів публічної влади, аспірантів і докторантів, громадських активістів.

**Матеріали та пристатейна література
публікуються в авторській редакції.
За достовірність фактичної інформації
у публікаціях відповідальність несуть автори**

Перспективи розвитку науки і практики публічного управління України в пост воєнний період [Текст]: матер. наук.-практ. конф. (12 травня 2022 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. П. М. Петровського. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2022. – 91 с.

© Навчально-науковий інститут
державного управління
Національного університету
«Львівська політехніка», 2022

Оргкомітет

Олександр Сушинський – директор ІНДУ НУ «Львівська політехніка», голова оргкомітету;

Петро Петровський – завідувач кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка», співголова оргкомітету;

Петро Козут – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка», науковий координатор;

Діана Заяць – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка», відповідальна за випуск матеріалів конференції;

Тарас Кіцак – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка», модератор конференції

Модератори секцій:

Петро Петровський – завідувач кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Актуальність розвитку публічного управління та його детермінанти*);

Ористлава Сидорчук – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка»; **Богдан Шевчук** – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Нормативно-правове забезпечення розвитку публічного управління*);

Галина Дзяна – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Трансформація комунікативної діяльності органів публічної влади*);

Ольга Федорчак – доцент кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Напрями розширення демократичної діяльності суб'єктів публічного управління*);

Євген Матвійшин – завідувач кафедри регіонального та місцевого розвитку ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Проблеми та завдання забезпечення сталого розвитку держави, регіонів і територіальних громад*);

Надія Калашник – професор кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Соціальні, духовні та психологічні чинники розвитку сфери публічного управління*);

Ігор Дробот – професор кафедри публічного управління та публічної служби ІНДУ НУ «Львівська політехніка» (Секція: *Публічно-управлінські механізми здійснення реформ у соціально-гуманітарній сфері*)

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО ДЕТЕРМІНАНТИ

Олександр Сушинський

директор Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»
д.держ.упр., професор

Наука та внесок у суспільний розвиток: відповідальність науковця

*Кожен і усі
відповідальні за свої діяння,
за те, що могли створити,
за те, що мали створити,
за те, що створили,
за те, що створимо.*

Сутнісною ознакою суспільного розвитку є відповідальність як набута якість саме інтелектуального розвитку людини у складі людських спільнот. Інтелект, свідомість і відповідальність вирізняють людську істоту у природному середовищі та є сутністю її людяності. Саме рівень чи якість відповідальності свідчить про рівень розвитку людини як людської істоти, певної спільноти, громади, народу, нації та зрештою людства загалом. Набуття дієздатності та відповідальності є саме людською якістю розвитку людської істоти.

Розробка відповідних шкал, критеріїв оцінювання відповідальності видається перспективним для ранжування розвитку особистості, спільноти, громади, народу, нації.

Терміно-поняття «відповідальність» досить широко використовується усіма гуманітарними та суспільними науками. Як інтелектуальний культурний здобуток воно змінюється у просторі та часі. У цьому терміно-понятті розробники відображають розвиток науки у відповідний історичний період.

У цій розробці ми не ставимо собі за мету дати чергове визначення поняття «відповідальність» і тим більше якоесь родове чи загальне визначення поняття «відповідальність», так як важливим є його феномен. Ця розробка є логічним продовженням і осмисленням низки попередніх розробок [1].

До цієї розробки спонукала особиста потреба осмислення проблематики відповідальності науковців (наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників), які підтримували та «науково» обґрунтовували фашистську ідеологію, комуністичну ідеологію, нацизм тощо. Адже були не тільки безпосередні виконавці, а й науковці-ідеологи фашизму, які фактично залишилися поза відповідним судовим процесом. Питання в тому чи мали науковці бути обвинуваченими та засудженими за свої, пов'язані з фашизмом діяння, «наукові» розробки, за їх пропагування та впровадження тощо.

Уроки минулих воєн та особливо другої світової спонукали світову спільноту до утворення «міжнародних» організацій (типу ООН, НАТО тощо), розробки та впровадження «міжнародного» законодавства з метою упередження та недопущення повторень фашизму, жахів війни тощо.

Складалось враження, що «демократія», «верховенство права», утворення «міжнародних» організацій та впровадження їх зусиллями міжнародних нормативно-правових актів буде гарантією недопущення у другому тисячолітті, у двадцять першому столітті повторень фашизму, розв'язання воєн насамперед у Європі.

Тут без ширшого доведення констатуємо фактично кризу концепцій «демократій», «верховенства права» та демократичного розвитку світу, насамперед Європи. Адже саме в центрі Європи з 24 лютого 2022 року Російська Федерація (Росія) де-факто веде

повномасштабну війну проти суверенної держави Україна, Українського народу. Агресор – Росія, розпочавши де-факто війну – активні бойові дії на усій території суверенної і незалежної держави Україна, де-юре називає цю війну «спеціальною військовою операцією».

Проводячи правову оцінку реальних відносин Росія – Україна, доходимо висновку, що Росія веде війну з Україною фактично з часу проголошення Україною незалежності. Адже війна – вид суспільних відносин, суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням суперечностей, які перейшли в конфлікт між державами, народами, виразниками якого є «політики», із застосуванням у своєму крайньому вираженні військових формувань і зброї. Війна як конфлікт у крайньому вираженні характеризується колективною агресією, значними людськими жертвами та матеріальними втратами.

Особливістю сучасних гібридних воєн є латентне захоплення чужих матеріальних, природних і людських ресурсів. У такому сенсі Росія веде війну проти України з часу проголошення незалежності шляхом «законного» захоплення державної та комунальної власності, природних ресурсів тощо.

Росія через відповідні структури (спецслужби, бізнес, агенти впливу тощо) упродовж тривалого часу фактично «виснажувала» Україну, Український народ. Основна причина цієї війни – прагнення політичних сил Росії нівелювати державність України, української нації.

Росія де-факто є державою терористом (тероризм (від лат. terror – «жах») адже вона використовує насильство проти цивільного населення по усій території України.

Війна може бути та інколи є засобом задоволення особистісних потреб, амбіцій, прагнення окремих осіб чи окремої особи, безконтрольного владарювання. Війна у цьому випадку може бути розв'язана за умови підтримки активної чи мовчазної з боку громадянського суспільства.

Слабкість чи недостатність розвитку відповідального громадянського суспільства в Росії є підґрунтям, умовою безконтрольності російського політикуму та президента Росії. Такий стан речей розвитку Росії призвів до появи «путінізму» та й відповідно російського неофашизму. Заявлену президентом Росії «денацифікацію» України трактуємо неофашизмом, російським геноцидом спрямованим на Український народ. Не визнаючи Українців як окрему націю російський геноцид чи геноцид по російськи – вбивство кожного та усіх громадян України, Українців, Українського народу. Тому відповідальністю світового співтовариства є зупинити злочинців, адже вони можуть вбити націю на її суверенній землі.

Військова агресія – війна Росії проти України, Українського народу, Української нації, Українців є засобом задоволення особистісних потреб, амбіцій, прагнення президента Росії Володимира Путіна, безконтрольного владарювання. Фактично – це війна президента Росії Володимира Путіна, яка розв'язана ним з активної чи/та мовчазної підтримки з боку громадянського суспільства, росіян.

Сучасні відносини та й зрештою війна Росії проти України, Українського народу, Українців є багатовіковою віхою невизнання, нетерпимості Росії, росіян України, державності Українського народу, Українців. Інакше кажучи тут йдеться про інакшість Росії та росіян і України та Українців.

Війна Росії, росіян проти України, Українського народу, Української нації, Українців у різних формах ведеться століттями. Результатом цієї війни буде утвердження державності України та Української нації.

Отже, осмислення, переосмислення проблематики відповідальності науковців спонукає також особиста потреба осмислення триваючої війни в Україні, війни з Україною, Українським народом, яку веде Росія, росіяни (російський народ).

Постановка проблематики

Війна Росії проти України зумовила до постановки питання про агентів впливу в Україні та в Росії, про відповідальність українців у Росії та росіян в Україні!? Адже в Росії проживає та працює мільйони українців і громадян України, а в Україні – росіян і громадян Росії.

Виокремлюємо питання про відповідальність еліт загалом і зокрема науковців в Україні та в Росії, які підтримували, підтримують і «науково» обґрунтовували,

обґрунтовують діяння Росії, політичного керівництва Росії стосовно України, Українського народу, Українців. Адже були та є не тільки військові як безпосередні виконавці, а й науковці-ідеологи, які фактично можуть, як вже було в історії, залишитися проза відповідним судовим процесом. Питання в тому як кваліфікувати їхні, пов'язані з цією війною, а фактично з неофашизмом діяння, «наукові» розробки, за їх пропагування та впровадження тощо.

Отже, формулюємо робочу гіпотезу розробки – науковці відповідальні за свої, зокрема пов'язані з війною, а фактично з російським неофашизмом діяння, «наукові» розробки, за їх пропагування та впровадження, тощо.

Доктринальні засади розробки

В Україні уже тривалий час нав'язуються концепції (верховенства права, космополітизму, мультикультуралізму тощо) де фактично «віртуальними» людиною та правом підміняється громадянство України та права і свободи громадян. У контексті розроблюваної нами концепції відповідальної республіки найвищою соціальною цінністю для держави Україна (*національною цінністю*) є саме її громадяни, їх життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, життєво важливі інтереси [2].

Сутнісним у концепції відповідальна республіка є те, що найвищі соціальні цінності охороняються «силою права» гарантією якої є «право сили» з метою забезпечення того, щоб громадяни не були змушені вдаватися до крайнощів – повстання проти узурпації влади будь-ким і у будь-який спосіб. У контексті викладеного громадянство саме держави Україна зумовлює пріоритет її (держави) відповідальності – національну цінність. Однак, констатуємо, що «сила права» є недостатньою гарантією найвищих соціальних цінностей, а лише поєднання «сили права» та «права сили» є такою гарантією «безпеки» чи убезпечення національної цінності.

Поняття «безпека» у загальному трактуванні характеризує стан захищеності об'єкта від змін. Цей стан обумовлюється насамперед такою властивістю об'єкта як стійкість проти негативних змін, а точніше – негативних впливів, які трактуються як певні «загрози». Таке поняття безпеки передбачає певну захисну, зокрема, зворотну дію та/чи протидію щодо реальних і/чи можливих загроз. У такому аспекті «національна безпека» – стан захищеності суспільних відносин щодо основних і насамперед найвищих соціальних цінностей чи у найбільш загальному значенні – національного інтересу. Це означає, що національна безпека є необхідною умовою «позитивного» розвитку суспільства та вирішення питань національного інтересу [3].

Отже, у найбільш загальному значенні поняття національної безпеки характеризується певною статико-динамічною категорією щодо основних і насамперед найвищих соціальних цінностей чи у найбільш загальному значенні – національного інтересу. Інакше кажучи найвищі соціальні цінності зумовлюють чи становлять сутність національного інтересу, що також означаємо поняттям «національна ідея».

Очевидно, що військова агресія – війна Росії проти України, Українського народу, Українців становить реальну загрозу національній безпеці.

Видається, що ми виходимо на необхідність розробки певного наукового напряму осмислення та переосмислення ролі науки та науковців у зв'язку з веденням воєн у сучасному світі та пошуку у зв'язку з цим гарантій верховенства права.

У рамках цієї розробки метою є насамперед пояснення сутності чи встановлення феномена певного суспільного явища, а не дати визначення якогось конкретного терміна. Адже право – складна соціальна практика, а філософська теорія права це пояснення цієї практики, а не з'ясування чи пояснення семантичного змісту певного слова [4].

В аспекті авторських загальних концепцій публічної влади та відповідальності розробляється проблематика концепції суспільного розвитку та відповідальності науковців.

У методологічному аспекті мети нашого дослідження та розробки з позицій сутнісного розуміння моралі, справедливості та права також важливим є низка філософсько-правових положень і принципів. Зокрема, важливим є формування умов задоволення чи виконання очікувань соціуму «відповідальності» усього, що стосується буття науки та

науковців щодо суспільного розвитку, держави, влади, правління тощо. Адже суспільство так чи інакше «утримує» їх – науковців і науку.

У процесі таких пошуків ми приходимо до постановки питання про співмірність очікувань і потреб соціуму від науки та його затрат чи вкладу у розвиток науки. Інакше кажучи, а які саме ресурси вкладаються у розвиток науки? І чи співмірні ці очікування та суспільні затрати? Водночас у процесі таких пошуків ми також приходимо до постановки питання про співмірність очікувань науковців в сенсі винагороди за свою працю та результативністю й ефективністю їхньої праці. Інакше кажучи, а який саме вклад науки та науковців у суспільний розвиток?

Очікування чи потреби й інтереси соціуму інституціуються щодо «справедливої» та «відповідальної» не тільки «держави» та «влади», а також і політиків й розробників політичної та насамперед конституційної ідеології.

Тут постулюємо, що очікування соціуму будуть задоволені лише за умови, коли «відповідальними», а в певному трактуванні «правомірними», «конституційними» й «конституційно відповідальними» будуть статус, компетенція, компетентність, «буття», «діяння» усіх «конституційних інституцій» з особливим статусом серед них науковців, як розробників і проводирів ідеології, насамперед, конституційної ідеології. Інакше кажучи йдеться про принцип де-факто та де-юре симетрії суспільних відносин науковець-влада та й загалом науковець-суспільство.

Сутністю та запорукою суспільного розвитку в позитивному сенсі є те, що його спрямовує саме відповідальний інтелект. Де сутністю чи феноменом відповідального інтелекту є мораль, справедливість і верховенство права.

Носії відповідального інтелекту чи, інакше – відповідальні інтелектуали та насамперед відповідальні науковці зобов'язані, а інакше – це справа їхньої честі, їхня місія, впливати на хід розвитку суспільства. У своїх претензіях вони відповідальні бути вище чи в авангарді усереднених і, так званих, електоральних настроїв, потреб, інтересів тощо.

Питання у тому саме як відповідальні науковці мають діяти щоб відповідати своїй місії. Тому нами послідовно розробляється та пропагується концепція «ненав'язливого нав'язування» відповідального мислення та діяння. Загальновідомо, що найкращим тут є спосіб переконувати, однак переконування не може бути нав'язливим, агресивним. Сутність концепції «ненав'язливого нав'язування» – переконання науковця мають стати позицією політика. Тому науковцям необхідно ненав'язливо нав'язувати нове відповідальне мислення насамперед політикам, та у такий спосіб опосередковано вийти на політичну арену зі своїм новим відповідальним мисленням, зробивши його національним надбанням.

За певних обставин науковець має безпосередньо вийти на політичну арену та включитися у політичні партійні процеси. Однак тут є значний ризик втрати наукової об'єктивності – конфлікт інтересів науковець-політик. Очевидно, що науковець, трансформуючись у політика перестає бути таким.

Науковці та інтелектуали в силу усвідомлення своєї відповідальності зобов'язані реагувати не тільки на ситуацію матеріальної й духовної кризи у суспільстві, а насамперед на кризового характеру тенденції, пропонуючи йому нове відповідальне мислення. Якраз вони в силу своєї інтелектуальності зобов'язані відкривати загрози та розробляти засоби їх упередження. Проте, на жаль, як правило, ми і не тільки деякі науковці як правило «сильні» у коментуванні та обґрунтуванні того, що вже відбулося чи відбувається. Але суспільство очікує від науковців іншого – не популізму, а популярності, відкритості та перспективи відповідального розвитку, а це вже місія науки та науковців.

Можна до безконечності дискутувати про недосконалість чи навіть шкідливість тієї чи іншої партійної ідеології, а можна піти у політику через певну партію задля того, щоб змінити її «зсередини», нав'язавши їй нове відповідальне мислення. Можна і не бути шанувальником певної партійної ідеології, проте можна вплинути на її розвиток і на те що відбувається у суспільстві зсередини певної політичної сили, нав'язуючи їй нове мислення, а через неї та її засобами впливати на суспільний розвиток.

У такому аспекті видається, що відповідальний науковець зобов'язаний у доступний спосіб зійти на політичну арену, щоб спрямувати суспільний розвиток у відповідності з новим мисленням. Для цього Він навіть може вступити в партію не для того, щоб віднести своє нове мислення чи свою філософію до її ідеології, але для того, щоб працюючи у політичному середовищі, використовуючи ресурси партії та політики на забезпечення суспільного прогресу через іншу, нову філософію відповідального мислення.

Науковець зобов'язаний усвідомити свою відповідальність за те, що він інколи й мимоволі може стати чи навіть стане «поводиром» «поводирів» (політичних рухів, політичних лідерів тощо), адже вони («поводирі») як правило слідуєть певній ідеології, пропагуючи та нав'язуючи її суспільству. Питання не лише у тому чия це ідеологія, адже так чи інакше будь-яка ідеологія є надбанням суспільства, а у тому хто її розробник, і як вона «нав'язана» суспільству? Якраз від нього (розробника) на першому етапі чи навіть на етапі генезису залежить кому саме віддати свою розробку, яка може вплинути на розвиток суспільства, і хто буде її пропагувати, нав'язувати суспільству та у які способи. Це має бути усвідомлене відповідальне рішення.

Людина, громада, народ, суспільство безумовно відповідальні за ту владу та форму правління, яку уконституціювали (обрали), легалізували та легітимували. Однак науковець, у силу свого статусного виокремлення, так чи інакше знаходиться всередині політичної ситуації, тому він відповідальний за свої розробки, які вплинули, впливають чи можуть вплинути на владу та форму правління.

У суспільних науках активно розвиваються концепції індивідуальної та інших видів, зокрема корпоративної, колегіальної, солідарної тощо, відповідальності політиків. Адже вони приєднані до конкретної політичної владної структури (корпорації), що значно розширює владні спроможності чи ресурси особистості, її можливості впливати на суспільний розвиток і суспільні відносини. Зрозуміло, що цей стан може бути використано як корисно, так і корисливо. Тому це також обумовлює особливу відповідальність науковця для позитивного розвитку суспільства.

Сказане приводить нас до висновку про актуальність розробки проблематики відповідальності науковців і, насамперед, науковців-розробників ідеології. Важливо розробити проблематику видів, зокрема, конституційної відповідальності людини, громадянина, науковця тощо. Адже конституційне право розвивається як певне уособлення справедливості та моралі. Якраз у цьому унікальність його норм, як норм Основного Закону, Вищого Закону, Конституції тощо.

Тут також важливим є усвідомлення та розробки проблематики легітимації та легалізації, конституційного статусу чи уконституціювання влади та інституційної системи, структури її здійснення. Що фактично зводиться до проблематики конституції чи Основного Закону, які у певний спосіб конституують, зокрема, уконституційовують статус та буття влади, людини, громадянина, громади, народу. Конституція має бути, проте це не завжди так, певним уособленням справедливості через поєднання норм моралі та права. Адже спільність моралі та прав у тому, що вони унормовують суспільні відносини чи інакше – «норма» як така є їхньою сутнісною спільною рисою, властивістю, водночас їх відмінність полягає у способах забезпечення та гарантування цих норм. Правові норми забезпечуються та гарантуються публічною владою, зокрема, державою та її інституційною, наділеною владою, а точніше – владною компетенцією, структурою. Видається, що якраз у цьому морально-правовому поєднанні чи навіть дуалізмі відображається унікальність конституції справедливої (демократичної, соціальної, правової) держави. А справедливість, як відомо, пов'язується чи навіть уособлюється з відповідальністю.

В аспекті викладеного доходимо висновку про те, що зазначений морально-правовий дуалізм може бути порушений умовно кажучи «владною», а точніше інституціями її здійснення, тому суспільство потребує захисту та гарантій паритетності морально-правового дуалізму від несправедливого, зокрема, неналежного, недостатнього чи навіть корисливого здійснення влади. Це зумовлює потребу спеціального інституту захисту та гарантій позитиву паритетності зазначеного морально-правового дуалізму. Інакше кажучи

Йдеться про позитив буття влади, владності чи як захист і гарантія від несправедливого, зокрема, неналежного, недостатнього чи навіть корисливого здійснення влади, владарювання, самоврядування, урядування, управління тощо. Тим інститутом якраз і є «відповідальність», яке як суспільне явище вже існує, тому потребує лише відповідної доктринальної та практичної розробки.

Отже, суспільна потреба справедливості зумовлює морально-правову сутність конституції та легітимацію і легалізацію влади через її уконституціювання. Водночас унікальність і специфіка конституції та її норм, а також способи їх застосування та гарантування зумовлює виокремлення проблематики розробки та розробників конституційної ідеології та інституту конституційної відповідальності конституційних інституцій здійснення влади, а також інституцій та осіб розробників конституційної ідеології. Це також зумовлює специфіку конституційного та конституційно-правового статусу відповідних інституцій у тому числі й їхню компетенцію та компетентність, особливості правової та юридичної сутності «справедливої» та «відповідальної» діяльності, поведінку, правомірність і неправомірність, законність і незаконність діянь, зокрема конституційність делікту, особливість конституційних приписів, у відповідності з якими чи навіть точніше, які обумовлюють їхню юридичну та, насамперед, конституційну компетенцію, компетентність, відповідальність, особливість процедур їх реалізації. Однак, висловлювані у юридичній науковій літературі погляди про сутність конституційної відповідальності досить суперечливі.

Для розробки певної концепції чи теорії необхідно встановити відповідну систему базових позицій, аксіом, засновків тощо. Для предмета наших досліджень незаперечним (аксіоматичним) тут є те, що суспільні відносини розвиваються у відповідності з принципом чи презумпцією «довіри» (темою іншого – альтернативного дослідження буде – презумпції «недовіри»). Йдеться про те, що суспільство у певні способи «довіряє» та очікує «справедливості», «правомірності» у тому числі й «справедливої влади», «держави», що також можемо трактувати як принцип презумпції «владної справедливості».

Важливим тут є й те, що суспільство так чи інакше все ж таки довіряє «науці». Тому безвідповідальним є її корисливе застосування. Адже беззаперечним також є очікування соціуму «справедливості» чи «праведності» конституції. Інакше кажучи принцип презумпції «владної справедливості» трансформується у принцип «конституційної справедливості». Видається, що якраз принцип презумпції «конституційної справедливості» також актуалізує проблематику справедливого конституційного буття, конституційної відповідності та відповідальності загалом і відповідної й відповідальної «влади», відповідального та правомірного її здійснення у відповідні способи «владарювання», «урядування», «управління» тощо. Водночас можемо також стверджувати про певне ототожнення на рівні суспільної свідомості принципів презумпції «владної справедливості» та «відповідності влади», «владної відповідальності» та «відповідальної влади». Однак, на рівні доктринального осмислення це різні принципи і питання їх сутності й детермінованості потребують окремого розгляду та вирішення.

В аспекті викладеного наголошуємо на тому, що ми не ототожнюємо відповідальність, як може скластися враження, з обов'язком, водночас не заперечуючи їхнього зв'язку в частині того, що перше є ширшим чи таким, що включає друге.

Підсумовуючи в цілому зазначимо, що основними засадами чи засадничим відповідальності науковців-розробників ідеології та насамперед конституційної ідеології є її зумовленість суспільною потребою та морально-правовою сутністю конституції її застосуванням і гарантуванням; феномен цієї відповідальності – це якісний стан «справедливої (конституційної) відповідності» конституційних відносин, який забезпечує та гарантує усе суспільство, однак вклад кожного її елемента різний.

Робота науковців і їх внесок у суспільний розвиток

Наука а точніше наукові розробки впливають на розвиток людського капіталу.

Роботу науковців характеризують як правило кількісними показниками. Це як правило кількість публікацій загалом та за певний період діяльності. Однак для розвитку

суспільства важливим є не кількісні, а якісні показники. Для суспільства не важлива кількість, а коли та чи кількість переходить у якість?

Внесок науки у розвиток людського капіталу є очевидним за кількісними показниками. Однак питання якості підготовлених фахівців?

Науковці є авторами, співавторами доволі значного числа публікацій. Це тисячі публікацій, сторінок тощо. Однак питання якості цих публікацій?

Роботу науковців важливо оцінювати не за кількісними, а якісними показниками. А саме скільки та яких створено, розроблено: концепцій; теорій; проєктів актів (проєктів законів України; проєктів актів Президента України; проєктів актів Кабінету Міністрів України; проєктів актів органів місцевого самоврядування); нових технологічних (впроваджених) матеріалів; нових технологічних (впроваджених) технологій тощо.

Наука та освіта має демонструвати свою спроможність вкладу у суспільний розвиток. Щоб навчати інших науковець повинен продемонструвати не стільки кількість як якість своїх особистих розробок.

Якість освітнього процесу та результатів навчання проявляється у якості роботи випускника. Інакше кажучи якість випускника як працівника відображає якість викладача (вчителя)...

Про якість освітньої програми свідчить спроможність випускника відповідати вимогам споживача – працедавця.

Держава для громадян, територіальних громад, народу, нації є певним гарантом якості життя. Держава як гарант проявляється чи присутня у суспільних відносинах через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадових осіб (публічних службовців). Це означає, що виконання державою своїх функцій залежить від якості складу публічної служби та професійного зростання кожного та усіх публічних службовців.

Для цілей цієї розробки професійне зростання – це розвиток особою здобутих і набуття нею нових компетенцій (знань, умінь, навиків тощо), які вона спроможна проявити та проявляє у своїй професійній діяльності з метою більш якісної діяльності, отримання винагороди за свою працю, професійної кар'єри тощо. Держава, а точніше суспільство, кожен і усі мають розуміти потребу та бути зацікавлені в якості публічної служби та її професійному зростанні. Водночас і публічні службовці мають бути зацікавлені та мати можливості професійного зростання.

Очевидно, що для професійного зростання публічних службовців необхідною є відповідна система професійного навчання. Тому в Україні так чи інакше все таки формується розуміння потреби професійного навчання публічних службовців і місця та ролі держави в організації освітньої діяльності у тому числі й на «ринку» відповідних освітніх послуг. Адже держава впливає на освітню діяльність як і на будь-яку іншу економічну діяльність через правове регулювання та безпосередню чи опосередковану присутність на відповідному ринку. За певних умов, зокрема, імперативу, наприклад, обов'язку підвищення кваліфікації працівників, є потреба регулювання ринку послуг, держава зобов'язана бути присутня на цьому ринку.

Отже, якість складу публічної служби та організаційне й інституційне забезпечення професійного навчання публічних службовців була та й буде актуальною науково-прикладною проблематикою, затребуваною суспільним розвитком.

Якість публічної служби залежить від єдності у сукупності імперативів, а саме, професійного навчання, програм професійного навчання, виконавців, фінансового забезпечення. В Україні на даний час обов'язковим є лише професійне навчання публічних службовців, а інші імперативи як правило замовчуються чи зазначені латентне.

Наука, неофашизм і відповідальність науковців

Діяння російського політикуму, політичного керівництва та насамперед президента Росії свідчить про їхню безвідповідальність, а також, що не менш важливо про безвідповідальність російських науковців. Адже саме російські науковці мали б впливати на розвиток відповідального громадянського суспільства. Разом відповідальні науковці та громадянське суспільство могли б вплинути на діяння російського політикуму. Їхня

безвідповідальність, активна чи пасивна підтримка діянь політикуму призвела до відродження фашизму у формі російського неофашизму.

Недостатнім видається також вплив світового наукового співтовариства на розвиток відповідального наукового співтовариства та громадянського суспільства Росії.

Загальний висновок

1. Наукове співтовариство кожен і усі науковці неспромоглись запобігти відродження фашизму у формі російського неофашизму.

2. Наукову та освітню діяльність необхідно спрямувати на підготовку професіоналів для роботи в органах влади здатних забезпечити інноваційний розвиток держави та територіальних громад.

3. Наукова діяльність має бути спрямована на створення і впровадження нових конкурентоспроможних технологій державного управління та місцевого самоврядування забезпечення інноваційного розвитку суспільства.

4. Експертна, консультативна та дорадча діяльність має бути спрямована на супровід діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування для забезпечення інноваційний розвиток держави та територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Сушинський О. Відповідальність науковця: філософсько-правовий аспект // Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=2849> (опубліковано 10.08.2009). (доступ недоступний станом на дату звернення: 01.05.2022).

2. Сушинський О. Субституційна відповідальність як гарантія найвищої соціальної цінності у проблематиці децентралізації // Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні [Текст]: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 42-52.

3. Сушинський О. І. Ресурси гарантій інституційної компетенції щодо національної безпеки в аспекті політичної реформи // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-правові проблеми державного управління: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнародною участю, Київ, 28 трав. 2004 р.: У 2 т. / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. К.: Вид-во НАДУ, 2004. Т. 1. С. 322-324.

4. Філософія права / За ред. Джоела Фейнберга, Джулса Коулмена; Пер. з англійської П. Тарашук. К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2007. С. 11. (1256 с.).

Петровський Петро Михайлович

завідувач кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
д.держ.упр., професор

Проблема визначення детермінант розвитку публічного управління в пост воєнний період

24 лютого цього року РФ розгорнула повномасштабну війну проти України. Відбувається нічим не виправдана війни на знищення українського народу всіма засобами ведення бойових дій, включно із використанням заборонених міжнародними нормами.

Ракетними і бомбовими ударами вщент зруйновані мирні міста (Буча, Ірпінь, Маріуполь, Харків, Чернігів, Суми, Херсон і багато інших великих і малих). Знищується соціальна інфраструктура, включно з лікарнями, освітніми та культурними закладами. Гинуть мирні мешканці українських населених пунктів, діти і люди похилого віку.

Терористично-імперська політика нацистсько-рашистського Кремля нищить базові цінності миру, демократії та людяності. За таких умов прямою відповіддю на всі звірства має бути належна військова відповідь, яку успішно дають ЗСУ.

В умовах війни перед органами публічної влади України постали нові виклики та завдання, пов'язані з наданням публічних послуг, забезпеченням діяльності суб'єктів господарювання, захистом населення тощо. Долати ці виклики допомагає небувала згуртованість українського суспільства, яка стала надійною основою стійкості держави, національного спротиву російському вторгненню та допомоги населенню. Таке швидке об'єднання українського суспільства та публічних інституцій сталося тому, що в Україні впродовж всіх років її незалежності відбувалися процеси децентралізації суспільних відносин, зумовлені вибором моделі демократичного розвитку.

Інститути громадянського суспільства швидко модифікували свою діяльність відповідно до умов воєнного стану, переорієнтувавшись на допомогу силам оборони та безпеки, на реалізацію гуманітарних, інформаційних, просвітницьких, наукових проєктів, активізували горизонтальні зв'язки між собою, з органами публічної влади, бізнесом та міжнародними організаціями.

Воєнна агресія з боку РФ супроводжується інформаційною та смисловою війною, яка, на думку її авторів, може виправдати всі злочиння, бути їх ідеологічним прикриттям. Цей сегмент війни забезпечується функціонуванням відпрацьованого пропагандистського механізму, що включає штатних ідеологів, ЗМІ, пронизує всі сфери російського суспільства та намагається впливати на українців.

Фактично, ми переживаємо війну двох світів – варварства проти цивілізації, минулого проти майбутнього, цинізму проти культури, звірства проти людяності. У контексті нашого розгляду особливо слід акцентувати увагу на тому, що війна загрожує демократичним досягненням українського народу, гостро ставить проблему збереження переваг відкритого суспільства. Під ворожими атаками перебувають також цінності публічного управління як ключової форми ствердження народовладдя.

Демократичне за своїм змістом публічне управління прямо протистоїть тоталітаризму РФ за низкою сутнісних ознак, а саме:

Відмінності тоталітаризму та демократичного публічного управління

№ з/п	Критерії відмінності	Характеристики тоталітаризму	Характеристики демократії (публічного управління)
1	Тип влади, стиль управління	Монократія (домінування ієрархічних владних відносин)	Полікратія (домінування суб'єкт-суб'єктних відносин)
2	Пріоритетна цінність	Держава, стабільність	Людина, її права та свободи
3	Статус особи в державі	Підданий	Громадянин
4	Значення громадської думки	Мінімальне (тоталізуюча (поглинаюча) єдність)	Високе (єдність у відмінності)
5	Роль знання у соціальному розвитку, прийнятті управлінських рішень	Підміна знання симулякрами – фейки, емоції, пост правда, ідеологеми.	Знання (правда) – необхідна умова порозуміння та розвитку
6	Специфіка морально-психологічних стосунків	Недовіра, страх, цинізм	Соціальний капітал – довіра, повага, оптимізм
7	Роль ЗМІ	Пропаганда імперських зазіхань (засіб інформаційної війни)	Просвітницька (поширення правди)
8	Методи впливу на особу	Зараження, нейролінгвістичне програмування, навіювання (сугестія), маніпулювання	Пояснення, переконання, розуміння

Безсумнівно, вказані відмінності між тоталітаризмом і демократією цинічно продемонстровані поведінкою окупантів, їх жорстоким ставленням до мирних громадян. Ці відмінності не вичерпують всю гаму несумісності тоталітаризму та демократії, але дозволяють глибше розуміти позитивне значення публічного управління як сучасної форми реалізації цінностей цивілізованого суспільства. Можна також стверджувати, що ключовими ознаками публічного управління є полісуб'єктність, транспарентність, раціональність, конкурентність і гуманізм.

Необхідно відмітити, що зафіксовані в таблиці характеристики водночас варто розглядати і як рушійні сили відповідних соціально-владних практик. Так, практичні форми тоталітаризму реалізуються за допомогою монархії, позбавлення або мінімізації суб'єктності всіх інших членів суспільства, постійного пропагандистського спотворення дійсності, використання особистісних емоційних та інстинктивних спонук агресивного ставлення до інших.

На відміну від останніх, публічне управління базується на протилежних засадах, активно впроваджує цивілізаційні цінності, раціонально обґрунтовує свої плани й рішення та покладається на свідоме розуміння та ставлення громадян до здійснюваних модернізацій.

Ретроспективний погляд на проблему визначення детермінант розвитку публічного управління як теоретичних визначень ставлення суб'єкта до проблеми обґрунтування своїх дій, дає підстави стверджувати, що найбільш відомими серед них є такі:

– фаталістична, що проходить через низку історичних трансформацій (наприклад, натурфілософія, телеологізм, конформізм) і на сьогодні доповнює відому тезу про “свободу як пізнану необхідність” твердженням про політичну (революційну) доцільність, тобто завдання суб'єкта зводяться до утвердження об'єктивно заданої, безальтернативної лінії розвитку;

– ситуативна, що, на відміну від попередньої, базується не на універсальності у різних її трактуваннях, а на необхідності безпосередньої реакції на зміну обставин. У психології це поведінковий (бігевіористський) підхід із його залежністю суб'єкта від конкретної ситуації та домінуючих потреб, у державному управлінні такий підхід проявляється у політиці навздогінного реагування на існуючий стан речей без формування будь-якої стратегії тощо;

– догматично-доктринальна, коли вся практика управління зводиться до впровадження наперед визначеної доктрини, без будь-яких критичних ставлень до неї та однозначного підпорядкування їй засобів (макіавелізм);

– інстинктивно-психологічна (фрейдизм, волонтаризм), з наданням внутрішнім, ірраціональним чинникам (інстинктам, волі, емоціям) домінуючого значення у детермінації загальнолюдської, й політичної зокрема, діяльності;

– наукова, що за основу детермінації бере сукупність істинних знань про реальний світ і людину, про її свободу й самореалізацію. Такий гуманітарний підхід утвердився в процесі становлення посткласичної парадигми трактування людини, є практичним застосуванням інтегрованої теорії її життєдіяльності.

У ході повномасштабної війни РФ проти України в повній мірі проявилися детермінуючі чинники агресивної політики, а саме: догматично-доктринальні (концептуально схвалені, законодавчо затвержені й організаційно впроваджені імперські прагнення бути наддержавою); безальтернативно-однозначні міфи ЗМІ та інстинктивно-психічні засади активності, що надають внутрішнім, ірраціональним спонукам (інстинктам, волі, емоціям) домінуючого значення у детермінації загально-соціальної, політичної та особистісної поведінки.

Виправдання застосування несумісних із свободою і справедливістю засобів високою загальною метою (макіавелізм імперського гатунку) призводить до руйнування не лише демократії, а й будь-яких елементів гуманізму. У реальній практиці державного управління спів мірним людській сутності засобам протистоїть прагнення окремих політиків нав'язати історії довільно, суб'єктивно визначений хід розвитку та досягнути неадекватних цілей. Така суб'єктивістська доцільність закономірно доповнюється методами насильства, залякування та навіювання засобами постійної пропаганди гірших зразків людської поведінки.

Водночас фронт боротьби за українську незалежність демонструє єдність різних соціальних груп, згуртованість політиків і громадян у досягненні перемоги над ворогом. Класичним прикладом цього є діяльність волонтерів, активність різних громадських об'єднань і організацій. Зрозуміло, що правовий режим воєнного стану, діяльність воєнних адміністрацій в певній мірі обмежує роль публічного управління, зменшує його прозорість і повсюдність.

Якраз тому важливим завданням теорії публічного управління стає визначення й обґрунтування цінності детермінант розвитку публічно-управлінської сфери, розуміння соціальної значущості наукових підстав діяльності політиків, управлінців, науково-педагогічних працівників, громадських діячів і всіх учасників соціальних процесів.

Іщенко Григорій Олександрович

к.мед.наук, докторант Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Державно-приватне партнерство як інструмент реформи охорони здоров'я

В Україні розвиток партнерських відносин держави і бізнесу знаходиться на початковій стадії, зокрема не сформовано інститути та інституціональне середовище державно-приватного партнерства. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування сутності державно-приватного партнерства як форми інституціональної взаємодії державної влади з бізнесом його ролі в розвитку суспільства, форм і способів реалізації державно-приватного партнерства.

На сучасному етапі реформування сфери охорони здоров'я, що є невід'ємною частиною соціально-економічних перетворень в Україні, важливе значення набуває проблема державного регулювання інвестиційним забезпеченням розвитку медичної галузі. Головною метою реформи є побудова такої моделі охорони здоров'я, яка б забезпечувала рівний та справедливий доступ усіх членів суспільства до необхідних медичних послуг, їх високу якість та економічність при збереженні соціально-прийнятого обсягу державних гарантій.

В Україні ще у 2013 році Розпорядженням Кабінету Міністрів України була затверджена Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 роках (Розпорядження від 14 серпня 2013 року № 739-р), у якій розглянуто проблему партнерства загалом в Україні, виокремлено причини уповільнення розвитку державно-приватного партнерства, наведено проблеми надання державної підтримки у цій сфері, представлено завдання Концепції та її мету, висвітлено особливості державної фінансової підтримки державно-приватного партнерства, а також встановлено очікувані результати реалізації Концепції.

У 2019–2020 роках Уряд України планував дати старт роботі Агенції з питань державно-приватного партнерства, що й було зроблено 13 березня 2019 році. Метою її створення є підготовка проектів договорів, що передбачатимуть надання бізнесу у користування державного майна шляхом реалізації інфраструктурних проектів. 20 травня 2019 року першим віце-прем'єр-міністром України було підписано Меморандум про взаємодію між Міністерством економічного розвитку та Міжнародною фінансовою корпорацією Світового банку, положеннями якого передбачено, зокрема, можливість одержання консультативної допомоги від іноземних експертів щодо активізування державно-приватного партнерства в Україні та забезпечення початку роботи Агенції.

Згідно зі статистичними даними кількість проектів державно-приватного партнерства в Україні щороку зростає. Водночас експерти однозначні в тому, що ринок цих проектів у нашій державі перебуває лише на стадії становлення. Проте провівши аналіз, можна зробити

висновок про те, що проблема полягає навіть не в кількості укладених угод між державним та приватним партнерами, а в результативності та ефективності їхнього виконання.

Згідно з інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі України станом на 1 січня 2019 року в Україні на засадах державно-приватного партнерства укладено 189 угод. Водночас серед них реалізувалось на цю дату лише 58, зокрема 1 договір був договором державно-приватного партнерства, 15 договорів передбачали ведення спільної діяльності, а решту (42) складала договори концесії. Таким чином, 131 договір державно-приватного партнерства в Україні станом на 1 січня 2019 року не виконувався, зокрема 14 таких угод було розірвано, щодо 4 із них завершився термін дії, а 113 є такими, яким присвоєно статус «не виконано».

Більшість проектів реалізована з метою зниження витрат з боку державних та комунальних медичних закладів, а не для підвищення якості надання медичних послуг, або оптимізації витрат для оновлення матеріально-технічного устаткування. Як наслідок ефективність таких державно-приватної співпраці є однобічними та мають позитивний ефект, як правило, лише для приватного партнера, або короткостроковий результат для закладу охорони здоров'я, де подібна співпраця реалізована.

При цьому основне завдання, яке покладено в рамках реалізації державної політики в рамках медичної реформи, з боку державних та комунальних закладів охорони здоров'я залишається не реалізоване, а саме підвищення якості та доступності медичних послуг для населення України.

Проте є позитивний досвід залучення приватний бізнес під час впровадження інфраструктурних проектів державно-приватного партнерства в діяльності закладів охорони здоров'я; підтвердження актуальності розробки для практичного впровадження в діяльність закладів системи екстреної медичної допомоги України інфраструктурних проектів державно-приватного партнерства.

Запровадження зазначених інфраструктурних форм державно-приватного партнерства в діяльність закладів екстреної медичної допомоги в Україні може бути дієвим інструментом зменшення частки неринкового сектора в галузі охорони здоров'я з одночасним підвищенням ефективності державного управління.

Залучення приватного сектору вирішує відразу декілька питань:

Залучення персоналу, який спрямований на сервіс надання послуг, що значно підвищить конкурентоспроможність державних та комунальних закладів.

Менеджмент, що швидко реагує на змін ринку медичних послуг. Що є досить обмеженим в умовах бюджетного законодавства з боку державних та комунальних медичних закладів, та є досить важливим для постійної адаптації потреб населення відповідно до сучасних світових вимог.

Залучення коштів партнерів для оновлення матеріально-технічного устаткування. Що з одного боку можуть значно знизити фінансові витрати із залученням більш сучасних технологій, або надати можливість закладам отримати сучасні послуги та обладнання за рахунок коштів приватних партнерів.

Зниження фінансове навантаження видатків місцевих органів та на державний бюджет України загалом при підтриманні задовільного стану закладів охорони здоров'я та відповідного рівня надання медичних послуг.

Покращення соціального рівня життя за рахунок зростання доступності медичної допомоги серед населення України відповідно до світових вимог.

Все це у підсумку призведе до зміни ситуації в медичній галузі, зміцнення довіри до вітчизняної медицини та загалом в перспективі до підвищення здоров'я нації.

Особливості захисту прав публічних службовців в сучасних умовах

В сучасних умовах буття українського суспільства, особливо під час ведення агресивної війни з боку росії публічна служба зіткнулася з багатьма викликами і, на нашу думку, досить вдало продемонструвала ефективність та стійкість функціонування. Нинішні обставини вимагають проведення модернізації публічної служби в Україні, яка має здійснюватися за багатьма напрямками, одним із найважливіших з яких є становлення професійної, політично-нейтральної, ефективної, прозорої та авторитетної публічної служби. Однією з обов'язкових умов модернізації публічної служби є захист прав публічних службовців, який має збільшити престиж і привабливість даного виду професійної діяльності.

Відносини, що виникають у зв'язку із вступом, проходженням та припиненням державної служби відповідно до частин другої статті 5 Закону України «Про державну службу» [3] регулюються цим Законом, крім випадків, коли врегулювання таких питань передбачено спеціальними законами. Таким чином, необхідно враховувати норми спеціальних законів, які визначають діяльність окремих державних органів, як, наприклад: «Про прокуратуру», «Про Державне бюро розслідувань», «Про службу в органах місцевого самоврядування» тощо.

Варто зазначити, що згідно з частиною третьою статті 5 Закону України «Про державну службу» у частині відносин, не врегульованих цим Законом, на державних службовців поширюється дія норм законодавства про працю.

До законодавства про працю належать Кодекс законів про працю України, Закон України «Про відпустки», «Про оплату праці», «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та інші. Звертаємо увагу, що у разі, коли нормами Закону України «Про державну службу» окреслено порядок реалізації відповідних правовідносин, будь-яке додаткове, подвійне або застосування норм законодавства про працю за аналогією не допускається. Так, якщо види дисциплінарних стягнень, які застосовуються до державних службовців визначено у статті 66 Закону, то норми статті 147 Кодексу законів про працю України щодо стягнень до працівників за порушення трудової дисципліни не можуть бути застосовані.

Роз'яснення щодо захисту прав державних службовців з'явилося на сайті Уповноваженого Верховної Ради з прав людини [2]. Згідно роз'яснення, скарга подається у письмовій довільній формі безпосередньо керівнику державної служби у відповідному органі і не потребує будь-якого інформування, погодження або візування безпосереднім керівником такого державного службовця.

Однією з важливих складових проходження державної служби є соціально-правовий захист публічного службовця. Слід зазначити, що інститут соціально-правового захисту публічного службовця є комплексним правовим інститутом, який включає норми конституційного, адміністративного, фінансового, трудового права.

Правовими засадами створення і забезпечення соціально-правового статусу публічного службовця є Конституція України (статті 27, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 56); закони України: «Про державну службу» (ст. 33 «Оплата праці», ст. 34 «Заохочення за сумлінну працю», ст. 35 «Щорічні та додаткові відпустки державних службовців», ст. 36 «Соціально-побутове забезпечення державних службовців», ст. 37 «Пенсійне забезпечення і грошова допомога державним службовцям»), «Про відпустки», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про оплату праці», «Про пенсійне забезпечення», «Про Кабінет Міністрів України»; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України: «Про впорядкування оплати праці апарату виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, органів прокуратури, судів та інших органів»,

«Про умови оплати праці посадових осіб та працівників митної служби»; наказ Голодержслужби України «Про проведення щорічного профілактичного медичного огляду державних службовців»; наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України «Про упорядкування оплати праці працівників Адміністрації та регіональних управлінь Державної прикордонної служби України» та ін.

Основними складовими захисту прав публічних службовців є: компенсація встановлених законом обмежень їх трудових прав за допомогою додаткової матеріальної підтримки; стимулювання бажання таких осіб виконувати важливі для держави трудові обов'язки; компенсація втрачених засобів до існування за обставин, передбачених законодавством; забезпечення стабільності кадрового складу в організаціях та установах державної служби.

Об'єктивними обставинами, що визначають підвищений рівень захисту прав публічних службовців, є: зміст їх роботи, що характеризується важливістю завдань, які вони вирішують щодо управління державою, а також підвищений емоційний стрес; особливості правового статусу цієї групи людей, що знаходять своє відображення в обмеженнях, накладених законом на державну службу з метою запобігання конфлікту між приватними інтересами публічних службовців та суспільними інтересами [1].

Під захистом прав публічних службовців розуміються заходи щодо встановлення та реалізації гарантій соціально-економічних і соціально-культурних прав публічних службовців з метою досягнення належного рівня захищеності кожного публічного службовця та, в установлених законом випадках, членів його сім'ї, які також спрямовано на забезпечення процесу формування і розвитку професійних якостей та задоволення матеріальних і моральних потреб [1].

Отже, на публічних службовців поширюється дія загальних нормативних актів, які регулюють їх захист. Це, так би мовити, базовий рівень, до якого відносять такі основні законодавчі акти, як Конституція України, Кодекс законів про працю України, Закони України: «Про відпустки», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про оплату праці», «Про пенсійне забезпечення», «Про Кабінет Міністрів України»; укази Президента України та інші загальні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти.

Але публічні службовці потребують також диференційного підходу у регулюванні захисту їх прав, що впливає без посередньо зі спеціальних цілей і завдань певного державного органу, характеру службово-трудова функцій, специфіки їхнього правового статусу. Необхідно зазначити, що особливістю національного законодавства з питань захисту прав публічних службовців є, по-перше, відсутність належної систематизації; по-друге, велика кількість нормативних актів, які поряд із регулюванням інших відносин, що складаються під час проходження державної служби, регулюють і положення соціального захисту державних службовців та членів їхніх сімей; по-третє, суто декларативний характер деяких норм; по-четверте, відсутність механізму запровадження окремих норм у життя та наявність багатьох прогалин і недоробок у чинному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Гбур З.В., Хоружий М.Є. Соціальний захист державного службовця. Інвестиції: практика та досвід № 13-14/2021. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2021/18.pdf.
2. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/>.
3. Про державну службу. Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

Зміни у кадровій політиці як складової публічного управління: виклики поствоєнного часу

Одним з головних питань, яке потребує невідкладного вирішення в практиці публічного управління в пост воєнний період – це питання «якості» публічних управлінців. Нажаль, навіть у такі складні часи як війна, мають місце факти не доброчесності, та невідповідності, що негативно впливають на імідж державної служби та державу в цілому [1,2].

Публічне управління, а точніше було б сказати публічні управлінці – люди які здійснюють функції представництва органів публічної влади, – це обличчя держави, її відображення та суть. У всі без виключення періоди існування держави ведуться активні розмови та здійснюються різні кроки направлені на те, щоб покращити якість публічного управління. Публічний управлінець потребує розвитку, вдосконалення, покращення його професійних якостей та компетенцій. Для вирішення питання удосконалення якості державної служби відбуваються постійні дискусії, ініціативи на законодавчому рівні, які зобов'язують державних службовців підвищувати кваліфікацію та проходити різного роду навчання. Також завданням цих інституцій є надання зворотної інформації, збір статистичних даних про результати таких навчань. Є сподівання, що такі навчання повинні допомагати розбудові публічної служби, робити її більш якісною. Різного характеру навчання проводяться для органів державної влади, місцевого самоврядування та інших органів, діяльність яких фінансується з державного бюджету України. Факт підвищення компетенцій стає ніби невід'ємною частиною роботи. Кожен публічний службовець ставить перед собою цілі та звітує про їх досягнення за результатами року. Оцінює таку діяльність безпосередній керівник [3].

Але не можна забувати, що є ще один важливий суб'єкт цього процесу – суспільство. Адже діяльність публічної служби направлена на задоволення потреб саме суспільства, кожного його члена не залежно від статусу. Підтвердженням цієї тези є те, що чим вищий рівень отриманих послуг для кожного громадянина не зважаючи на його статус чи посаду, тим вищий рівень довіри до влади та органів її управління.

У випадку позитивних і головне реальних реформ та змін повинно наступати певне якісне покращення об'єкту на який такі дії спрямовані. Таким чином виникає питання, а що ж не так з нашою публічною службою, коли діяльність органу забезпечують ніби фахові службовці, котрі справно навчаються та проходять усі необхідні фахові підвищення кваліфікацій, а ефект від діяльності такого органу сумнівний оскільки його робота викликає невдоволення у споживача послуги та носить характер швидше статистичних даних, а не реального економічного ефекту? Очевидно такі реформи та зміни не надто ефективні. У випадку коли держава намагається контролювати та оцінювати сама себе – результат очевидний, і він не сприяє покращенню публічного управління.

Кадрова політика у публічній службі – провальна на багатьох рівнях, особливо це відчутно на рівні регіональних органів влади. Більшість органів публічного управління які не мають позитивного ефекту, це ті діяльність яких роками не вдається реформувати, хоча спроби звісно неодноразово були. До яскравих прикладів таких органів публічного управління можна віднести районні ради – діяльність яких на сьогоднішній день у зв'язку з Децентралізацією повинна була бути припинена, а натомість переросла у чергову реформу органу [4]. А війна загострила всі попередні проблеми та підвищила очікування від органів влади на всіх рівнях управління, додала і розширила перелік послуг та функцій щодо забезпечення життєдіяльності населення

Чому ж постають такі проблеми? Адже думки про якісний найм людей на державну службу дуже актуальні, проте думка про державних службовців не міняється напевно

останніх років 50. Співробітники це і є люди. На нашу думку найгостріша проблема полягає у тих людях, котрі наділені повноваженнями розшукувати, наймати, та відбирати майбутніх професіоналів. Другою, проте не за важливістю, постає проблема, що є предметом постійного наголошення з боку міжнародних партнерів – відсутність організації процесів вільних від корупції та унеможливлення зовнішнього впливу для отримання «потрібного» результату. І на останок – низький рівень вмотивованості та «якості» самого публічного управління. Такі детермінанти породжують стійкий ефект відсутності розвитку публічної служби взагалі. А як нам відомо, у розвитку стабільності не існує. Якщо немає прогресу, є регрес. Така кадрова політика може і породжує два негативні наслідки: корупція (для просування, та отримання більш високої посади та оплати праці), або відтік перспективної молоді/спеціалістів. Молодь, або спеціалісти з якісним досвідом у приватних структурах, зрозуміло, не погоджуються на нерівні умови та обмеження. За результатами звіту проведеного Європейською аудиторською палатою (ECA) у вересні 2021 року, оцінено як різко незадовільний рівень боротьби з корупцією та шахрайством на державному рівні в Україні [5].

Такий звіт є, на жаль не першою негативною оцінкою антикорупційних реформ в Україні. Проблематика дотримання прозорості та відкритості у процесах публічного управління та в тому числі питання сумнівних процесів призначення на посади у органах публічного управління є предметом дискусій та критики в суспільстві. До прикладу, чимало скандалів, супроводжувало конкурс на зайняття посади голови новоствореного органу «Бюро економічної безпеки» [6].

Що ж змінилося з початком війни? Проблеми точно не зникли, вони загострилися. Як загострилась і реакція суспільства на ці проблеми. Не дивлячись на те, що такі органи влади як державна митна служба, національна поліція пройшли процес реформування, корупція не мінімізована належним чином у цих органах влади. На жаль, і у час війни існують випадки м'яко кажучи негідних вчинків деякими представниками цих органів публічної служби, як уже згадувалось вище [1, 2]. На щастя, такі випадки є рідкістю, але те що вони є саме зараз, свідчить, що процес побудови публічної служби активно триває. І не можна зупинятись на цьому шляху.

Як не важко про це говорити, але війна вчить рівності. І це те що не буде після війни, це відбувається з початку війни та зараз. Позитивні зрушення у напрямку побудови справедливого суспільства, відбуваються і через отримання власного досвіду українцями під час вимушеного перебування за межами держави. Адже у країнах Європейського союзу рівень корупції в органах влади безперечно нижчий, разом з тим рівень життя якісно кращий. Тож терпимість до проявів корупції необхідно знищувати як із середини – шляхом кваліфікованого відбору персоналу на посади, так і ззовні – шляхом самовизначення кожного громадянина, чи готовий він спонукати/провокувати корупцію.

Суспільство однозначно буде менш терпимим до проявів корупції. А належне забезпечення кваліфікованими, вмотивованими, амбітними, перспективними співробітниками – основа успішного функціонування публічної служби – та органу публічного управління в цілому. Оцінити ризики у кадровій політиці зобов'язаний кожен керівник на кожному рівні управління. Це стосується підходів до відбору та утримання фахівців, процесу призначення/просування на посади у органах державної влади, публічного управління, якості підвищення кваліфікацій державними службовцями, та вдосконалення публічної служби в цілому.

Ефективна кадрова політика – інструмент забезпечення ефективності функціонування органу влади та персональна відповідальність керівника. Оскільки процес управління це вертикаль, той внутрішній контроль, який здійснює керівник на кожному рівні повинен забезпечити якість у тому числі і якість кадрової політики.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка Служби безпеки України у Волинській області у мережі Facebook.

URL:[https://www.facebook.com/ssu.lutsk/posts/355365743301076?_cft__\[0\]=AZUNbp_8NAIAJhwL5xVO2nalsmhrM0TEnybsI54FPi6CKzRgov4agHJnhMFIA2qd7MT-PfVS_rlvxq83XjqOav0vEcbhvS6dyKqqcCq55qhKiY03GnPgPb6EXhqwolpZ5w_45LXUh6kp04pfrG8k2xuG&_tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/ssu.lutsk/posts/355365743301076?_cft__[0]=AZUNbp_8NAIAJhwL5xVO2nalsmhrM0TEnybsI54FPi6CKzRgov4agHJnhMFIA2qd7MT-PfVS_rlvxq83XjqOav0vEcbhvS6dyKqqcCq55qhKiY03GnPgPb6EXhqwolpZ5w_45LXUh6kp04pfrG8k2xuG&_tn_=%2CO%2CP-R).

2. Офіційна сторінка Волинської обласної прокуратури у мережі Facebook. URL:[https://www.facebook.com/ProsecutorVolynRegion/posts/2106066286234151?_cft__\[0\]=AZUjUlvU8g_LmeN6C-eI0IWMhXZgHfWP3gC5yapkctb6Ke1HYn0P-856Swp1hPL98EGkTG0IgbSiWW7uk2RxxmGRtsmqBa5r72Siv8I73gMUvK4cxnj8VZ7CpT_uZy4ZkIT1DzfYyI1q92mGknXeev&_tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/ProsecutorVolynRegion/posts/2106066286234151?_cft__[0]=AZUjUlvU8g_LmeN6C-eI0IWMhXZgHfWP3gC5yapkctb6Ke1HYn0P-856Swp1hPL98EGkTG0IgbSiWW7uk2RxxmGRtsmqBa5r72Siv8I73gMUvK4cxnj8VZ7CpT_uZy4ZkIT1DzfYyI1q92mGknXeev&_tn_=%2CO%2CP-R).

3. Офіційна сторінка Національного агентства з питань державної служби. «Оцінювання результатів службової діяльності». URL:<https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personaloma-derzhavnij-sluzhbi/ocinyuvannya-rezultativ-sluzhbovoyi-diyalnosti>.

4. Офіційний веб-портал Децентралізація. «Чому не потрібні районні ради? Відповіді для уповноважених». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/columns/12485>

5. Офіційний веб-портал Європейської аудиторської палати. Прес-реліз. Люксембург, 23.09.2021 «Підтримка ЄС реформ в Україні неефективна у частині боротьби з великою корупцією». URL:https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR21_23/INSR_fight-against-grand-corruption-in-Ukraine_EN.pdf.

6. Офіційна сторінка «Радіо Свобода» в мережі інтернет. «Схеми» виявили ймовірні порушення під час конкурсу на нового голову Бюро економічної безпеки. 09 вересня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-konkurs-ymovirni-porushennya/31452724.html>.

7. Офіційний веб-портал Transparency-internacional-Ukraine. Кабмін визначив аудиторів НАЗК. URL: <https://ti-ukraine.org/news/kabmin-vyznachyv-audytoriv-nazk/>.

8. Офіційний веб портал Кабінету міністрів України. Діяльність Комісії з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/diyalnist-komisiyi-z-provedennya-nezalezhoyni-ocinki-efektivnosti-diyalnosti-nacionalnogo-agentstva-z-pitan-zapobigannya-korupcii>.

Шуліченко Галина Романівна

аспірантка Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Формування системи управління персоналом в органах публічного управління України

Організаційна культура, як ідеологія управління, впливає на управління персоналом через об'єктивно-суб'єктивні елементи, зокрема: цінності, функції, регламентувальні процедури, комунікації та систему відповідальності. Цінності є певним ідеалом, еталоном і, одночасно, предметом особливого пошанування й вартісності для людини. В контексті управління персоналом можна допустити, що система цінностей формується як суб'єктом управління, так і об'єктом, і за умови узгодження їхніх дій організаційна культура стає вагомим внутрішнім ресурсом підвищення ефективності діяльності організації [5, 6, 7].

Використання організаційної культури як ідеології управління персоналом уможливорюється завдяки функціям, які вона виконує: мотиваційної, просвітницько-виховної, селективної, інтегруючої та інших. Організаційна культура відображає етичні аспекти взаємовідносин в організації. Організаційна культура впливає на статус, якого досягає працівник, оскільки вона формує формальні й неформальні відносини, які визначають ступінь залучення працівника до управлінських процесів, рівень його повноважень. Таким

чином організаційна культура, як чинник розвитку персоналу, поєднує економічну й соціальну складову.

Оскільки філософія є методологічною основою управлінської думки, то в сучасних умовах необхідна і нова філософія управління персоналом. Нова філософія управління персоналом передбачає усвідомлення людини як самодостатньої цінності і основного джерела прогресу суспільства, що уможлиблює її активне залучення до всіх процесів. Людину в контексті виробничої організації можна трактувати не просто як працівника будь-якого рівня, а сприймати як особистість, яка має свої прагнення, інтереси та мотиви праці в колективі, тому вона в певний спосіб повинна бути залучена до всіх, навіть управлінських, процесів, що відбуваються в організації. Такий підхід до ролі людського фактора значно підвищить мотиваційну здатність менеджменту.

Сучасна концепція управління персоналом ґрунтується на соціокультурній доктрині, яка ознаменувала початок ХХІ століття і характеризується: потребою в самоактуалізації особистості, новими можливостями для гармонійних відносин не тільки між персоналом організації, але й між діловими партнерами, суттєвими змінами в ієрархії цінностей, новими ментальними установками.

У концепцію управління персоналом необхідно закладати, насамперед, категорії, які відповідають якісним параметрам і співзвучні картині світу сьогодення. Це, зокрема, такі категорії: якість, цілісність, сутність, системність, синергетичність, гармонійність, які стають підґрунтям основних принципів концепції управління персоналом. Концепція містить сутнісну характеристику змісту управління персоналом, відображає перспективи його розвитку і технологічно реалізовуватися через стратегію управління як конкретну програму дій в певному часовому інтервалі. Прикладні аспекти управління персоналом є також багатограними, вони витікають із реальної діяльності організації. Управління персоналом є найскладнішим і найвідповідальнішим видом діяльності, що вимагає особливої системи професійної підготовки керівників-менеджерів, оскільки появилися нові цілі, змінився характер ділових відносин, формується парадигма управління, зорієнтована на морально-етичні цінності. З огляду на це національна економіка зможе поповнитися не просто фахівцями з управління, але й компетентними особистостями, яким притаманна висока духовність, активний інтелект, національна ідентичність, широкий світогляд і, без сумніву, інноваційність у всіх її найкращих проявах.

Важливим завданням прикладного характеру є вивчення глибинних основ внутрішнього світу особи і колективу, який в межах організації впливатиме на формування позиції лідера і вибору властивих тільки його внутрішній структурі форм взаємодії із колективом. Це серйозна проблема, оскільки має відношення до полярних категорій: лідер – команда, і особливо загострено сприймається в українській економіці з огляду на відсутність національного досвіду ефективно поєднувати сильне лідерство (критерії національного менеджера-лідера нечітко сформульовані в науковому та господарському світі) та форми командної співпраці. Соціальні процеси охоплюють соціальні відносини, які можуть мати або гармонійний, або агресивно-опортуністичний характер, впливаючи на соціальний клімат і загальну атмосферу. Відповідно до цього здійснюється рольова взаємодія в системі відносин у колективі організації.

На сьогоднішній день перед організаціями стоїть проблема використання застарілих, неефективних в умовах сучасної ринкової кон'юнктури, методів підбору персоналу. Все більше і більше організацій починають впроваджувати в управлінський процес механізми набору кадрів, якими керуються у своїй діяльності західні країни. Такі характеристики, як наявність вищої освіти, досвіду роботи, особистісних та професійних якостей, вже не є стандартними вимогами під час прийому на роботу. Зростання ваги людського чинника призвело до виникнення потреби у різнобічних якісній та кількісній оцінках якостей претендента. Саме тому класичний підбір персоналу відходить на другий план, а новітні технології витісняють попередні. Важливо, щоб підбір кадрів здійснювався цілеспрямовано, щоб при підборі необхідних працівників, враховувалися конкретні посадові обов'язки, вимоги робочого місця, а також цілі організації і особисті якості співробітника, необхідні для

його професійної діяльності та успішної адаптації в організації. Такий багатосторонній підхід до підбору персоналу здійснюється за умови розвитку HR-брендингу.

Модель HR-брендингу передбачає створення бренду організації як роботодавця на базі найбільш сильних сторін організації та цінностей співробітників, а також подальше його включення до всіх рівнів організації. Його суть полягає в тому, що самі співробітники стають найбільш ефективним способом донесення позитивної інформації про компанію до кінцевих споживачів [2]. У розвинених країнах просуванням бренду роботодавця зацікавилися ще в 90-х роках. У 20-х роках на першому місці була концепція виробництва, в 30-х головну роль грали нові і більш ефективні види продажів, в 50-х акценти змістилися в бік маркетингу. Наступним кроком став HR-брендинг.

Важливо розуміти, що HR-брендинг безпосередньо впливає на репутацію роботодавця, відображаючись на кожному з етапів управління персоналом в організації. Стихийно сформований HR-бренд є у кожної компанії. Ще одна важлива деталь, яку необхідно відзначити – це наявність внутрішньої і зовнішньої складової HR-бренду. Внутрішню складову формують HR-процеси, їх ефективність і результативність. Зовнішню складову формує інформація на ринку праці про компанію [3].

Конкуренція на ринку праці змушує вітчизняних роботодавців запроваджувати сучасну технологію. Створення HR-бренду – це комплексна тривала робота, яка вимагає серйозних інвестицій. Але в результаті компанія отримує: по-перше, підвищення рівня якості персоналу, зниження плинності і формування високої лояльності співробітників; по-друге, це отримання пропозицій кращих кандидатів на ринку праці [4].

Процес підбору персоналу має починатися з попереднього аналізу кадрів, що вже існують на підприємстві, на наявність серед них претендента, який би відповідав вакансії. Тобто постає необхідність пошуку персоналу за допомогою внутрішніх джерел.

Внутрішній пошук передбачає просування персоналу по службі та мотивує працівників до кращої роботи, не вимагає фінансових витрат, при цьому адаптуватися на новому робочому місці і вливатися в колектив працівнику вже не треба. Недоліком є обмеженість вибору і відсутність можливості залучити нові кадри. Якщо керівництво вважає, що використання внутрішніх джерел залучення персоналу є неефективним або існує можливість неповного заповнення вакантних посад, можна скористатись зовнішніми джерелами найму.

Таким чином необхідно зазначити, що в сучасних умовах соціально-економічного розвитку значно зростає роль підходів до формування системи управління персоналом. Використання сучасних методів формування системи управління персоналом дозволяє значно підвищити ефективність діяльності підприємств і організацій.

Список використаних джерел

1. Авер'янов І.Б. Виконавча влада і державний контроль / І.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко. – К., 1999. –128 с.
2. Адамовська О. Штрафні санкції та заздальгідь встановлені збитки /О. Адамовська // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №8. – С. 45-48.
3. Алексеев І.В., Князь С.В., Талатура І.М. Управління розвитком природних монополій: завдання, функції, методи / І.В. Алексеев, С.В. Князь, І.М. Талатура // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України – 2007 – №1(24) – С. 35-45.
4. Алексеев І.В., Князь С.В., Талатура І.М. Удосконалення державного управління розвитком маркетингу природних монополій / І.В. Алексеев, С.В. Князь, І.М. Талатура // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: [зб. наук. праць] – Львів: В-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2007 – №580. – С. 191-199 – (Серія: Логістика).
5. Амбровевич П. С, Кузьменко Л. Г., Бабак А.В. Ефективне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у житлово-комунальному господарстві - важливий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України // Антимонопольно-конкурентна політика: теорія і практика: Зб. наук, праць. - 2006. - Вип. 1. - С. 151 -187.

6. Мельниченко О. Цілісна система захисту конкуренції // «Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України». – 2004. – № 2(11). – С. 57–63.

7. Михальчишин Н., Поплавська Ж. Принципи та постулати антимонопольної діяльності // «Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України». – 2009. – № 4. – С. 14–21.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Баштанник Віталій Володимирович
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
д.держ.упр., професор

Нормативно правове забезпечення інституціоналізації сучасної моделі публічного управління

Розвиток національного державотворення в Україні відповідно до європейської моделі «National state» зумовлює потребу комплексного дослідження проблем, що пов'язані зі реалізацією суверенної державних владних функцій та здійсненням цілеспрямованої публічноуправлінської діяльності в умовах перманентних конституційних змін. Адже в контексті викликів і загроз стабільності функціонування владного механізму (як внутрішнього, так і зовнішнього змісту) власного теоретико-методологічного наповнення потребує розробка функціонального алгоритму регулювання діяльності органів публічної влади з позицій базових концептів публічного управління, перш за все, децентралізації. Саме децентралізація влади визначила у 2016-2021 рр. необхідність формування принципово нових форм і засобів регулювання діяльності органів державної влади, що базуються на спрямуванні реформ в Україні [1]. Разом з тим, процес децентралізації в сучасних умовах потребує логічної інституціональної визначеності.

Збройна агресія проти України посилила потребу у інституціоналізації нових механізмів публічного управління, нормативно-правовому забезпеченні діяльності військових адміністрацій, військових комендатур, правоохоронних органів і спеціальних правоохоронних формувань щодо забезпечення національної, громадської та особистої безпеки.

Варто погодитись із загальним трендом в науці державного управління на визначення особливих умов державотворення в умовах воєнного стану, запровадженого Президентом України 24 лютого 2022 р. Разом з тим залишається актуальною проблема формування раціональної моделі діяльності органів влади, що детермінована одночасною потребою трансформації діяльності органів влади в умовах незавершених конституційної, адміністративної та судової реформ в Україні, фрагментації реформ. Адже в умовах відсутності якісного цілепокладання таких реформ поступово руйнується класична (традиційна) модель формалізації засад конституційного устрою, а нові конституційно-правові конструкції характеризуються запровадженням неправових (що не мають правового результату) юридичних конструктів – «реформа децентралізації», «перезавантаження влади», «цифровізація». Виступаючи важливими компонентами системного реформування, наведені процеси є лише операційними технологіями і не містять законодавчого навантаження, дезорганізують загальний державотворчий процес. Адже відповідно до ст. 19 Конституції, змістом діяльності публічних службовців є базування такої діяльності виключно на засадах дотримання Конституції і законів України [2]. Це так само стосується і, власне, внесення змін до Конституції України.

Важливо вказати на головні складники комплексного наукового обґрунтування напрямів реалізації реформи публічноуправлінської діяльності в сучасній Україні: галузевий контекст, розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності на основі принципу респонсивності, забезпечення конституційного традиціоналізму. Важливо запропонувати концептуальні підходи до напрямів упровадження європейського досвіду реалізації державноуправлінських реформ у практику державного управління в Україні,

метою яких є адаптація національної системи публічного управління до принципів європейського адміністративно-правового простору в умовах реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, базових принципів європейського адміністративного процесу.

Варто погодитись із науковим підходом сутнісності публічного управління як нової моделі управлінської діяльності сучасної держави та доводить, що публічне управління передбачає формування інтегрованих систем, зміст яких визначається взаємодією різноманітних інститутів публічної політики (держави, громадськості, груп інтересів), і саме стратегії акторів визначають архітектуру кінцевого рішення, яке втілюється державними органами при підтримці або спільно з недержавними інституціями [3].

Нова геополітична реальність у Європі та світі визначила основні завдання реформування системи публічного управління. Свідомо актуалізувалася потреба у формуванні такої системи управління, яка буде базуватися на раціональному співвідношенні принципів децентралізації і централізації державної влади, балансі державних, суспільних і приватних інтересів, а також інтересів населення регіонів і територіальних громад, визнанні і реалізації взаємних інтересів різних суспільних груп, впровадженні таких реформ, які розвивають зміст конституційних положень у сфері забезпечення національних інтересів України.

В умовах становлення нової парадигми суспільних відносин система державного управління змінюється, так само як і завдання управління, і потреба формування уніфікованого алгоритму функціонування органів державної влади обумовлена необхідністю вирішення внутрішньоорганізаційних проблем системи державного управління, а мета і завдання постійно коригуються залежно від визначення пріоритетів процесу перезавантаження влади.

Вважаємо за доцільне вказати, що наявні класифікації публічного управління є теоретичною моделлю, і на рівні нормативного-правового регламентування не визначені. Важливо вказати на особливість наведених класифікацій, яка полягає у можливості застосування її не лише у системі органів державної влади, а при класифікації системи публічного управління загалом. Основою такої класифікації виступив функціональний підхід, проте більш вдалим є також аналіз структурних особливостей, інституціональної побудови та характеристика рівнів управління. Воєнний стан загострив проблеми публічного управління, і у той самий час – показав подальші напрями реформування. Утому числі – формування моделі державної влади з акцентом на нову парадигму децентралізації.

Список використаних джерел

1. Гацуля О.М. Реалізація державноуправлінських реформ в сучасній Україні: галузевий аспект. Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. праць. 2020. Вип. 4 (44). С. 17-24.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141..
3. Баштанник А. Удосконалення організаційно-правового забезпечення механізмів регулювання діяльності органів державної влади у процесі адміністративної реформи. Аспекти публічного управління. 2014. № 11-12. С. 71–76.

Нормативно-правове забезпечення управлінської взаємодії в особливих умовах

Організація взаємодії у системі публічного управління в особливих умовах, що викликані аномальними явищами суспільного, техногенного і природного характеру, здійснюється за допомогою різноманітних методів (в основному завдяки координації), зовнішнім виявленням яких є форми організації взаємодії (оперативні плани, таблиці взаємодії і т. ін.). Від всебічної чіткої взаємодії залежить ефективність здійснюваних заходів публічного управління в особливих умовах, що викликані вищезазначеними чинниками. Виділяються внутрішні та зовнішні взаємодії, які можна розподілити за напрямками на: взаємодії з державними органами, місцевим самоврядуванням і організаціями громадянського суспільства України, а також з органами інших країн. Управлінська практика свідчить, що багато недоліків при проведенні заходів в особливих умовах виникає через неналагоджену зовнішню взаємодію.

Як свідчить досвід, аномальні явища часто виникають у прикордонних зонах держави, або мають транскордонний характер (наприклад, аварія на Чорнобильській АЕС, захоплення ворогом атомних електростанцій, техногенні катастрофи як наслідки бойових дій, катастрофічні паводки у прикарпатських та закарпатському регіонах тощо), що вимагає врегулювання питань міжнародної взаємодії за умов виникнення таких обставин. Останнім часом наша держава приділяє досить велику увагу вирішенню цього питання. У Кодексі цивільного захисту населення закладено принципи міжнародного співробітництва у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (далі – НС). Також зазначено, що Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері захисту населення і територій від надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру на основі багатосторонніх та двосторонніх угод [1]. До Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» включено розділ, що присвячено участі представників інших держав у ліквідації наслідків НС [6], такі самі розділи включено до Законів України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [3]. Прийнято закони, що ратифікують відповідні міжнародні угоди, наприклад Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про співробітництво у сфері цивільної оборони, запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків» [8]. Відповідні положення включено до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» [2]. Прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про Порядок перетинання державного кордону України аварійно-рятувальними та аварійно-відновними формуваннями для локалізації та ліквідації надзвичайних ситуацій, зумовлених стихійним лихом, аваріями і катастрофами» [5]. Існує ціла низка нормативно-правових актів, що свідчать про зацікавленість нашої держави у міжнародній взаємодії в особливих умовах, які викликані аномальними явищами техногенного і природного характеру.

Правову основу управлінської взаємодії в особливих умовах складають: Конституція України, закони, нормативні акти Президента і Уряду України, окремих центральних і місцевих органів державної влади. Суб'єктами організації взаємодії виступають органи, на які покладено обов'язки щодо узгодження і координації дій в особливих умовах, що викликані аномальними явищами техногенного і природного характеру, – СБУ, ДСНС України, підрозділи Міністерства оборони України, Прикордонні війська, органи охорони здоров'я, державної ветеринарної медицини, органи місцевого самоврядування, громадські формування і т. ін. Згідно нормами Кодексу цивільного захисту населення [1] координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері захисту населення і територій від НС здійснюють: Рада національної безпеки і оборони України в межах, передбачених Законом

України «Про Раду національної безпеки і оборони України» [7], і Кабінет Міністрів України.

З метою координації діяльності органів виконавчої влади в особливих умовах Кабінет Міністрів України створює відповідні комісії (ради). У разі необхідності для ліквідації наслідків НС Кабінет Міністрів України створює спеціальні комісії загальнодержавного, регіонального та об'єктового рівня. Згідно з п. 3 ст. 14 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [6] координація діяльності органів виконавчої влади, Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану в частині, що не належить до повноважень Ради національної безпеки і оборони України, покладається на Кабінет Міністрів України.

Відповідно до положень цих законів координацію діяльності державних органів в умовах НС техногенного і природного характеру переважно здійснює Кабінет Міністрів України через Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. До основних завдань цієї Комісії належить координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язана зі створенням і функціонуванням Національної системи запобігання і реагування на аварії, катастрофи та інші НС. На місцевому рівні також створюються комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій. Єдиний координуючий орган – комісія з надзвичайних ситуацій відповідного рівня – дозволяє підвищити ефективність управлінської взаємодії.

Координуючі функції цієї Комісії мають сприяти обміну інформацією між взаємодіючими органами управління, що дозволить оперативно реагувати і усувати недоліки в організації дій, узгодженню оперативних планів, здійсненню невідкладних заходів з локалізації зони дії негативного фактора, ліквідації наслідків НС. В особливих умовах позитивно себе показала організаційна форма – оперативні штаби (далі – ОШ) – як координуючий орган, особливо у системі правоохоронних органів держави.

Згідно з п. 4 ст. 14 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [6] для координації дій органів виконавчої влади, Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій з питань підтримки правопорядку і забезпечення безпеки громадян на відповідній території в особливих умовах згідно з Указом Президента України «Про введення надзвичайного стану» на місцях можливе створення ОШ, до складу яких можуть входити представники СБУ, центральних органів виконавчої влади з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, органів внутрішніх справ, місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування на чолі з комендантом території. Тобто, законодавець закріпив форму міжвідомчих загальних ОШ як координуючих управлінських центрів.

Велике практичне значення для успішної взаємодії, яка повинна здійснюватися ще на етапі підготовки до дій в особливих умовах, має чіткий розподіл компетенції між взаємодіючими органами. Питання взаємодії з іншими державними органами регулюються у загальному порядку спільними наказами, наприклад МВС і взаємодіючого центрального органу виконавчої влади. Але практика показала, що недостатньо регулювати відносини взаємодії на міжвідомчому рівні. Для ефективної спільної діяльності необхідно також на загальнодержавному рівні розробити і затвердити концепцію всебічної взаємодії державних органів в особливих умовах.

Залучення до вирішення управлінських завдань широких верств населення в особливих умовах, що викликані вищезазначеними чинниками, позитивно впливає на нейтралізацію негативних чинників, зменшує можливість набуття ситуацією загрозливого соціально-політичного характеру, підвищує довіру населення до публічних органів управління. Для успішного вирішення завдань в усьому спектрі особливих (екстремальних) умов надзвичайно важливе значення має широке залучення громадських формувань до охорони громадського порядку.

Діяльність сучасної держави та її органів в екстремальних ситуаціях не може бути успішною без залучення управлінських можливостей місцевого самоврядування. При цьому йдеться не лише про здатність місцевого самоврядування з консолідації діяльності населення на власній території в таких умовах. На рівні місцевого самоврядування існують великі превентивні можливості – для запобігання виникненню екстремальних ситуацій, а також можливості щодо ліквідації їхніх наслідків. У цьому зв'язку стає зрозумілим прагнення юридичного закріплення компетенції і функції місцевого самоврядування, його органів, а також створення спеціальних підрозділів в їхній системі, здатних ефективно діяти в екстремальних ситуаціях. У цьому контексті Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] надає виконавчим органам місцевих рад повноваження, які стосуються вжиття необхідних заходів для ліквідації наслідків екологічних катастроф, стихійних лих, епідемій, епізоотій, інших надзвичайних ситуацій, інформування про них населення, залучення у встановленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ і організацій, а також безпосередньо самого населення.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної ради України (далі – ВВР). – 2013. – № 34-35. – Ст. 458.
2. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р., № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
3. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липня 2000 р., № 1908-III // ВВР. – 2000. – № 42. – Ст. 348.
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р., № 280/97-ВР // ВВР. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
5. Про Порядок перетинання державного кордону України аварійно-рятувальними та аварійно-відновними формуваннями для локалізації та ліквідації надзвичайних ситуацій, зумовлених стихійним лихом, аваріями і катастрофами Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 1997 р., № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-97-%D0%BF#Text>
6. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 р., № 1550-III // ВВР. – 2000. – № 23. – Ст. 176.
7. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 р., № 183/98-ВР // ВВР. – 1998. – № 35. – Ст. 237.
8. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про співробітництво у сфері цивільної оборони, запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків : Закон України від 5 листопада 1998 р., № 236-XIV // ВВР. – 1998. – № 52. – Ст. 320.

Шевчук Богдан Михайлович

доцент кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
к.держ.упр., доцент

Нормативно-правові аспекти боротьби з фінансуванням тероризму в Україні

Більшість країн світу стикаються з проблемами пов'язаними з боротьбою з відмиванням коштів отриманих злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

Фінансові операції, пов'язані із відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом і фінансуванням тероризму володіють загалом спільними особливостями, що пояснюється потребою і прихованого здійснення.

Існують різні визначення терміну відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом (деколи коротко говорять відмивання грошей), зокрема в Конвенції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин» 1988 р. В ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» дається наступне визначення: «До легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з доходами, одержаними злочинним шляхом, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких доходів, чи володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням доходів, одержаних злочинним шляхом.» [1].

Те саме стосується і визначення терміну «фінансування тероризму», яке дається в Міжнародній конвенції ООН «Про з фінансуванням тероризму» 1999 р. У ст. 1 вище вказаному Законі України наводиться визначення поняття «фінансування тероризму»: «фінансування тероризму - надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або з усвідомленням можливості того, що їх буде використано повністю або частково: для будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією); для організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації), сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму, виїзду з України та в'їзду в Україну з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій» [2].

Як легалізація коштів одержаних злочинним шляхом, так і фінансування тероризму за своїми методами є ідентичними і включають етапи розміщення (депонування активів в фінансову систему, зазвичай через фінансові установи), дроблення (пересилка активів в інші фінансові установи з метою приховування їх походження) та інтеграція (використання активів для їх легалізації через купівлю таких активів як нерухомість, цінні папери або для фінансування терористичної діяльності). Єдина відмінність між цими видами злочинів полягає в тому, що при легалізації коштів вони є кримінального походження, а при фінансуванні тероризму кошти можуть бути і законними.

Держави, в яких боротьба з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванням тероризму, здійснюється не на належному рівні зазнають негативних наслідків:

- зростання рівня злочинності та корупції;
- погіршення репутації і негативних наслідків у міжнародних відносинах;
- ослаблення фінансових інститутів;
- занепад економіки.

Велике значення для будь-якої держави має створення ефективної правової системи, здатної протистояти легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. Правова система повинна включати міжнародно-правові акти, національні правові акти, які б відповідали міжнародним стандартам та інститути, покликані вчиняти відповідні дії.

До основних міжнародних нормотворчих органів з питань боротьби з легалізацією коштів та фінансуванням тероризму належать:

Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Європейський Союз (Конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин», Міжнаподна конвенція ООН «Про боротьбу з фінансуванням тероризму», Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним

шляхом», Конвенція Ради Європи «Про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму», Директива Європейського Парламенту та Ради 2005/60/ЄС від 26 жовтня 2005 року «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму»);

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – FATF1 (Сорок рекомендацій, Дев'ять спеціальних рекомендацій з протидії фінансуванню тероризму);

Базельський комітет з банківського нагляду² (Декларація «Про запобігання злочинного використання банківської системи з метою відмивання грошових коштів», Основні принципи ефективного банківського нагляду, Належна перевірка клієнтів банками);

Вольфсбергська група³ (Принципи, Заява «Про боротьбу з фінансуванням тероризму», 14 принципів боротьби з відмиванням коштів у банках-кореспондентах);

Егмонтська група⁴ (Принципи щодо обміну інформацією по справах по відмиванню грошей).

В Україні в даний час створена нормативно-правова база, яка включає Кримінальний кодекс України, базовий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та ін., яка дозволяє ефективно здійснювати заходи щодо боротьби із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Елементами національної системи боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму є:

Державна служба фінансового моніторингу України не є ні фінансовим, ні контролюючим, ні правоохоронним органом, а існує на межі між фінансовим ринком та правоохоронними органами, що дозволяє зберігати банківську таємницю і проводити якісний аналіз фінансових операцій, які потенційно можуть бути пов'язані із легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму.

суб'єкти первинного фінансового моніторингу (банки, страхові компанії, біржі, учасники ринку цінних паперів та ін.);

учасники системи взаємодії (суб'єкти державного фінансового моніторингу (Національний Банк України. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія фінансових послуг, Міністерство юстиції), правоохоронні та контролюючі органи, інші органи державної влади);

органи, які сприяють боротьбі з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму, та підрозділи фінансової розвідки іноземних держав;

правоохоронні органи;

суди.

¹ Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) – міжурядова організація, яка займається розробкою світових стандартів у сфері протидії легалізації доходів отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. Була утворена у 1989 році країнами Великої Сімки в Парижі.

² Базельський комітет з банківського нагляду було утворено в 1974 році під егідою Банку міжнародних розрахунків на основі угоди укладеної 10-ма країнами. До Базельського комітету входять представники центральних банків або інших органів банківського нагляду Бельгії, Великобританії, Німеччини, Іспанії, Італії, Канади, Люксембургу, Нідерландів, США, Франції, Швейцарії та Японії.

³ Вольфсбергська група, названа так за містом у Швейцарії, в якому вона була сформована в 2000 році 11-ма великими банками світу з метою розробки принципів протидії відмиванню коштів в приватному банківському секторі. В даний час вона включає наступні банки: Banco Santander, Mitsubishi UFJ, Barclays, Citigroup, Credit Suisse, Deutsche Bank, Goldman Sachs, HSBC, JP Morgan Chase, Société Générale, UBS, Standard Chartered Bank та Bank of America.

⁴ Егмонтська група – неформальне об'єднання підрозділів фінансової розвідки, яке утворилась в червні 1995 року в Брюсселі, в готелі «Егмонт - Аренберг Палас», з ініціативи представників 24 країн та ряду міжнародних організацій, включаючи FATF, Інтерпол, Єврокомісія та ін. В червні 2004 року до Егмонтської групи був прийнятий Державний департамент фінансового моніторингу України.

Державна служба фінансового моніторингу аналізує інформацію, яку їй надають суб'єкти первинного фінансового моніторингу і готує узагальнений аналіз і. у разі наявності обґрунтованої підозри, передає висновки в правоохоронні органи для кримінального переслідування.

Щодо аналізу матеріалів пов'язаних із фінансуванням тероризму, то аналізуються фінансові операції організацій визнаних терористичними і включеними в Перелік осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції [3].

В Україні існує проблема визнання окупаційних адміністрацій Російської Федерації в окупованих Донецькій та Луганській областях терористичними організаціями. До цього часу Верховна Рада України не прийняла відповідного рішення і обмежилась лише політичною заявою. На початку 2015 р. Верховна Рада України своєю Постановою прийняла Звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламенту Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором і закликала міжнародні організації «визнати Російську Федерацію державою-агресором, що всебічно підтримує тероризм та блокує діяльність Ради Безпеки ООН, чим ставить під загрозу міжнародний мир і безпеку, а так звані "ДНР" і "ЛНР" визнати терористичними організаціями» [4].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 622 від 22.08.2020 р. «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції» [5] самопроголошені республіки мали б бути включені в вищезазначений Перелік, що привело б до розслідування правоохоронними органами України злочинів, пов'язаних із фінансуванням тероризму, і прийняття відповідних рішень про застосування санкцій. Відповідно до підпункту 1 пункту 4 підставою для включення особи до переліку осіб є: «рішення адміністративного суду про включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій, які відповідають критеріям, визначеним резолюціями Ради Безпеки ООН, до зазначеного переліку» [6].

Станом на 2022 р. рішення про визнання окупаційних адміністрацій Російської Федерації в окупованих Донецькій та Луганській областях терористичними організаціями не прийняте, так як Перелік осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції станом на 01.01.2022 р. не містить самопроголошених республік.

5 травня 2022 р. група народних депутатів внесла до Верховної Ради України законопроект № 7349 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» (текст поки що на сайті Верховної Ради України відсутній), зміни, зокрема стосуються Закону України «Про боротьбу з корупцією» в частині формування реєстру терористичних організацій, встановлення порядку їх включення або виключення з такого реєстру, а також визначення юридичних наслідків включення терористичних організацій до реєстру [7].

Підсумовуючи можна стверджувати, що для успішної боротьби з фінансуванням терористичних окупаційних адміністрацій Російської Федерації в окупованих Донецькій та Луганській областях необхідно Верховній Раді України прийняти відповідні закони.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] Закон України № 361-IX від 06.12.2019 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

2. Там же.

3. Перелік осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції [Електронний ресурс] Наказ Державної служби фінансового

моніторингу № 183 від 07.10.2010 р. – Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/Terror/BlackList Full.pdf>

4. Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламенту Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором. Постанова Верховної Ради України № 129 – VIII від 27 січня 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-19#Text>

5. Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції [Електронний ресурс] Постанова Кабінету Міністрів України № 622 від 22.08.2020 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622-2020-%D0%BF#Text>

6. Там же.

7. В Україні буде свій реєстр терористичних організацій: Рада посилює боротьбу з тероризмом [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1975618-v-ukrayini-bude-sviy-reyestr-teroristichnih-organizatsiy-rada-posilyuye-borotbu-z-terorizmom>.

Войтик Олександра Євгенівна

старший викладач кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
к.держ.упр.

Правове регулювання регіонального розвитку у сфері публічного управління

Розвиток регіонів займає важливе місце у здійсненні прогресивного поступу української держави відповідно до вимог сьогодення та євроінтеграційних прагнень України. Проте цей процес неможливо здійснювати без належного нормативно-правового регулювання, тому питання пошуку шляхів удосконалення правового забезпечення публічного управління регіональним розвитком є гострим і актуальним у період впровадження в життя нових моделей розвитку територій у напрямі підвищення ефективності функціонування адміністративно-територіальних одиниць держави та покращення добробуту місцевого населення.

В Україні існує правове поле для ефективного розвитку регіонів та місцевого самоврядування, однак воно не достатнє. Правове поле, окрім того, потребує систематизації та упорядкування, оскільки деякі питання, наприклад, управління комунальною власністю, участь громадян у виконанні функцій місцевого самоврядування через органи самоорганізації населення, міжбюджетні відносини ще й досі залишаються не остаточно врегульовані. Основним завданням нормативно-правового забезпечення регіонального розвитку є створення сприятливих умов для розвитку регіонів, встановлення необхідного балансу між ними та зміцнення демократичних основ розвитку держави. Щоб успішно виконати зазначені завдання, потрібен виважений системний підхід законодавців.

Формування розвиненого правового середовища є однією з базових засад успішного реформування системи публічного управління регіональним розвитком та прогресивних змін в українському суспільстві. Інструментами такого середовища є:

- законодавче підґрунтя (окреслення законодавчого фундаменту регіональної політики, унормування основи економічної самодостатності регіонів і механізмів їх економічної інтеграції; запровадження сучасних інституційних інструментів підтримки регіонального розвитку);

- інституційна підтримка врядування (розвиток взаємозв'язків між рівнями влади шляхом правової розбудови інституцій місцевого та регіонального управління, які чутливо реагують на потреби населення, що проживає на їх території, і водночас спроможні адекватно досягти загальнодержавних цілей;

- інституційно-правове підґрунтя для формування та удосконалення механізму співпраці між регіонами, їх кооперації та інтеграції (у т.ч. йдеться про міжрегіональне та міжнародне співробітництво на регіональному рівні тощо);

- інституційно-правове забезпечення використання наявного на місцевому (регіональному) рівні ресурсного потенціалу (у т.ч. визначення та унормування закономірностей його відтворення, відновлення та ін. в контексті реалізації довгострокових цілей регіонального розвитку) [1].

Варто зауважити, що нормативне врегулювання регіонального розвитку повинно, в першу чергу, враховувати нагальні проблеми територій та визначати шляхи їх розв'язання. Так, реформування системи державного управління регіональним розвитком у розвинутих країнах світу відбувається з урахуванням векторів посилення децентралізації, наданням регіонам більших прав та повноважень у вирішенні питань місцевого (регіонального) розвитку, підтримки становлення дієвого місцевого самоврядування.

На сучасному етапі трансформаційних перетворень такі тенденції відповідають демократичним принципам як внутрішньої так і зовнішньої політики держав – лідерів світового розвитку. Цей момент потрібно враховувати і у вітчизняному законодавстві, зважаючи на об'єктивну необхідність здійснення децентралізаційних перетворень в країні.

Принципи децентралізації управління регіональним розвитком покладено в основу основного європейського документа із цих питань - Європейської хартії місцевого самоврядування, прийнятої 15 жовтня 1995 року, яка поширює затверджені нею засади демократії та місцевого самоврядування на всі категорії органів місцевого самоврядування – як місцеві, так і регіональні.

На даний час загальна модель організації влади на регіональному рівні в Україні, унормована в Конституції, втілюючи певні європейські засади регіонального самоуправління (ст. ст. 5 і 132) [2], не відповідає повною мірою принципам і положенням Хартії. Основними з-поміж цих невідповідностей є такі:

- у зв'язку із тим, що в українському законодавстві та, зокрема, у Конституції відсутні положення про те, що в обласній чи районній радах присутні виконавчі органи, можна стверджувати, що регіональний рівень (область, район) перебуває у віданні центральної ланки державного управління;

- не визначено статус правосуб'єктності регіонів, представництво їхніх власних місцевих (локальних) інтересів, статус регіонального самоврядування (це підтверджує редакція частини четвертої ст. 140 Конституції України, в якій зазначено, що обласні ради (як і районні) – це органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, а не областей та/або районів). У свою чергу, така невідповідність перешкоджає унормуванню принципу субсидіарності на регіональному рівні;

- не унормовано питання проведення незалежного зовнішнього аудиту місцевих бюджетів відповідно до вимог ст. 18 Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів, прийнятої INTOSAI (Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю), членом якої з 1998 р. є Рахункова палата України. Згідно з вказаною нормою здійснення зовнішнього аудиту ефективності державних фінансів та ефективності органів державної влади і місцевого самоврядування є виключною прерогативою вищого органу контролю державних фінансів. Можливість адміністративного контролю над виконанням місцевих бюджетів у частині делегованих повноважень з боку вищого органу державного контролю не виключається у ст. 8 Хартії. Проте в Україні діяльність Рахункової палати передбачає контроль лише за використанням коштів Державного бюджету України (ст. 98 Конституції України).

- законодавчо не унормовано поняття «регіон», не визначено його співвідношення із значеннями конституційних понять «область» та «адміністративно-територіальна одиниця». Так, стаття 132 Конституції України серед кола базових принципів формування територіального устрою встановлює і такий як «збалансованість і соціально-економічний розвиток регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій». При цьому сутність поняття «регіон» у Конституції України не визначена. Натомість частина друга статті 133 Конституції України містить вичерпний перелік адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу України, проте без визначення їхнього правового статусу;

- законодавчо не визначеною в Україні залишається територіальна сфера впливу місцевого самоуправління, оскільки і досі на рівні законодавства не встановлені просторові межі територіальної громади (у т.ч. не визначені територіальні кордони регіонального рівня). Адже положення статті 5 Хартії передбачають наявність територіальних кордонів органів місцевого самоврядування;

Зазначені невідповідності лише частково характеризують загальну ситуацію в сфері українського законодавства, яке має значні розбіжності із міжнародними правовими нормами.

Зважаючи на проблеми, які існують у сфері українського законодавства і стосуються як невідповідності вітчизняної нормативно-правової бази міжнародним (зокрема, європейським) правовим нормам, так і колізій безпосередньо в законодавчих та підзаконних документах України стосовно здійснення політики регіонального розвитку, варто розглянути шляхи виходу із ситуації, що склалася та представити пропозиції, які, на наш погляд, допоможуть стимулювати розвиток регіонів та покращити рівень державного управління цим процесом. Розробка зазначених пропозицій повинна ґрунтуватися на передовому європейському досвіді та враховувати ті реалії, які вимагають покращення державного управління регіональним розвитком на сучасному етапі трансформаційних перетворень в українському суспільстві.

В першу чергу потрібно зауважити, що в Україні відсутній спеціальний нормативний акт, який би визначав загальні засади державного управління регіональним розвитком. Так, у вітчизняному законодавстві існує Закон «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року. В ньому представлені положення щодо суті державної регіональної політики, регіонального розвитку, регіонів, мікро- та макрорегіонів тощо, проте трактування державного управління регіональним розвитком там відсутнє. Вважаємо, що це є значною прогалиною в українській нормативно-правовій базі, адже державне управління у досліджуваній сфері є важливою складовою політики, здійснюваної на державному рівні, тому це поняття вимагає обов'язкової регламентації у правових документах.

Тому важливим завданням з боку Кабінету Міністрів України повинна стати розробка, а з боку Верховної Ради України - прийняття єдиного зведеного нормативного акту, який би комплексно регламентував основні аспекти здійснення управлінських дій державою у сфері регіонального розвитку. У зв'язку із цим вважаємо за потрібне прийняття спеціалізованого Закону України «Про публічне управління регіональним розвитком», в якому будуть чітко прописані пункти, що стосуються зазначеного процесу. Його прийняття дасть змогу законодавчого регламентувати основні засади та систематизувати правові норми, які стосуються досліджуваної сфери, визначити основи економічної самодостатності регіонів і унормувати механізми їх досягнення.

Також існування цього нормативно-правового акту буде гармоніювати із загальною практикою існування таких документів у розвинутих європейських країнах та сприятиме запровадженню сучасних правових інструментів підтримки збалансованого регіонального розвитку України.

Наступна проблема, яка вимагає нагального вирішення, - це відсутність в Україні законодавчого унормування сучасного адміністративно-територіального устрою, принципи якого відповідають вимогам оптимізації діяльності місцевих громад в умовах ринкової економіки. Необхідно законодавчо визначити підходи до функціонування нової системи

адміністративно-територіального устрою, що має базуватись на принципах економічної самодостатності та доступності адміністративних (управлінських) і соціальних послуг їх споживачам. Зокрема, мова йде про побудову цієї системи на засадах децентралізму, який дасть змогу усунути застарілі критерії, принципи і пріоритети функціонування централізованої адміністративної системи управління регіональним розвитком.

Потрібно звернути увагу на приведення національних стандартів статистичної системи класифікації та звітності адміністративно-територіальних одиниць базового рівня загальноприйнятим у Європі (Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes, NUTS), адже вітчизняні показники не відповідають реальним вимогам сьогодення. Зокрема, в Україні спостерігається надмірна подрібненість адміністративно-територіальних одиниць на низовому рівні, що не дає що не дає відповідним місцевим органам влади можливості надавати населенню якісні публічні послуги з питань, які традиційно належать до категорії «питання місцевого значення» (освітні, медичні, соціально-культурні послуги тощо), хоча за місцевою владою законодавчо закріплені такі повноваження (Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Наступна проблема стосується вирішення завдань регіонального розвитку, які передбачають взаємовигідну співпрацю декількох територіальних формувань (адміністративно-територіальних одиниць). У зв'язку із цим з метою розвитку міжрегіональної співпраці та віднайдення дієвих інституційних інструментів стимулювання цих процесів вбачаємо за необхідне прийняти спеціалізований Закон України «Про фінансово-організаційну кооперацію на місцевому рівні», який дасть можливість створити дієві стимули до співпраці між регіонами, унормувати задіяння механізмів об'єднання фінансових та інших ресурсів місцевих бюджетів з метою розв'язання спільних для декількох регіонів проблем соціально-економічного розвитку, благоустрою та інфраструктурного забезпечення територій.

Насамкінець потрібно згадати ще й про таку проблему, яка існує на даний час на регіональному рівні – недостатній рівень інвестиційної привабливості територій, що не дає можливість залучати кошти для регіонального розвитку, зокрема, з-за кордону, у достатній кількості для ефективного функціонування територій. Причиною цього є різноманітні чинники, одним із яких можна вважати недосконалість в Україні правового середовища, що унормовує інвестиційну привабливість регіональної економіки, формування розвинутого інвестиційного середовища на регіональному рівні.

Для того, щоб ефективно вирішити цю проблему, на наш погляд, варто в законодавчому порядку передбачити інвесторам гарантії з боку держави при відродженні практики визначення територій пріоритетного розвитку.

Правові механізми щодо залучення іноземних інвестицій в економіку окремих регіонів повинні включати як комплекс заходів регулятивно-стимулюючого характеру (інформаційно-аналітичний супровід, спрощені процедури реєстрації, окремі фіскальні преференції тощо), так і цільову роботу з інвесторами відповідної категорії щодо реалізації певних проєктів, а також формування та здійснення інформаційно-презентаційної політики певних територій через канали поширення комерційної інформації.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів, передбачених відповідно до потреби удосконалення правового забезпечення публічного управління регіональним розвитком в Україні, дасть змогу у стратегічній перспективі покращити практику здійснення управлінських дій, спрямованих на ефективний та невпинний розвиток регіонів. Це, у свою чергу, сприятиме розвитку економічних систем окремих територій країни, покращенню рівня добробуту населення та підвищенню конкурентоспроможності української держави на європейській арені.

Список використаних джерел

1. Регіони України у післякризовий період: ризики та перспективи розвитку: аналіт. доп. / С. О. Біла, О. В. Шевченко, В. І. Жук, М. О. Кушнір [та ін.]; за ред. С. О. Білої. К.: НІСД, 2011. С. 27-28

2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами, внесеними законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. К. : Видавничий дім Скіф", 2006. 48 с.

Гулько Леонід Володимирович
аспірант Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Нормативно-правове забезпечення протидії сепаратизму в Україні

Протидія сепаратизму на даний час є актуальною загалом у світі та в Україні зокрема, коли починаючи з 2014 р. Україна відчула на собі прояв цього явища. В Україні присутній сепаратистський конфлікт на Сході України. Основою якого є політичний сепаратизм, інспірований Російською Федерацією, яка розпочала збройну агресію в 2014 р. і продовжує її в 2020 р. Сепаратистські прояви фіксуються і в інших регіонах України, зокрема на заході

Відповідно до «Стратегії національної безпеки України» сепаратизм є однією із загроз національній безпеці та національним інтересам України: «Сучасна модель глобалізації уможливила поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійного та ідеологічного фундаменталізму та екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму ...» [1]. Боротьба з проявами сепаратизму визнається пріоритетною із забезпечення національної безпеки України і включає «запобігання, виявлення та припинення проявів сепаратизму, тероризму, екстремізму, припинення діяльності незаконних збройних формувань, політично мотивованого насильства та інших зазіхань на конституційний лад» [1].

На даний час в багатьох країнах світу фіксуються рухи, які можуть бути визначені як сепаратистські. Зокрема, в Європі сепаратистські рухи найбільш поширені в Великобританії (Північна Ірландія, Шотландія), Іспанія (Країна Басків, Каталонія), Бельгія (Фландрія), Італія (північні провінції), Франція (Корсіка) та інші.

Існує певний перелік умов, які сприяють зародженню сепаратизму. Це:
етнічна, релігійна, мовна неоднорідність населення країни;
економічна, соціальна, культурна нерівномірність розвитку окремих регіонів країни;
факти історичного розвитку;
неефективна стратегія щодо розвитку національних меншин;
зовнішній вплив зацікавлених іноземних держав або терористичних організацій.

Термін сепаратизм походить від латинського слова *separatus*, що означає відокремлення. Юридична енциклопедія дає наступне визначення сепаратизму: «рух, спрямований на відокремлення від держави частини її території та населення» [2].

Сепаратизм породжується суперечностями між державою та політичними партіями, громадськими та релігійними організаціями етнічних та конфесійних меншин. Сепаратизм також ускладнюється суперечністю між основоположними принципами міжнародного права: принципом непорушності кордонів та поваги до територіальної цілісності держави та принципом права нації на самовизначення.

Прихильники сепаратизму для досягнення мети можуть використовувати ненасильницькі методи (діяльність політичних партій, діяльність громадських рухів, проведення масових акцій, референдумів і т. д.) так і збройні форми через утворення незаконних збройних формувань (терористичні акти, диверсії. Використання партизанської тактики і т. д.).

Методи, які використовують держави для протидії і запобігання сепаратизму, збереження територіальної цілісності, поділяють на ненасильницькі та насильницькі(силові). До ненасильницьких дій відносять:

надання владних повноважень і відповідний розподіл прибутків;
виважена політика щодо регіональних особливостей (мовних, релігійних, історичних, культурних тощо);
сприяння економічному розвитку, розвиток інфраструктури, інвестиції в регіональну економіку;
забезпечення легітимності центральних органів влади у місцевого населення;
ефективна інформаційна політика щодо переваг єдиної держави;
нейтралізація негативного зовнішнього впливу на дезінтеграційні процеси;
недопущення утворення незаконних збройних формувань;
проведення амністії учасникам конфлікту, які складають зброю
До насильницьких заходів відносять:
затримання та притягнення до кримінальної відповідальності за сепаратизм або сприяння сепаратистській діяльності;
посилення кримінальної відповідальності;
ізоляція кризових районів, запровадження надзвичайного стану або військового стану на окремих територіях;
контроль за внутрішньо переміщеними особами;
фізичне знищення центрів підготовки та забезпечення сепаратистських незаконних збройних формувань [3] .

Очевидно, що успіх боротьби з сепаратизмом залежить в значній мірі від превентивних заходів щодо недопущення утворення незаконних збройних формувань. Загалом світовий досвід боротьби із сепаратизмом свідчить, що не існує єдиного підходу до вирішення проблем сепаратизму.

З метою визначення найефективніших методів боротьби з бойовиками незаконних збройних формувань у 2010-2014 рр. американський аналітичний центр RAND Corporation на замовлення уряду США провів дослідження конфліктів сепаратистського типу у 26 країнах. За результатами цього та інших досліджень можна виділити групи методів боротьби із сепаратизмом, які підтвердили свою ефективність:

методи боротьби із сепаратизмом, ефективність яких доведена з високим ступенем імовірності:

забезпечення легітимності державної влади та законності застосування нею сили у сприйнятті населення (зниження рівня корумпованості, підвищення ефективності урядування, забезпечення законності застосування сили і т. д.);

залучення до операцій проти бойовиків остаточної кількості сухопутних військ (20-25 військовослужбовців на 1000 місцевих жителів, або 10-20 військовослужбовців на 1 бойовика);

гнучкість та здатність пристосовуватись до змін у ситуації (адаптивність);

завоювання прихильності місцевого населення шляхом сприяння його соціально-економічного розвитку і проведення політики умиротворення;

забезпечення ефективності застосування методів боротьби через перешкоджання надходження до бойовиків матеріального забезпечення;

встановлення контролю над кордонами;

забезпечення ініціативи проурядових сил, ведення ефективної розвідки;

забезпечення безпеки місцевого населення через постійну присутність правоохоронців у місцевих громадах;

використання стратегічних комунікацій, тобто загальнодержавних зусиль уряду для впливу на громадськість;

методи боротьби із сепаратизмом, ефективність яких підтверджується із мінімальною ймовірністю:

2.1) вирішення місцевих проблем та демократизація;

2.2) амністування учасників конфлікту, які складають зброю;

2.3) використання місцевих кадрів силових структур у боротьбі з бойовиками;

2.4) розуміння та врахування культурних особливостей місцевого населення;

3) контрпродуктивні методи боротьби із сепаратизмом:

3.1) застосування жорстоких репресій;

3.2) примусове переселення цивільного місцевого населення із зони проведення бойових дій [4].

Загалом у світі не існує єдиного підходу чи концепції, набору методів боротьби з сепаратизмом, які будуть ефективними у всіх випадках.

Для визначення ефективної стратегії протидії і запобігання сепаратизму необхідна наявність належного нормативно-правового забезпечення. Законодавство України не містить законодавчого визначення поняття сепаратизм, що ускладнює формування та реалізацію державної політики у сфері протидії сепаратизму.

Ще у 2014 р. до Верховної Ради України був поданий законопроект «Про протидію і запобігання сепаратизму та подолання наслідків сепаратистської діяльності на території України (десепаратизацію)» (реєстр. №4300а від 17.07.2014 р.) і був прийнятий за основу, а кінцевому випадку так і не був прийнятий.

Вказаний проект закону в ст. 1 дає визначення поняття сепаратизм, як «діяльність, спрямована на відокремлення частини території України з етнічних, мовних, релігійних мотивів для створення нової держави, наділеної політичною самостійністю або широкою автономією» [5].

Даний законопроект також містить положення щодо усунення наслідків сепаратистської діяльності, зокрема:

передбачення і введення поняття десепаратизація;

визначення люстраційних, ліквідаційних, конфіскаційних, освітніх та інформаційних заходів десепаратизації;

визначення суб'єктів, об'єктів та критеріїв десепаративної люстрації;

визначення ліквідаційного та конфіскаційного критеріїв десепаратизації.

Необхідно звернути увагу, що чинний Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за злочини, які містять в собі прояви сепаратизму:

дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109);

посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110);

фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2).

Також необхідно зауважити що вище названі статті Кримінального кодексу України далекі від досконалості. Так в чинному законодавстві існують відверті недоречності в правових нормах, що передбачають кримінальну відповідальність за прояви сепаратизму. Відповідно до ч.1 ст. 109 кримінально караними є:

дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу;

захоплення державної влади;

змова про вчинення таких дій.

Всі три склади злочину передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна чи без такої. Але відповідно до ст. 14 Кримінального кодексу України змова на вчинення злочину є одним з видів готування до злочину. Крім того відповідно до ч. 2 ст. 68 Кримінального кодексу України за готування до злочину розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку передбаченого санкцією статті Особливої частини кодексу, тобто за змову про вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади покарання не може перевищувати п'яти років позбавлення волі. Але ст. 109 такої диференціації не передбачає [6]. Зокрема це не єдиний випадок протиріч.

Підсумовуючи, можна сказати, що для формування стратегії запобігання та протидії сепаратизму необхідно прийняти відповідний закон та усунути недоречності які існують в Кримінальному кодексі України.

Список використаних джерел

1. Стратегія національної безпеки України Указ Президента України №392/2020 від 14.09.2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5. П-С. – К.: «Укр. енцикл.», 2003. – С. 469.
3. Міжнародний досвід боротьби із сепаратизмом: висновки для України: аналіт. доп. – К.: НІСД, 2016. – С. 26.
4. Там же. – С. 27-31.
5. Про протидію і запобігання сепаратизму та подолання наслідків сепаратистської діяльності на території України (десепаратизацію) Проект Закону України №4300а від 17.07.2014 р.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4300%D0%B0&skl=8.
6. Дрьомов С. В. Проблеми законодавчого забезпечення протидії сепаратизму / С. Дрьомов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-03/separatuzm-0bc80.pdf>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Дзяна Галина Олексіївна

доцент кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
д. держ. упр., доцент

Дзяний Ростислав Борисович

доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка»
к. хім. н., доцент

Комунікативна діяльність органів публічної влади з подолання невизначеності в кризових ситуаціях

Життя людини наповнене різними критичними ситуаціями. Кризи характерні для всіх суспільних утворень: комерційних, виробничих, державних, громадських. Відповідно, влада, як і будь-яке інше суспільне утворення, в процесі свого безперервного, динамічного розвитку періодично у своїй діяльності зіштовхується з кризовими ситуаціями.

Однією з головних проблем сучасності є існуючий величезний дефіцит інформації про суть і структуру кризи, адже криза практично руйнує налагоджені інформаційні потоки і в таких умовах вони не в змозі більше виконувати свої функції в повному обсязі. Тому важливість добре налаштованої комунікації особливо стає зрозумілою під час кризових ситуацій.

Сучасний світ все частіше зіштовхується з новими викликами глобального характеру, які характеризуються певною невизначеністю при застосуванні наявних систем, методик та методологій управління. Невизначеність супроводжує особистість у всіх сферах її життєдіяльності: економічній, політичній, соціальній, культурній, професійній, особистісній.

Причинами ситуації невизначеності виступають: ситуації вибору та прийняття певного рішення в житті; наявність декількох варіантів та неможливість вибрати серед них; суперечність внутрішніх інстанцій особистості; відсутність плану дій, неточність у планах, нерозуміння, що і як зробити, неможливість передбачити результат та наслідки дій; невідомість самої ситуації або недовіра до інформації, загадковість, таємничість подій, невідповідність уявленням про ситуацію; невизначеність майбутнього, нестабільність; відсутність життєвого досвіду в певних ситуаціях та поява нових соціальних ролей [6].

У кризові періоди, коли зростає зовнішня та внутрішня невизначеність життя особистості та її оточення, людині потрібні сили для вирішення різних завдань в складних ситуаціях. Більшості людей невизначеність у різних формах (невідомість, невідповідність, непередбачуваність, нестабільність) заважає повноцінно жити, ефективно користуватися власними внутрішніми ресурсами з метою трансформації та розвитку власної ідентичності.

Зрозуміло, що будь-яка криза небезпечна, і те, наскільки вона може бути небезпечною, значною мірою залежить від своєчасної та ефективної реакції тих, хто опинився в такій кризовій ситуації.

Кризова ситуація – це певний «переломний момент у функціонуванні будь-якої системи, у процесі якого вона піддається впливу ззовні чи зсередини, що вимагає якісно нового реагування з боку цієї системи» [7].

Кризова ситуація може виникати через вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які створюють потенційну загрозу діяльності та навіть життю громадян [3].

Владні структури, разом з природними і техногенними кризами, мають справу з суспільними кризами та їх наслідками, які вважаються найнебезпечнішими. Завдання комунікацій полягає в запобіганні, прогнозуванні конфліктних ситуацій та уникненні втрат, спричинених кризовою ситуацією.

Розглядаючи різні підходи до типологізації криз, можна запропонувати наступне визначення поняття «криза» - це планована, чи незапланована, штучна або природна, цілеспрямована подія чи ситуація, яка завдає шкоди людям, майну, довкіллю і суспільству, привертає надмірну увагу мас-медіа, призводить до зміни довіри до організації з боку її основних аудиторій, значно впливаючи на репутацію організації. У кризовий час перестають працювати звичні механізми управління й обміну інформацією. Така ситуація вимагає антикризової комунікації, мета якої – обмін інформацією для відродження довіри і відновлення ефективного управління.

Варто наголосити, що складність кризової ситуації значною мірою визначається її невизначеністю, нестандартністю і високою динамічністю. Не кожен керівник здатний приймати ефективні рішення в екстремальних умовах, оскільки в стресових ситуаціях у людини більшою мірою активізуються не логічні, а рефлекторні якості. Загалом можна сказати, що криза – це подія, в ході якої бракує часу та інформації. Тому головне завдання публічного управління полягає в оперативному отриманні необхідних даних про кризу, їхньому аналізі і використанні в розробці програм виходу з конфліктної ситуації або запобіганню їй.

Завдання органів публічної влади з управління комунікаціями в умовах криз полягає в толерантності до невизначеності, а саме, в мінімізації впливу кризи на діяльність організації та її цільові аудиторії, скороченні часу, що витрачається на ліквідацію кризи, а також якнайшвидшому відновленні контролю над ситуацією та комунікацією. Прийняття системою публічного управління толерантності до невизначеності формує здатність влади до саморегуляції в умовах відсутності зовнішніх та внутрішніх орієнтирів вибору, неможливості використати готові варіанти рішень.

Комунікація під час кризи має свої особливості, тому що в таких умовах люди сприймають та опрацьовують інформацію і ухвалюють на підставі неї свої рішення зовсім по-іншому, ніж у звичайній ситуації. Тому традиційні способи спілкування з громадою можуть бути неефективними під час кризи. Слід зазначити, що в умовах кризи порушуються усталені комунікаційні зв'язки та інформаційні потоки, а нові обставини потребують актуальної за змістом, оперативністю та обсягом інформації.

Зауважимо, що умови розгортання комунікації в кризових ситуаціях дещо змінюються, а саме:

- 1) неконтрольованість наслідків дій;
- 2) різке скорочення керованих параметрів;
- 3) зміщення в бік базових потреб (за шкалою А. Маслоу);
- 4) зростання значення інформації та інтерпретації подій;
- 5) зміна каналів інформації та зростання ролі неофіційних каналів у порівнянні з офіційними [1].

В умовах кризової ситуації відбувається стрімке зростання потоків інформації, що зумовлює частково їх некерованість, оскільки можливе поширення не лише об'єктивної інформації, а й спрямованої чи дезінформації, що призводить до перекручування фактів, руйнування репутації суб'єкта, і негативно впливає на їх сприйняття у масовій свідомості суспільства [2].

Зважаючи на те, як люди опрацьовують інформацію у стані стресу, комунікуючи потрібно використовувати повідомлення (меседжі), які є простими, надійними, викликають довіру та не заплутують людей. Найбільш ефективні повідомлення повинні бути простими, неочікуваними, конкретними.

Вкрай важливо налагодити ефективну співпрацю з мас-медіа в умовах кризи, оскільки завдяки ЗМІ можна донести інформацію до якомога більшої кількості людей.

Варто зауважити, що кризові комунікації повинні обслуговуватися належно підготовленими спеціалістами. Фахівцем у цій сфері є спін-доктор, робота якого спрямована на виправлення ситуації щодо висвітлення певного явища у ЗМІ, на організацію та реорганізацію події в комунікативній площині.

Згідно з дослідженнями, знання суспільного сприйняття кризи дуже важливе в антикризовій роботі, а саме:

1. Люди дізнаються про кризу переважно з міжособистісних каналів комунікації.
2. Люди схильні трактувати серйозність кризи з точки зору особистого ризику.
3. Найавторитетнішими під час кризи є офіційні джерела, так звані «державні наповнювачі інформації».
4. Обсяг повідомлень у ЗМІ говорить про масштаби кризи: чим більше інформації, тим серйозніша криза.
5. Наявність доступної (достовірної, перевіреної) інформації про кризу запобігає поширенню чуток.

Але важливими нині є не тільки обсяг інформації та інтенсивність обміну нею, а й якість цієї інформації. Поширення неправдивої чи спотвореної інформації, дезінформація, фейкові повідомлення мають потужний вплив на формування свідомості та поведінку людини, що приводить до втрати соціальної реальності. В таких умовах відбувається швидка зміна ціннісних та ідеологічних пріоритетів, а комунікація «стає формальною і вихолощеною, позбавленою людського начала» [5].

Отже, якщо держава перебуває у стані кризи, «неправильні» (фейкові) повідомлення, чутки приводять до втрати інформаційної стійкості суспільства, що викликає втрату стійкості суспільної поведінки – люди втрачають систему орієнтирів, йде гра без правил, що порушує його інтеграцію і стабільність. У випадку неспроможності суспільства і влади вирішити нагальні політичні та суспільні проблеми, разом з процесами інтеграції суспільства починають виникати і діяти «відцентрові сили» і не завжди конструктивного характеру, а в умовах України це деструктивно впливає на стабільність держави. Таким чином, комунікаційна стійкість суспільства є домінантною характеристикою стабільності держави, що дозволяє їй активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем та адаптуватися до змін [5].

На основі сказаного, узагальнимо основні правила кризових комунікацій:

1 - надання інформації якомога швидше та оперативніше, адже інформаційний вакуум має здатність швидко заповнюватись;

2 – співпраця із ЗМІ задля поширення правдивої інформації та формування довіри;

3 - сприйняття інформації кризовою аудиторією, як важливий критерій результативності кризової комунікації. Важливо не те, що «виходить», а те, що «доходить» до цільової аудиторії.

4 – потрібно знати та поважати кризові аудиторії. У нестандартній ситуації важливо не тримати людей в емоційному напруженні, а надавати в цей час важливу для них інформацію: поради, застереження, правила поведінки, необхідні адреси та телефони.

Покращення сприйняття інформації в кризових умовах можливе шляхом застосування «вертолітної» комунікації та різнопланових комунікаційних каналів, якими передаються управлінські повідомлення й сигнали зворотного зв'язку водночас для різних груп реципієнтів з різними рівнями когнітивної складності [4]. Тобто, використання «вертолітної» комунікації в публічному управлінні сприятиме подоланню неформальних інституційних бар'єрів та дисфункцій, підвищить ефективність передачі та сприйняття інформації в умовах невизначеності, що пов'язана з виникненням різного роду кризових ситуацій.

Актуальним прикладом налагодження кризових комунікацій є інформаційне протистояння українського суспільства ворожій дезінформації, маніпуляціям та фейкам. Пряме повномасштабне вторгнення Росії на територію України – це акт відкритої невинуватої агресії Російської Федерації проти України, що ведеться на всіх напрямках та на усіх фронтах. Важливу роль у спротиві ворогу відіграє інформаційний фронт. Своєчасне, достовірне та незаангажоване інформування громадян про перебіг війни, підвищення рівня медіаграмотності суспільства, вміння свідомо, грамотно та виважено споживати і

поширювати інформацію – це ті найважливіші напрямки, над якими потрібно плідно працювати, щоб уникнути маніпулювання інформацією та людьми, розпізнавати фейкові новини, пост-правду та дезінформацію.

Підсумовуючи, зазначимо, що комунікації у кризових ситуаціях можуть як попередити, мобілізувати допомогу, зменшити негативні наслідки, так і розповсюдити паніку, посилити міфи та дезінформацію, розколоти суспільство на роки вперед. Це залежатиме від правильності та чіткості налагодження кризових комунікацій, вибору конкретних комунікаційних технологій та комунікаційної стратегії щодо виходу з конкретної кризи. Для цього владні структури повинні розробляти план з управління кризовими комунікаціями в умовах невизначеності, що сприятиме толерантності суспільства до кризових ситуацій, виробленню таких підходів до управління, які є зрозумілими громадськості, викликають довіру, враховують інтереси цільових аудиторій та сприяють координації і співпраці усіх рівнів влади.

Список використаних джерел

1. Барило О. Г. Інформація як складова системи державного управління у надзвичайних ситуаціях. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 2. С. 76–78.
2. Вовк Н.П., Мохнар Л.І. Комунікативна складова організації та здійснення антикризового управління. Вісник Національного університету оборони України. 2021. № 1 (59). С. 63-71.
3. Гута С.С. Поняття «кризова ситуація, зумовлена воєнно-політичними чинниками, «воєнно-політична криза» в теорії державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №7. С. 116-120.
4. Дзяна Г.О., Дзяний Р.Б. Комунікативні аспекти успішного розвитку територіальних громад. Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (11-12 квітня 2019 року) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 30-33.
5. Дзяна Г.О., Дзяний Р.Б. Комунікаційна стійкість суспільства як запорука стабільності держави в умовах кризи. Публічне управління ХХІ століття: портал можливостей: зб. тез ХХ Міжнар. наук. конгресу (м. Харків, 23 квітня 2020 р.). Х. : Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2020. С. 199-201.
6. Мельник Ю.В., Ющенко В.В., Резнік А.В. Психологічна характеристика ситуації невизначеності в життєвому просторі особистості. Габітус. 2021. № 21. С. 83-87.
7. Організаційно-економічні передумови антикризового управління. Бібліотека економіста. URL: <https://library.if.ua/book/60/4269.html>.

Вовжиняк Мар'яна Владиславівна
аспірантка Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Інформаційна гігієна як складова інформаційної компетентності державних службовців

Інформаційна компетентність є однією з основних умов розвитку професійної компетентності державних службовців.

У статті 2 Закону України «Про державну службу» зазначено, що «професійна компетентність - здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» [3].

У науковій літературі існують різні підходи до розуміння поняття «інформаційна компетентність». Деякі дослідники вважають інформаційною компетентністю базові навички володіння комп'ютерною грамотністю, уміння користуватись персональним комп'ютером, електронною поштою, та використовувати їх у професійній діяльності. На думку В. М. Безрука, «це свідчить, що інформаційна компетентність державних службовців у сучасних умовах суспільного розвитку є важливою складовою їх загальної компетентності, що визначає відповідний рівень їх професіоналізму» [1].

Багато учених вважають інформаційну компетентність основою професійного становлення ефективного державного службовця та виділяють такі її структурно-функціональні елементи:

визначення сутності та основних напрямів інформаційної підготовки сучасного державного службовця;

знання законодавства про інформацію;

формування компетенцій роботи з інформацією;

уміння працювати в умовах електронного врядування, електронної демократії та розвитку соціальних мереж [2].

Варто зауважити, що в сучасних наукових дослідженнях існують такі споріднені терміни: «інформаційно-технологічна компетентність», «комп'ютерна грамотність», «інформаційна культура фахівця», «медіакомпетентність», «медіаграмотність» зміст яких часто уподібнюється. Проте, в останні декілька років також активно використовується вислів «інформаційна гігієна». Словник Collins English Dictionary подає визначення інформаційної гігієни як ретельної оцінки інформації, яку людина споживає та поширює [5].

Дотримання принципів інформаційної гігієни допомагає:

- підвищити стійкість до інформаційних загроз;

- розуміти принципи роботи Інтернету;

- відрізнити фейки від правди;

- захищатись від зловмисників в Інтернеті, інформаційних вірусів, маніпуляцій та дезінформації;

- уникати маніпуляцій та дезінформації у соціальних мережах;

- перевіряти достовірність інформації, зокрема, фото-та відеоматеріалів;

- перевіряти статистичну інформацію.

На нашу думку, поняття «інформаційна гігієна» потребує детальнішого науково-методологічного визначення.

Актуальність досліджень інформаційної гігієни як складової інформаційної компетентності державних службовців важлива з багатьох причин.

● Дотримання принципів інформаційної гігієни стало особливо актуальним у воєнний період.

● Інформаційна безпека, кібербезпека та цифрова грамотність є серед пріоритетних напрямів підвищення кваліфікації державних службовців за короткостроковими програмами у 2022 році.

● У Стратегії інформаційної безпеки серед глобальних викликів та загроз інформаційній безпеці зазначено збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній, недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій; названо соціальні мережі суб'єктами впливу в інформаційному просторі [4].

Отже, інформаційна гігієна як складова інформаційної компетентності державних службовців – це здатність орієнтуватись в інформаційному просторі й оперувати інформацією. Інформаційна гігієна особливо актуальна в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Безрук В. М. Розвиток комунікативної компетентності державних службовців: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2019. 204 с.

2. Ващенко К. О. Професійна підготовка державних службовців: теорія, методологія, практика: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. 416 с.

3. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 4, ст. 43.

4. Стратегія інформаційної безпеки: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021>.

5. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/submission/22205/information+hygiene>.

Лилик Мар'яна Володимирівна

аспірантка Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Роль міжкультурної комунікації у процесі функціонування органів публічної влади

Міжкультурна комунікація є соціальним феноменом, який характеризується конструктивною чи деструктивною взаємодією між представниками етнічних, національних та інших культур чи субкультур відповідно до визначеної території перебування. Публічний аспект є домінуючим в міжкультурній комунікації, оскільки вона реалізовується шляхом відкритих взаємодій, які так чи інакше повинні регулювати, координувати та керуватися ззовні. Публічність в даному випадку проявляє себе як вплив певних чинників ззовні, найважливішим з яких є публічна влада.

Саме владно-управлінські вектори скеровані на те, щоб процес міжкультурної комунікації здійснювався в рамках законодавчої та нормативно-правової бази тих країн, на території яких спостерігається така комунікативна взаємодія.

Органи публічної влади та управління покликані виконувати наступні функції в контексті міжкультурної комунікації:

інформувати учасників міжкультурної комунікації шляхом розміщення інформації в ЗМІ, на офіційних сайтах органів влади, надання відповіді на запити тощо, відповідно до чого у суб'єктів формується уявлення про поведінку, яка допустима та прийнятна в тих чи інших умовах;

консультувати комунікантів з метою ознайомлення сторін із позицією органів публічного управління стосовно того чи іншого формату поведінки. Цей вид взаємодії із владою передбачає участь зацікавлених суб'єктів у різних формах групової дискусії, консультування з представниками влади стосовно реалізації певних проєктів чи програм, проходження опитування та інших соціологічних досліджень тощо;

вести діалог з учасниками міжкультурної комунікації шляхом передачі необхідної інформації у двосторонньому порядку та очікування відповідних результатів. Така взаємодія може здійснюватися шляхом різноманітних прес-конференцій, зустрічей представників влади із комунікантами, участь в онлайн-заходах, організованих органами публічної влади тощо.

здійснювати співробітництво влади та учасників міжкультурної комунікації на засадах партнерства. Цей вид взаємодії є найвищим рівнем співпраці органів публічної влади та комунікантів, оскільки передбачає об'єднання зусиль обидвох сторін задля досягнення спільної мети: розв'язання певних проблем у сфері міжкультурної комунікації, генерація нових ідей щодо покращення комунікативних дій представниками різних країн чи культур.

Таким чином, міжкультурна комунікація має значний потенціал у контексті взаємодії її учасників із органами публічної влади. Це дає змогу вести мову про можливість

покращення якості міжкультурної комунікації на основі підвищення рівня публічного управління у зазначеній сфері.

Публічне управління забезпечує якість прогресу світової цивілізації за рахунок координації та регулювання міжкультурних комунікацій в межах окремого регіону чи цілої країни. У той же час публічне управління удосконалюється відповідно до об'єктивної потреби його реалізації на відповідній території.

Треба пам'ятати, що міжкультурна комунікація розвивалася під впливом різноманітних історичних процесів, тому вона як явище повинна розглядатися крізь призму національного, регіонального та глобального чинників, що зумовлюють її місце в сучасному світі. Стійким видом взаємодії є правові та політичні зв'язки, а також міждержавні відносини, визначаючи таким чином присутність публічно-управлінського аспекту при розгляді та аналізі особливостей міжкультурної комунікації.

Слід зазначити, що в кожній країні публічне управління здійснюється відповідно до особливостей її розвитку, економічних, політичних, культурних, релігійних, етнічних та інших специфічних характеристик її буття. Виходячи із цього, населення тієї чи іншої країни буде вирізнятися в процесі міжкультурної комунікації, відображаючи таким чином унікальність своєї держави на світовій арені.

Фундаментом публічно-управлінської активності є Основний закон країни. Так, в Конституції України зазначено, що «...носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування...» [1].

Це означає, що органи публічної влади не повинні перевищувати своїх повноважень, не узурпувати влади, а навпаки – своїм діями реалізовувати державно-владні функції на благо українського народу. У свою чергу, це є свідченням необхідності української влади діяти в інтересах народу та окремих індивідів, забезпечуючи їм всесторонню та повноцінну можливість бути учасниками міжкультурної комунікації в глобалізованому суспільстві.

Зважаючи на складні та невідворотні глобалізаційні процеси, які неминуче позначаються на розвитку сучасного суспільства, в тому числі і на розвитку міжкультурної комунікації, необхідно шукати шляхи оптимізації трансформаційних змін у світі, які здатні позитивно вплинути на подальші перетворення в соціумі. Важливу роль при цьому повинно відігравати публічне управління, адже якраз на рівні держав, міждержавних формувань та територіальних угруповань вирішуються ключові питання, що стосуються комунікацій як між окремими індивідами, так і між цілими народами та націями.

З позиції публічно-управлінського аспекту необхідно здійснювати розвиток міжкультурної комунікації за наступними напрямками:

усвідомлення важливості культурно-історичних факторів у процесах комунікації між представниками різних рас, національностей та етносів;

адекватне усвідомлення правил та норм вербальної та невербальної поведінки суб'єктів комунікації, здатне вивести процес спілкування на якісно новий рівень;

створення умов для взаємоадаптації і взаєморозуміння співрозмовників у процесі міжкультурної комунікації, що сприятиме її успіху;

прикладання зусиль до руйнування хибних культурних стереотипів між індивідами, які перешкоджають повноцінному спілкуванню та передачі інформації;

поставити акцент на покращенні викладання країнознавства, культурології, релігієзнавства, іноземних мов та інших дисциплін, здатних удосконалити процес налагодження міжкультурної комунікації;

поряд із покращенням викладання зазначених дисциплін на теоретичному рівні потрібно уніфікувати практичний підхід до засвоєння отриманих знань [2].

Таким чином, сфера публічного управління сприяє налагодженню результативного співробітництва між представниками різних культур та країн, виконуючи при цьому низку функцій. Основними з них можна назвати інформативну, консультативну, партнерську та функцію діалогу. Ефективна співпраця органів публічної влади та учасників міжкультурної

комунікації сприяє підвищенню якості комунікативного процесу та досягненню поставлених цілей.

Міжкультурна комунікація, будучи багатограним явищем, є невідворотною у сучасному світі, зважаючи на глобалізаційні процеси, які стають щораз активніші на світовій арені. Проте ця невідворотність може нести в собі певні загрози у вигляді розмитості національних інтересів щодо розвитку культури того чи іншого народу, його самобутності. Ці проблеми покликане вирішувати ефективне публічне управління шляхом координації, регулювання та контролю як на рівні окремих держав, так і на міждержавному рівні.

Публічне управління, забезпечуючи реалізацію державно-владних функцій, поєднуючи як адміністративні, так і рекомендаційно-координаційні дії та процедури, маючи широкий спектр прав та повноважень з боку держави, повинно сприяти налагодженню якісних взаємодій всередині окремих держав та регіонів. Це допоможе розвивати сучасне суспільство на засадах демократії, поваги до людської гідності та прав індивіда, підтримуватиме державні та громадські інституції у їх прагненні забезпечити прогрес у соціумі на основі моралі, рівності та ефективного культурного спілкування.

Список використаних джерел

1. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхардт, Регіни Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с

2. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254-vr> (дата звернення 02.05.2022р.).

Миронович Галина Анатоліївна

аспірантка Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

викладач Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Стандарти стратегічних комунікацій в арміях країн-членів НАТО

Запровадження стандартів НАТО у сфері діяльності Збройних Сил України – це одне з ключових завдань для нашої країни. Важливим етапом процесу запровадження стандартів НАТО є вивчення та порівняльний аналіз стандарту НАТО з національною нормативно-правовою та нормативною базою. Під час аналізу визначають спільні галузі та значні відмінності, можливість запровадження, часові параметри, фінансові витрати, порядок проведення заходів тощо. Саме на підставі цього аналізу ухвалюють рішення щодо доцільності та обсягів запровадження стандарту НАТО.

Практичний бік реалізації стандартів НАТО у всіх напрямках діяльності Збройних Сил України привернув уваги таких вчених, як Позняков О. П., Хайрулін О. М., Дубов Д. В., Попова Т. В., Ліпкан В. А., Гребенюк М. В. Але актуальність та швидкі темпи впровадження вимагають більш широкого дослідження цієї теми.

Задля прискорення процесу євроатлантичної інтеграції та застосування практик та принципів НАТО на всіх ділянках Збройних Сил України слід більш ретельно розглянути роль та застосування стратегічних комунікацій у діяльності війська.

Згідно зі статистичними даними Центру Разумкова, за вступ до НАТО нині готові проголосувати 54% українців. Це показник високої підтримки цього курсу серед більшості населення країни. На сьогодні вже запроваджено 303 нормативних документи НАТО шляхом розроблення 331 національного документа. Запроваджені стандарти НАТО застосовуються у

таких галузях, як воєнна політика, безпека та стратегічне планування, операції та бойові дії, розвідка, інформаційні та психологічні операції, зв'язок, розроблення, поставлення на виробництво та прийняття на озброєння зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, стратегічні комунікації та гендерні перспективи. Відомо, що торік України отримала статус партнера НАТО з розширеними можливостями (Enhanced Opportunity Partnership – EOP), що відкриває шлях для подальшого поглиблення практичного співробітництва. Нині триває робота з наповнення статусу EOP конкретним змістом.

Стратегічні комунікації визначаються як область, що розвивається в галузі соціальних наук про комунікації та управління. Визначення цього поняття базуються на визначеннях таких понять, як «стратегія» та «комунікація». Г. Томас та К. Стефенс у процесі визначення концептотворчих чинників стратегічних комунікацій у своїй праці «Вступ до стратегічної комунікації» апелюють до праць Аргента, Хоуела та Бека, які визначають стратегічні комунікації як «узгоджену та загальноприйнятую стратегію організації для покращення її стратегічного позиціонування». Також автори визначають, що Грунінг наголошує на тому, що «стратегічні комунікації є тією ланкою, що налагоджує діяльність між інституційними організаціями». Халлахан, Хольтгаузен, Верчич, ван Рулер та Шрірамеш дають визначення стратегічних комунікацій як «цілеспрямованого використання організацією комунікації з метою виконання своєї місії». Складові стратегічних комунікацій складаються з об'єктів стратегії, теорії комунікації та методу. Поняття «стратегія управління» не має сталого визначення. Джемісон розуміє під стратегічним менеджментом «процес, що допомагає менеджерам складних організацій розробляти і використовувати стратегію для узгодження компетенцій своєї організації, можливостей та обмежень у навколишньому світі.

Другий компонент – це теорія комунікації, що налічує багато теорій, які комунікативісти використовують для вивчення різноманітних явищ. Виокремлюють теорію структуризації, критичну теорію, комунікативну конструкцію організацій, особисту та організаційну ідентифікацію. Третій компонент складається з методу дослідження, що передбачає аналітичні підходи комунікації, такі як риторичний та нарративний аналіз, аналіз бесіди, соціальних мереж та семантично-мережевий аналіз». Комунікативну складову у даному аспекті обґрунтовують та пояснюють А. Редінг, К. Уїд та Дж. Чез у статті «Концепція стратегічних комунікацій НАТО та її актуальність для Франції».

Дослідники вважають, що стратегічні комунікації – це процес з координації комунікацій між суб'єктами різних відомств та організацій, який передбачає певні слова та дії для підсилення стратегічного ефекту. Для досягнення поставленої мети використовуються різноманітні методи та вже існуючий досвід. Метою стратегічних комунікацій є вплив на поведінку аудиторії з метою покращення позицій акторів і тим самим формувати їхнє інформаційне середовище. При цьому командна структура стратегічних комунікацій являє собою три рівні відповідальності, перші два з яких є стратегічними, а третій – оперативно-тактичним. На першому етапі в штаб-квартирі НАТО визначаються повідомлення про головні цілі об'єднання. На другому рівні ці повідомлення передаються у Верховні штаб-квартири союзних держав Європи. І на третьому етапі розроблені повідомлення поширюються серед аудиторії в усній, письмовій формі та поведінковій комунікації. Ми можемо припустити, що даний алгоритм є дієвим не лише у структурі НАТО, а й, за умов певної оптимізації, може застосовуватися у якості універсального у системі державотворення. При цьому слід враховувати той факт, що стратегічні комунікації – це комплекс розумової діяльності та ефективних дій, що передбачає розміщення комунікації в основі стратегії, тобто діяльність орієнтована на інформацію, яка передається різній аудиторії через узгоджені слова, образи та вчинки. Процес передачі інформації на сьогодні відбувається усіма доступними каналами, серед яких усе більшу роль відіграють кіберпростір та новітні технології. Їх використовують для координації дій, передачі інформації, а також для аналізу навколишнього середовища з метою визначення та оцінки потенційних загроз. Кіберпростір також використовується під час конфлікту з метою визначення та впливу на комунікаційні системи супротивника. Інтернет та соціальні медіа часто використовуються для пропаганди, операцій впливу та інформаційної війни. Це може

відчутно змінити думку та ставлення цільової аудиторії до подій, що відбуваються. По суті, це досить дієвий спосіб маніпулювання уявленнями суспільства з метою викликати руйнівну поведінку в реальному житті.

Узагальнюючи існуючі підходи до визначення стратегічних комунікацій, виокремимо їх основні характеристики: головною метою є визначення та досягнення інтересів держави на національному і міжнародному рівні; ефективна взаємодія та плідна співпраця між політиками та активістами для досягнення спільної мети; встановлення довірливих стосунків з аудиторією, забезпечення інформацією та підтримка зворотного зв'язку; здатність зважати на потреби аудиторії та вивчати реакції на ті чи інші події та повідомлення; можливість тлумачення дій як інформації, зворотного зв'язку; налагодження діяльності між інституційними організаціями; цілеспрямоване використання організацією з метою виконання своєї місії; координація комунікацій між суб'єктами різних організацій для посилення стратегічного ефекту; покращення позицій головних акторів; формування інформаційного середовища.

Дослідження будується на визначенні теоретико-методологічних засад стратегічних комунікацій. Аналізуються основні характеристики стратегічних комунікацій в контексті наукового дискурсу. Здійснюється контент-аналіз вже проведених досліджень, порівняння, проводиться виокремлення спільних характеристик феномену «стратегічні комунікації».

НАПРЯМИ РОЗШИРЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Федорчак Ольга Василівна

доцент кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
д.держ.упр., доцент

Особливості державної підтримки бізнесу в умовах війни

24 лютого 2022 року Російська Федерація за підтримки Республіки Білорусь розпочала повномасштабне вторгнення на територію суверенної, демократичної та мирної України. Ці дії країн-агресорів ставлять під загрозу цінності та принципи всього цивілізованого світу та вбивають сотні мирних жителів нашої країни, а також завдають значної шкоди українському бізнесу. Якщо говорити про малий і середній бізнес, то за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації, 42% підприємців взагалі припинили працювати; близько 31 % – призупинили свою роботу, але планують відновлювати її; 14 % – обмежили географію діяльності; і лише 13% малого та середнього бізнесу нині працює у повному обсязі [1]. Як зазначають в Асоціації, це приблизно співпадає і з тим, що відбувається з великим бізнесом в Україні загалом. Актуальність надання державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні в умовах війни підсилюється також необхідністю стимулювання відновлення економіки, збереження зайнятості населення, розвитку нових видів діяльності із високою доданою вартістю тощо.

На сьогодні урядом запропоновано низку програм та заходів державної допомоги суб'єктам господарювання, серед яких варто зазначити такі: 1) працевлаштування внутрішньо переміщених осіб; 2) тимчасове переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів; 3) кредитування підприємств за програмою «5-7-9%»; 4) надання державних гарантій на портфельній основі; 5) пільгове кредитування аграріїв; 6) податкове стимулювання бізнесу; 7) підтримка експортної діяльності; 8) інші ініціативи підтримки бізнесу.

Розглянемо їх детальніше.

1). Програма підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) передбачає компенсацію роботодавцям витрат на зарплату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб у розмірі 6,5 тис грн за кожного такого працівника протягом двох місяців. Для участі у програмі, підприємству необхідно укласти трудовий контракт з громадянином, який є переміщеною особою, і надати заяву до Державної служби зайнятості. Подати заявку на виплати за працевлаштування ВПО можуть тільки роботодавці, які: а) працевлаштували їх після 24 лютого 2022 року; б) виплачували їм зарплату не меншу за мінімальну (6500 грн); в) сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; г) подали податкову звітність за 4 квартал 2021 або весь 2021 рік. Заявку на компенсацію витрат роботодавця може подати лише через 5 днів після працевлаштування ВПО. Такий порядок діятиме під час воєнного стану та ще 30 днів після його завершення.

Уряд також реалізовує масштабну програму з допомоги українцям, які вимушено покинули свої домівки через бойові дії. Три основні напрямки, які охоплює ця програма – це «гроші, робота, житло». Детальніше про комплексну програму підтримки переселенців подано у табл.1.

Державна підтримка вимушених переселенців

Допомога	Гроші	Робота	Житло
Основна	Щомісячна мінімальна виплата по 2 тис. грн. кожному, хто виїхав з районів активних бойових дій.	Виплата роботодавцю по 6,5 тис. грн. за кожного працевлаштованого вимушеного переселенця. Ці кошти роботодавці будуть витрачати на оплату праці таких працівників протягом 2х місяців.	Компенсація витрат на виплату комунальних послуг тим родинам, які прихистили у себе переселенців. Розмір компенсації – 450 грн в місяць, за кожного, кого прихистили.
Додаткова	Щомісячна виплата по 3 тис. грн батькам на кожну дитину, яка через війну вимушено переїхала в більш безпечні регіони. Також по 3 тис. грн щомісяця буде виплачуватися особам з інвалідністю.	Для підтримки бізнесу знижено податки, запроваджено кредити під 0 %, проведена масштабна дерегуляція.	Уряд також компенсує громадам витрати на комунальні послуги в місцях, де надається тимчасовий прихисток (школи, садочки, будинки культури та ін. комунальні установи)

Усі три напрямки програми вже затверджено урядом України. Їхня реалізація починається з реєстрації тимчасових переселенців територіальними громадами та ЦНАПами, або через портал Дія.

2). Програма тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. Українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України. Законодавством передбачено безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки. Переміщення виробничих потужностей суб'єктів господарювання здійснюється з територій, де ведуться активні бойові дії, або є загроза бойових дій, на безпечну територію. Заявку на релокацію (переїзд на нове місце) може подати будь-яке підприємство, яке знаходиться у зоні ризику. Після обробки усіх запитів Міністерство економіки визначає черговість релокації компаній. Пріоритет мають стратегічно важливі підприємства та компанії, які виробляють товари першої необхідності (хліб та іншу їжу, питну воду, одяг та інше) для забезпечення потреб цивільного населення, військових та бійців тероборони. Допомогу по переміщенню можуть отримати також ІТ-сфера та інші. Учасником програми може бути не лише велике виробництво, але й малі бізнеси з 10-20 людьми у штаті.

На сьогодні підприємства можуть переїхати до дев'яти приймаючих областей: Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької, Хмельницької, Вінницької, південних територій Волинської і Рівненської областей. Фахівці місцевих військових адміністрацій повинні заздалегідь надати оперативну інформацію про вільні земельні ділянки, які можуть бути відведені в користування (оренду), виробничі площі, склади та інші приміщення, придатні для розміщення евакуйованих виробництв, їх площу та місце розташування, можливість підключення до електромереж, мереж тепло- та водопостачання тощо. У деяких областях вже створено місцеві центри підтримки підприємств, які надають інформацію про фінансову підтримку бізнесу, консультації та допомогу щодо налагодження партнерства з громадами, допомогу у пошуку фахівців та персоналу і запуску бізнесу в регіоні.

3). Зміни до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Для підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану рішенням уряду внесено зміни до Державної програми кредитування бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%». На період

воєнного стану та 180 після нього, відмінено умову щодо збереження робочих місць за деякими видами кредитів в рамках програми, а також внесені такі зміни:

- програма розширена на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше було 20 млн євро) та на великі підприємства з річним доходом більше 50 млн євро незалежно від кількості працюючих робітників;

- максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва збільшена з 50 млн грн до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній;

- відсоткова ставка становить: а) 0% річних протягом періоду воєнного стану та 1 місяця після його припинення; б) 5% річних після завершення вказаного періоду і до кінця терміну кредиту;

- цілями кредитування є: а) інвестиційний кредит на придбання основних засобів; б) кредит на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності; в) кредити на придбання сільськогосподарської техніки та на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів (для потреб сільського господарства);

- встановлено такі терміни кредитування : а) для інвестиційних кредитів – 5 років; б) для кредитів на поповнення обігових коштів – 3 роки; в) для кредитів на потреби сільського господарства – 6 місяців;

- заявку на участь у програмі можна подати у період дії воєнного стану;

- розмір кредитної гарантії – 50 % від суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва) та 80% – для потреб сільськогосподарських товаровиробників.

4). Державні гарантії на портфельній основі. Уряд прийняв рішення про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році. Портфельні гарантії – це зобов'язання держави погасити перед банком до 80% кількох кредитів (кредитного пулу) підприємця, якщо він збанкрутує. До портфелю кредитів, який може бути частково забезпечено державними гарантіями, може бути включено кредити, які:

- надаються суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва, термін ведення господарської діяльності яких перевищує один рік та які не є банкрутами;

- надаються на фінансування інвестиційного проєкту, інвестиційні цілі, а також на рефінансування заборгованості за іншими кредитами (в т.ч. за програмою «5-7-9»);

- надаються у гривнях терміном від 1 до 10 років у сумі не більше 100 млн грн.;

- надаються на незаборонену законодавством діяльність.

5). Кредитування аграріїв. Кредитування сільськогосподарських товаровиробників на початку року відіграє вагомий роль для виробництва валової продукції сільського господарства. Результат усього сезону сільськогосподарських робіт залежить від якісного проведення весняно-польових робіт. Навесні аграрії завжди потребують додаткового фінансування на період посівної. Крім того, сьогодні аграрії не мають можливості реалізувати зібраний торік врожай на експорт, оскільки вся портова інфраструктура країни заблокована агресором. Як наслідок, на сьогодні в сільськогосподарських товаровиробників настала криза ліквідності обігових коштів. Тому перед ними стало гостро питання залучення джерел фінансування, передусім, для здійснення весняно-польових робіт. З огляду на це уряд запровадив механізм кредитної підтримки аграріїв, який передбачає такі умови:

- надання підтримки малим та середнім аграрним виробникам з оборотом не більше 20 мільйонів євро в рік, що є еквівалентом підприємства, яке обробляє до 10 000 га;

- надання компенсації відсоткової ставки за залученими кредитами;

- встановлення максимальної суми кредиту, на який поширюється компенсація відсоткової ставки, до 50 млн грн;

- надання кредитів для здійснення посівної на період дії воєнного стану;

- встановлення терміну дії кредиту до 6 місяців;

- встановлення максимального розміру державної гарантії за кредитами до 80%.

Також урядом надається додаткова підтримка аграріїв, яка передбачає:

- скасування додаткових процедур із сертифікації насінневого матеріалу для забезпечення сільгоспвиробників насінням до посівної в Україні на час воєнного стану;
- надання дозволу на експлуатацію сільськогосподарської техніки без її реєстрації на період воєнного стану;
- створення аграрних платформ для збору інформації про актуальні потреби аграріїв під посівну в режимі реального часу і покращення логістичних маршрутів в умовах війни;
- впровадження ініціативи «Залізна посівна» від Укрзалізниці для забезпечення логістики добрив і дизельного пального.

б). Податкові зміни, що покликані підтримати економіку в умовах воєнного стану. Верховна Рада України прийняла податкові стимули для бізнесу під час війни, впровадження яких передбачає кардинальну податкову реформу на період воєнного стану.

Змін, покликаних підтримати економіку в умовах воєнного стану, доволі багато, але ключовими з них є такі:

- звільнення від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп. Доволі революційною і важливою новелою є звільнення з від сплати єдиного податку «спрошценців» 1 та 2 груп. Такі платники мають право не сплачувати єдиний податок. Відповідні норми будуть діяти до припинення (скасування) воєнного стану;

- встановлення ставки єдиного податку у розмірі 2 % від обороту для платників єдиного податку 3 групи з включенням ПДВ до складу єдиного податку. Використання спрощеної системи оподаткування застосовується для підприємств з оборотом до 10 млрд. гривень. До цього часу спрощена система для 3 групи платників податків застосовувалась при обороті до 7,5 млн грн.; при цьому ставка єдиного податку становила 3 % з ПДВ чи 5 % без ПДВ. Спрощена система оподаткування у розмірі 2 % не застосовується для таких видів діяльності: організації азартних ігор, лотерей, парі; виробництва, експорту, імпорту, продажу підакцизних товарів; видобутку, реалізації корисних копалин; діяльності банків, кредитних спілок, ломбардів, лізингових компаній, довірчих товариств, страхових компаній та інших фінансових установ і нерезидентів. Після припинення (скасування) воєнного стану платники податків автоматично перейдуть на систему оподаткування, на якій вони перебували до переходу на вказану модель;

- звільнення від сплати ЄСВ, штрафів та перевірок по ЄСВ. Приємним для ФОПів та осіб, що здійснюють незалежну професійну діяльність і для членів фермерських господарств є рішення уряду про звільнення їх від сплати ЄСВ за себе. До припинення (скасування) воєнного стану, а також протягом 12 місяців після того, вказані особи мають право не сплачувати єдиний внесок за себе незалежно від того, отримують вони дохід чи ні. Платники єдиного податку також мають право не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу. Документальні перевірки щодо сплати єдиного внеску в цей період не проводяться;

- звільнення від плати за землю та екологічного податку. На територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або які були тимчасово окуповані збройними формуваннями Російської Федерації, додатково встановлені такі податкові пільги: а) звільнення від плати за землю (земельного податку та орендної плати); б) звільнення від сплати екологічного податку;

- зменшення податків на пальне та товари для оборони. Значна частина змін присвячена зменшенню податків, що підлягають сплаті при постачанні та ввезенні пального та нафтопродуктів (бензину, скрапленого газу, нафти тощо). На період дії воєнного стану такі операції звільняються від оподаткування акцизним збором, а ставка ПДВ при цьому зменшується до 7 %. Також звільняються від оподаткування ПДВ операції з ввезення та постачання товарів оборонного призначення (для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони), а також спеціальних засобів індивідуального захисту та бронежилетів для добровольчих формувань територіальних громад. Дію таких пільг поширено на всю територію України, а не лише на територію Донецької та Луганської областей, як це було раніше;

– розширення податкових пільг при наданні благодійної допомоги. Операціям з надання благодійної допомоги надано також низку преференцій. Зокрема, звільнено від оподаткування ПДФО благодійну допомогу, надану учасникам бойових дій та фізичним особам, що мешкають (мешкали) на території населених пунктів, де проводяться (проводилися) бойові дії, та які вимушено покинули такі місця внаслідок бойових дій.

7). Нововведення та ініціативи в сфері експорту в умовах воєнного стану. Окрему увагу приділено експортно-орієнтованій діяльності, завданням якої є збільшення експорту задля зростання валютних надходжень до України. Для підтримки експортної діяльності, уряд затвердив нові правила експорту низки сільськогосподарських товарів. Крім того, уряд запровадив послугу страхування зовнішньоекономічних договорів. В умовах війни вітчизняний експортер може надати товарний кредит своєму іноземному контрагенту, застрахувавши ризики по невиконанню ним платіжних зобов'язань.

Послуга страхування зовнішньоекономічних договорів (контрактів) передбачає страхування майнових інтересів українського експортера, пов'язаних з фінансовими збитками (втратами) у разі повного або часткового невиконання іноземним покупцем фінансових зобов'язань щодо сплати заборгованості згідно з договором (контрактом). Страхування заборгованості допоможе відправляти товар на умовах відстрочки платежу до 180 днів та гарантуватиме оплату товару покупцем.

Проаналізувавши у процесі дослідження джерела та позиції законодавства стосовно державної підтримки, можна стверджувати, що державна підтримка бізнесу здійснюється за різними аспектами. Разом з тим комплексного підходу щодо надання державної допомоги суб'єктам господарювання наразі не вироблено, що обґрунтовує доцільність проведення подальших досліджень в цій сфері. Перелік заходів державної підтримки бізнесу повинен постійно розширюватися і доповнюватися новими заходами, щоб забезпечити доволі відчутний і вимірjuвальний ефект. Ключовим чинником тут повинна бути готовність бізнесу до роботи в нових умовах та інтенсифікація економічних процесів на територіях, де не ведуться бойові дії. В умовах війни економіка країни не повинна зупинитися, бізнес повинен ставати пліч-о-пліч з державою для перемоги над ворогом, а держава має створити всі необхідні умови для цього.

Список використаних джерел

1. Фінансові резерви чверті представників малого бізнесу вже вичерпані // Результати опитування підприємців, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією 11-14 березня 2022 року. URL: <https://eba.com.ua/finansovi-rezervy-chverti-predstavnykiv-malogo-biznesu-vzhe-vycherpani/> (дата звернення: 10.05.2022).

Кохалик Христина МIRONІВНА

доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
к. держ. упр., доцент

Залучення громадян до процесу демократичного ухвалення рішень в зарубіжних країнах

Сьогодні у світі органи публічної влади все частіше залучають громадян до спільного пошуку шляхів вирішення важливих суспільних проблем за допомогою різних інструментів громадського залучення та громадської участі.

Оскільки терміни партисипативна та деліберативна демократія стосуються безпосереднього залучення громадян у процесі вироблення політичних рішень, вони часто вживаються взаємозамінно. Основні відмінності між ними пов'язані із чисельністю

учасників, видом участі та процедурою обрання учасників. Якщо партисипативна демократія передбачає залучення у політичні процеси великої кількості людей, то деліберативна демократія орієнтована на відносно малі, але репрезентативні групи людей. Партисипативна демократія включає різноманітні можливості політичного залучення, натомість деліберативна демократія сфокусована саме на деліберативну форму політичної участі. Для партисипативної демократії характерне самообрання учасників з метою забезпечення обміну досвідом серед якомога широкого кола людей, а для деліберативної демократії – довільне обрання з метою утворення органу, який репрезентує інтереси громадськості [1, с. 1–2].

Шляхом співпраці громадян та органів місцевого самоврядування забезпечується якісне та демократичне вироблення публічних послуг на місцевому рівні. Співпраця органів місцевого самоврядування із місцевими громадами може проявлятися у фінансуванні громадських проєктів, участі у спільних з громадськими організаціями проєктах, організації громадських консультацій, подій чи дебатів, побудові чи фінансуванні громадських центрів. Як виразники суспільних проблем, громадські організації можуть відігравати важливу роль у забезпеченні прозорого, підзвітного та партисипативного врядування. Співпраця громадян із громадським сектором може здійснюватися шляхом подання проєктних пропозицій чи участі у громадських деліберативних процесах. Від підтримки громадського сектору органами місцевого самоврядування залежить побудова довіри громадян до громадського сектору та залучення до змістовної співпраці. Чим вищою є активність громадських організацій та громадян, тим вірогіднішим буде використання органами місцевого самоврядування отриманих ідей та знань для розвитку своєї діяльності та імплементації нових проєктів [4, с. 14-15].

Репрезентативні деліберативні процеси ухвалення публічних рішень відбуваються у поєднанні різноманітних партисипативних методів, зокрема таких, як проведення конкурсу проєктів, опитування, публічні консультації, круглі столи, громадські форуми, громадські слухання тощо.

Упродовж останніх років у демократичних державах з'явилося велике різноманіття нових партисипативних форм. Однак, важливо розуміти, що різноманітна сучасна демократія може бути успішною лише за умови поєднання репрезентативної, прямої демократії та інших, основаних на діалозі, нових елементів та інституцій [2, с. 88].

Як засвідчує світова практика, в кожній країні розвиваються та упроваджуються різні моделі деліберативного залучення громадян до ухвалення рішень. Обрання відповідної моделі залежить, здебільшого, від складності вирішуваного питання. Так, громадські асамблеї більш придатні для дослідження конституційних питань та питань національної ваги, а консенсусні конференції – для оцінки технологічного прогресу, громадські панелі сфокусовані на виробленні порад щодо специфічного політичного питання, зазвичай на субнаціональному рівні. На місцевому та регіональному рівнях найкращою опцією для мешканців для вироблення колективного бачення щодо менш складних громадських проблем є громадська рада [3, с. 17].

Громадські асамблеї, діалоги та консультації в Європейському Союзі, де громадяни мають можливість на регулярній основі осмислювати європейські питання та політики, результат яких відображається у процесі ухвалення політичних рішень, можуть слугувати партисипативним та конструктивним інструментом європейської демократії. Їх розглядають, як фундаментальну вимогу щодо сталого розвитку Європейського Союзу в інтересах громадян [2, с. 72].

Нині нові інструменти громадської участі та механізми громадського залучення розширюють можливості впливу громадян на процес ухвалення рішень в демократичних країнах. Розвиток та імплементація належних механізмів громадського залучення, які дають змогу забезпечити ухвалення рішень у конструктивному діалозі між мешканцями, громадами, громадськими організаціями та органами влади, надає процесу демократичності та виваженості.

Список використаних джерел

1. Carson, L. & Elstub, S. (2019). Comparing participative and deliberative democracy. Sydney: The new Democracy Foundation. 6 p. URL: <https://www.newdemocracy.com.au/wp-content/uploads/2019/04/RD-Note-Comparing-Participatory-and-Deliberative-Democracy.pdf> (дата звернення: 15 квітня 2022 р.).
2. European Committee of the Regions, From local to European: putting citizens at the centre of the EU agenda, Publications Office, 2019. 112 p. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2863/597145> (дата звернення: 20 квітня 2022 р.).
3. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave, OECD, 2020. 45 p. URL: [innovative-citizen-participation-new-democratic-institutions-catching-the-deliberative-wave-highlights.pdf \(oecd.org\)](https://www.oecd.org/innovative-citizen-participation-new-democratic-institutions-catching-the-deliberative-wave-highlights.pdf) (дата звернення: 15 квітня 2022 р.).
4. Volintiru C. (2021). Local Democratic Resilience in East-Central Europe. Policy Paper. GMF. 23 p. URL: [Volintiru - Local Democratic Resilience in ECE.pdf \(gmfus.org\)](https://www.gmfus.org/Volintiru-Local-Democratic-Resilience-in-ECE.pdf) (дата звернення: 20 квітня 2022 р.).

Нема Олександра Степанівна

доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
к.держ.упр., доцент

Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розбудову демократичних процесів в Україні

Розбудова інформаційного суспільства, в якому активно впроваджуються та широко застосовуються сучасні інформаційно-комунікаційні технології (сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження й управління інформацією) для ефективного досягнення спільних цілей основними заінтересованими сторонами (урядом, громадянами, бізнесом тощо) є одним із пріоритетних завдань України, яке декларується у державних нормативно-правових актах, концепціях, стратегіях розвитку та програмах.

Створення необхідних умов для забезпечення громадян і суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави, є головною метою Національної програми інформатизації, що визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, безпекової й оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Її реалізація сприяє вирішенню низки завдань, серед яких [1]: формування правових, інституційних, економічних, фінансових, науково-технічних передумов розвитку інформатизації; застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій у різних сферах суспільного життя України; формування системи національних електронних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності суб'єктів владних повноважень; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Інформатизація як «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та

суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [1] створює сприятливі умови для проведення структурних реформ, підвищення ефективності макроекономічних, галузевих, секторальних та територіальних систем, дозволяє в кожному конкретному випадку приймати найефективніші рішення, якісно впливає на демократичні процеси завдяки зміні форм і ступеня залученості громадян до суспільно-політичних процесів.

Основні цілі інформатизації публічного управління визначаються загальною стратегією реформ в Україні, потребою інтенсивного розвитку національної інформаційної інфраструктури, яка має охоплювати різноманітні сфери суспільного життя. Тому розвиток інформатизації повинен бути скерований на:

значне підвищення рівня повноти, оперативності та доступності різноманітних форм і видів інформації для кожного громадянина України;

якісне поліпшення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності системи публічного управління;

кардинальне перетворення системи інформаційно-маркетингового забезпечення суб'єктів господарської діяльності усіх форм власності;

всебічне використання потенційних можливостей інформаційних технологій систем і мереж для повномасштабного вирішення безпекових, соціальних і гуманітарних проблем, у тому числі для удосконалення системи освіти, охорони здоров'я, розвитку науки і техніки, культури, мистецтва;

активізацію діяльності в системі міжнародного інформаційного обміну в інтересах розвитку політичних, економічних, соціальних і гуманітарних зв'язків;

забезпечення належного рівня інформаційної безпеки та захисту інформації.

Демократичні основи життя сучасного розвинутого суспільства (інформаційного суспільства) ґрунтуються на реалізації заходів, спрямованих на впровадження новітніх інструментів обміну інформацією у суспільне (зокрема політичне) управління, основу якого становить електронна демократія (е-демократія). Вона належить до стратегій підтримки демократії, демократичних інститутів, демократичних процесів і демократичних цінностей, якісно доповнює традиційні інструменти демократії, сприяє двосторонній взаємодії громадян і держави у формуванні впливу на всі процеси державного та суспільного життя, змінює не лише ставлення громадян до політики, а й спосіб її здійснення. Українське законодавство [2] визначає е-демократію формою суспільних відносин (організації суспільства), за якої громадяни й організації залучаються до державного управління та місцевого самоврядування через широке застосування інформаційно-комунікативних технологій у демократичних процесах.

Це дає змогу посилити участь, ініціативність і залучення громадян на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень і підзвітність демократичних інститутів; покращити зворотну реакцію суб'єктів владних повноважень на звернення громадян; сприяти публічним дискусіям, привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень.

З метою посилення демократії у творенні публічної політики інформаційно-комунікаційні технології зазвичай використовується для: формування порядку денного законотворення та публічної політики (е-петиції; аналітика відкритих даних; онлайн-кампанії лобювання та підвищення обізнаності громадськості); здійснення публічної політики (е-опитування; е-консультації; е-референдуми; аналітика поглядів у соціальних медіа); прийняття рішень/затвердження публічної політики (е-голосування; механізми відкритої онлайн-трансляції; бюджет участі (голосування за проекти); втілення політики (опитування задоволеності громадян, рішення, краудсорсинг; краудфандинг; платформи (вебпортали) відкритих даних); моніторингу і контролю (мапи скарг та проблем; панелі моніторингу прозорості й підзвітності, ефективності використання публічних коштів, виконання державного та місцевих бюджетів).

Основними та найпоширенішими інструментами е-демократії в Україні є е-звернення, е-петиції, е-консультації, е-участь у бюджетному процесі й громадський бюджет (бюджет участі). Створені також ресурси для оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних, у тому числі з використанням електронних платформ, наприклад, “Розумне місто” чи “Єдина система місцевих петицій”, які поєднують кілька інструментів електронної участі. Триває розробка національної онлайн-платформи взаємодії органів виконавчої влади з громадянами та інститутами громадянського суспільства “ВзаємоДія” (наразі вона функціонує як платформа для пошуку актуальної різноманітної корисної інформації під час війни).

Додатковими інструментами можуть слугувати е-опитування, ІТ-рішення, що розширюють участь під час прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, скажімо, мапи доступності, мапи скарг і проблем, звалищ, зелених насаджень та ін.

Платформа е-демократії “Відкрите місто” (краудсорсингова інтернет-платформа для взаємодії мешканців із місцевою владою і комунальними підприємствами, а також для самоорганізації громадян) дає можливість створювати повідомлення про питання, яке буде скероване у відповідну організацію для розв’язання, задавати пріоритети й оцінювати роботу служб, наносити на мапу міста різноманітні корисні об’єкти – лікарні, школи, парковки, туристичні об’єкти, зони безкоштовного Wi-Fi тощо.

Відкритість бюджету та бюджетного процесу становить обов’язкову умову функціонування демократичного суспільства. Громадяни можуть брати участь у бюджетуванні й контролювати витрати через аналіз і подання пропозицій на етапі створення програм економічного, соціального й культурного розвитку, рішення стосовно їх виконання, а також безпосередньо перевіряти прямі фінансові витрати за допомогою інструментів аналізу відкритих даних Державного вебпорталу бюджету для громадян (надає інформацію про щомісячне виконання державного та всіх місцевих бюджетів і працює наразі у тестовому режимі), Єдиного вебпорталу використання публічних коштів (можливість здійснювати моніторинг за трансакціями, відстежувати рух коштів за єдиним Казначейським рахунком) та проведення е-закупівель на вебпорталі Prozorro. Бюджет і програми повинні пройти консультації з громадськістю, як варіант – е-консультації.

Крім того, з 2015 року в Україні з’явився демократичний інструмент, що дає можливість безпосередньої участі (через відкрите громадське електронне голосування) широкого кола громадян у прийнятті рішень стосовно розподілу частини коштів місцевих бюджетів для реалізації інноваційних і актуальних проєктів та спільної реалізації проєктів-переможців, – громадський бюджет, або бюджет участі. В 2019 році у пілотних областях було розпочато впровадження Всеукраїнського громадського бюджету – демократичної практики, яка дає змогу мешканцям пропонувати проєкти регіонального розвитку, що будуть втілені у життя коштом спеціального державного фонду (втім, запроваджений процес наразі не передбачає повної участі мешканців та остаточного вибору ними проєктів-переможців).

Поряд з позитивним впливом інформаційно-комунікаційних технологій на демократичні процеси в Україні, їх використання не позбавлене певних ризиків. Перш за все йдеться про загрози втрати інформації, наприклад персональних даних приватних осіб, або несанкціонованого доступу до інформації в інформаційно-телекомунікаційних мережах, тому держава повинна перейматися створенням такої системи захисту інформаційно-телекомунікаційних мереж, яка спроможна забезпечувати електронну ідентифікацію користувачів та суб’єктів взаємодії, високий ступінь захисту даних від несанкціонованого доступу, здійснення контролю за доступом користувачів та суб’єктів взаємодії до інформації тощо.

Прогресивні інформаційно-комунікаційні технології надалі впливатимуть на усі сфери суспільного життя, формування швидких та ефективних реакцій на можливості та виклики, розвиток видів і форм діяльності держави та різних організацій громадянського суспільства, їх взаємодію. Це сприятиме якісній трансформації звичайних партисипативних інструментів на електронні, розбудові відкритого демократичного суспільства, гармонійному включенні України в глобальний інформаційний простір тощо.

Список використаних джерел

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення 01.05.2022 р.).
2. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-p#Text> (дата звернення 01.05.2022 р.).

Медуна Богдана Любомирівна

аспірантка Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Публічність управлінських процесів у воєнний час

24 лютого 2022 року Російська Федерація напала на Україну по всій довжині спільного кордону, а також із території Білорусі й тимчасово окупованого Криму. Воєнному вторгненню передували численні напади на теренах інформаційного простору з метою виставити російську сторону під час війни у кращому світлі роками поширюють пропаганду, намагаючись підвести під неї фундамент, для чого ця війна розпочалась, «виправдати» агресивні дії. Виникла ситуація перенасичення інформаційного поля неправдивою або викривленою інформацією, що мало на меті створити ілюзію публічності та відкритості прийняття управлінських рішень щодо війни. Ця проблема залишається і зараз. У воєнний час інформаційна політика знаходиться між двох важливих рубежів – публічність та обмеженість в розголошенні інформації, що може призвести до шкоди інтересам держави.

З іншого боку, не дивлячись на наявність певних обмежень, воєнний час не є синонімом заборони чи тотального обмеження прав людини і демократичних свобод, це стосується і публічності в прийнятті управлінських рішень. Тому, на нашу думку, суттєвим у підтримці публічності в управлінні є механізм факт-чекінгу.

Факт-чекінг – це один з напрямків журналістського контролю. Перевірка фактів спрямована на виявлення невідповідностей між наявними фактами та навколишньою дійсністю [1]. Перевірка тверджень на повноту, достовірність та наявність маніпуляцій – не лише захищає суспільство від брехні, а й допомагає виховати в громадян критичне мислення, змусити політиків відповідати за свої слова, поліпшує якість політичної дискусії.

Під час війни не можна публічно говорити чи писати про переговори України з іншими країнами щодо постачання військової техніки, зброї, амуніції для потреб ЗСУ. Такою інформацією Російська федерація має шанси зрвати контракти, шляхом натиску, тощо. Також не публікувати інформації щодо таких поставок, щоб ворог одразу не корегував своїх дії під нові оприлюднені дані. Важливо, не називати точні адреси об'єктів, у які влучили ракети або у які промахнулись ракети, щоб не коригувати вогонь для ворога. Не можна публічно викладати військові об'єкти, в тому числі госпіталь, а також місця знаходження зброї, військової техніки, та припасів, чи особового складу. Ймовірність знищення таких об'єктів збільшується у тисячі разів.

Фактчекінг заяв і публікацій силових відомств та спецслужб не здійснюється публічно, адже якщо такі заяви були здійснені – це потрібно для оборони держави, оскільки це війна, тому жодні сумніви є неприпустимі в інформованості ЗСУ про ситуацію на фронті. Багато рішень є незрозумілими для простого народу і такі не можуть бути прийняті під впливом громадської думки, адже вони повинні бути професійними в тій чи іншій справі.

Зазначені заходи необхідні задля об'єктивного висвітлення подій, забезпечення інформування населення України та світу про воєнні злочини, вчинені Російською

Федерацією в ході її широкомасштабної збройної агресії проти України, а також стримування агресії ворога в інформаційному полі.

Ще раз зазначимо, що витік будь якої інформації з обмеженим доступом неприпустимий. Розголошення відомостей, що може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України та інших складових сил оборони, чи негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану є неприпустимим. Затверджено Наказ від 3 березня 2022 року № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [2] передбачає перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану [3].

Наголосимо, що неприпустимою є структурна напруженість між ЗМІ та підрозділами Збройних Сил України, територіальної оборони, чи між ЗМІ та державними управлінськими структурами. Неприпустимим є бажання ЗМІ робити рейтинги на розкручуванні скандалів, публічність можлива лише на умовах суворого дотримання факт-чекінгу, коли мова йде про функціонування і здійснення управлінських процесів. У воєнний час всі мають бути союзниками задля збереження державності. Більше прозорості та більше спілкування лише від офіційних джерел. Все це значною мірою вимагає контролю якості щоб допомагати уряду підтримувати правопорядок. У воєнний час військові хочуть обмежити і контролювати потік інформації про те, що відбувається на фронті, і оприлюднювати лише ту інформацію, що допомагатиме проводити операцію по звільненню окупованих місць, переселенню людей, доставки гуманітарної допомоги чи зброї, а не навпаки створення перешкод у таких діях. Публічне висвітлення подій має позитивно впливати на дискурс про війну в Україні у цілому світі, задля загального розуміння існуючих нині загроз для безпеки не лише регіону, Європи, а всієї планети.

Список використаних джерел

1. Fact-checking is at the heart of good governance and democracy-building. 2022. Poynter. URL.: <https://www.poynter.org/ifcn/2022/dubawa-fact-checker-ghana-democracy-building/>.
2. Особливості збору та поширення інформації під час війни. Право на захист. URL: <https://r2p.org.ua/osoblyvosti-zboru-ta-poshyrennya-informacziyi-pid-chas-vijny/>.
3. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану. Наказ ЗСУ від 3 березня 2022 року № 73. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_050322.pdf.

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Матвіїшин Євген Григорович

завідувач кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
д.е.н., доцент

Екологічна освіта персоналу публічних інституцій як чинник забезпечення сталого розвитку в Україні

Стан екології в Україні залишається гострим питанням, яке турбує громадськість, територіальні громади, органи державної влади. Екологічні проблеми в Україні внаслідок російської військової агресії радикально поглиблюються, зокрема через засмічення довкілля боєприпасами і технікою, руйнування ландшафтів і природних об'єктів, порушення роботи інженерних об'єктів (очисних споруд, дамб, насосних станцій, водопроводів тощо). Перед керівниками публічних інституцій (органів публічного управління, громадських організацій, господарських організацій різних форм власності, які надають суспільні блага) важливим завданням є розробка і реалізація заходів для забезпечення сталого розвитку країни загалом та її регіонів і територіальних громад. Прикладами регіональних публічних інституцій, які можуть впливати на екологію, є: органи державної влади та місцевого самоврядування, що приймають управлінські рішення і виконують функції контролю за станом довкілля та збору відповідної інформації (міські, сільські, селищні та районні ради; місцеві державні адміністрації та їхні структурні підрозділи, які виконують завдання в галузі використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля; територіальні органи Державної екологічної інспекції, Головне управління статистики в області, Головне управління Держпродспоживслужби в області тощо); різноманітні громадські організації; наукові та освітні заклади; господарські організації, зокрема у сфері поводження з відходами, тощо.

Синонімами «сталого розвитку» вважають терміни «стійкий розвиток» (у контексті утримання рівноваги) та «збалансований розвиток», що відповідає погляду на розвиток як на процес змін із дотриманням балансу між екологічною, економічною та соціальною складовими. Дослідники розглядають ще три додаткових складових: духовну, політичну та правову. Духовна складова представлена рівнем свідомості людини та відповідальності перед нинішнім і майбутніми поколіннями щодо збереження природних ресурсів, зокрема їх естетичної та культурної цінності. Політична складова полягає у формуванні та реалізації політики держави щодо сталого розвитку, у політичній волі та мистецтві її реалізації на всіх рівнях управління. Правова складова передбачає розроблення та дотримання загальнообов'язкового нормативно-правового забезпечення сталого розвитку [1]. Процес змін, який би підтримував баланс усіх складових сталого розвитку, вимагає участі всього суспільства – від окремого громадянина та громадських організацій до керівництва держави та міжнародних інституцій. Оскільки рішення про реалізацію заходів приймаються органами публічного управління та ініціюються громадськими організаціями, і багато дій у напрямку збалансованого розвитку виконуються низкою інших публічних інституцій, то важливо, щоб у їхнього персоналу були сформовані компетентності, які стосуються сталого розвитку, зокрема екологічної складової.

Набути необхідних компетентностей працівники публічних інституцій можуть багатьма способами – через здобуття освітнього ступеня з відповідної спеціальності, через систему підвищення кваліфікації, завдяки самоосвіті тощо. В сучасному суспільстві питанням екології приділяється увага на всіх рівнях системи освіти; діють численні освітні організації, які спеціалізуються на питаннях співіснування людини з іншими елементами

природи; багато інформації поширюється через друковані видання, телебачення, радіо та інтернет. Дослідники вважають, що екологічна освіта охоплює виховання, навчання, просвітницьку діяльність державних і громадських організацій, а також самоосвіту, що спрямовані на формування екологічного мислення, яке спонукає до раціональних форм діяльності стосовно природи [2].

Компетентності персоналу публічних інституцій повинні відповідати тим повноваженням і напрямам роботи, які на них покладені. Наприклад, серед повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад є підготовка і подання на затвердження відповідної ради проєктів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля [3]. У згадані програми можуть бути включені як окремі природоохоронні заходи, так і проєкти, які включають низку заходів. Проте в умовах обмеженого місцевого бюджету не всі вони можуть отримати фінансове забезпечення, тобто не всі можуть бути реалізовані водночас. Перехід на середньострокове планування та програмно-цільовий метод у бюджетному процесі дає змогу заздалегідь передбачати заходи на кілька років наперед. Проте це вимагає обґрунтування: витрачені кошти повинні повернутися відчутними результатами (наприклад, кращим станом довкілля порівняно з ситуацією, якщо б такі заходи не реалізовувалися) [4]. Для оцінювання прогностичної результативності окремого заходу та порівняння альтернатив може використовуватися методика аналізу витрат і вигід (cost-benefit analysis), яка надалі розвивається як з теоретичного, так і з прикладного поглядів [5]. Вона ґрунтується на вимірюваннях змін у довкіллі, проведенні опитувань стейкхолдерів, врахуванні довготривалого впливу заходів і лагів (часових розривів) між вкладенням коштів та отриманням результатів, що вимагає дисконтування додатних і від'ємних грошових потоків, які відповідають результатам і затратам, та може охоплювати додаткові дослідження. Прикладами екологічних питань, які допомагає вирішувати cost-benefit analysis, є: обґрунтування відміни субсидій екологічно шкідливим галузям, врахування екстерналій у ціні товару, облік та оцінка природних ресурсів тощо [6]. Важливими компетентностями працівників публічних інституцій є проведення стратегічної екологічної оцінки документів, які розробляються або підлягають затвердженню органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, та здійснення оцінки впливу на довкілля у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських і приватних інтересів. Персонал публічних інституцій може ознайомитися з аналітичними інструментами стратегічної екологічної оцінки, описаними в методичних рекомендаціях [7]. У межах процедури оцінки впливу на довкілля суб'єкт господарювання повинен надати уповноваженому центральному або відповідному територіальному органу документацію для надання висновку з оцінки впливу на довкілля. Вимоги до форми, складу та змісту документації, а також щодо фінансування оцінки впливу на довкілля наведено у постанові Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026 [8]. Механізм проведення громадських слухань у процесі громадського обговорення планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, описано в Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля [9]. Для допомоги персоналу публічних інституцій в оволодінні нюансами процедур проведення стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля проводяться різноманітні тренінги на базі численних асоціацій, освітніх платформ, у межах корпоративних навчань тощо.

Для посилення екологічної освіти доцільно продовжувати розробляти й оновлювати дисципліни в межах освітніх програм, орієнтованих на публічне управління та адміністрування, та готувати програми підвищення кваліфікації з питань екології та сталого розвитку загалом. У навчальному плані підготовки магістрів публічного управління та адміністрування в Навчально-науковому інституті державного управління Національного університету «Львівська політехніка» викладається дисципліна «Публічні фінанси та сталий розвиток». У результаті її вивчення здобувачі освітнього рівня набувають компетентностей з визначення показників сталого розвитку, проведення стратегічної екологічної оцінки

документів державного планування тощо. У навчальному плані підготовки бакалаврів з публічного управління та адміністрування в межах дисципліни «Аналітична діяльність» розглядається застосування підходу cost-benefit analysis для аналізу програм сталого розвитку. Для системи підвищення кваліфікації розроблено короткострокову програму «Управління державними інвестиціями, зокрема з застосуванням методики аналізу витрат і вигід (cost-benefit analysis)», під час проходження якої слухачі мають змогу ознайомитися з роллю інвестиційної діяльності для забезпечення сталого розвитку та застосуванням методики аналізу витрат і вигід для оцінювання прогнозних затрат і результатів інвестиційних проєктів, зокрема з екологічного погляду. Доцільно в навчальному процесі використовувати вимірювання досягнень слухачів і студентів з екологічних питань. Наприклад, можна робити два анкетування: одне перед проходженням навчання, друге – після його завершення. Це також дасть змогу виявити доцільність внесення змін до змісту навчальних дисциплін і програм підвищення кваліфікації для їх вдосконалення з погляду покращення їх екологічної складової.

Список використаних джерел

1. Бондар О. І., Барановська В. Є., Єресько О. В. та ін. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науковометодичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. – Херсон : Грінь Д.С., 2015. – 228 с.
2. Дубровська М.М. Система безперервної екологічної освіти та просвітництва як умова забезпечення сталого розвитку // Ефективність державного управління зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип.1(66) : у 2 ч. Ч.2. – С.180-191.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
4. Матвійшин Є.Г. Підхід до формування комплексу природоохоронних заходів в умовах обмеженого місцевого бюджету // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 жовт. 2019 р.) / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. – С. 122-126.
5. Society for Benefit-Cost Analysis: European Conference 2019. URL: <https://www.tse-fr.eu/SBCAEC2019>
6. Гнатишин М.А. Еколого-економічно збалансована лібералізація світової торгівлі для країн, що розвиваються // Ефективна економіка. – № 12. – 2014. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3619>
7. Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджені Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategichna-ekologichna-otsinka/metodichni-rekomendatsiyi-iz-zdiysnennya-strategichnoyi-ekologichnoyi-otsinki-dokumentiv-derzhavnogo-planuvannya/>
8. Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-peredachi-dokumentatsiyi-dlya-nadannya-visnovku-z-ocinki-vplivu-na-dovkillya-ta-finansuvannya-ocinki-vplivu-na-dovkillya-ta-poryadku-vedennya-yedinogo-reyestru-z-ocinki-vplivu-na-dovkillya>
9. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 989. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2017-%D0%BF#Text>

Особливості сучасних підходів до управління розвитком територіальних громад

Адміністративно-територіальна реформа та фінансова децентралізація в Україні передбачає передачу значного обсягу функцій, повноважень та фінансових ресурсів з центрального рівня управління на рівень територіальних громад. В умовах перерозподілу відповідальності держави, регіонів і територіальних громад за місцевий економічний розвиток зменшилась роль держави у забезпеченні розвитку місцевих економік на протигагу збільшенню ролі органів територіального управління, метою яких є поліпшення рівня і якості життя у своїх громадах. В умовах сьогодення органи місцевої влади повинні чітко усвідомлювати шляхи досягнення успіху, основою якого є використання сучасних підходів до управління, планування та технологічного забезпечення процесу розвитку. Управління ресурсами розвитку територіальних громад передбачає використання комплексного підходу, тобто використання власних можливостей в поєднанні з ресурсами, які надає державна підтримка територій, при активній співпраці місцевих органів управління з державними структурами, відповідальними за розвиток територій.

Тільки в випадку підвищення якості управління місцеві адміністрації зможуть забезпечити мешканцям територіальної громади надання якісних послуг. Високий рівень управління, забезпечуючи ефективне використання місцевих ресурсів зможе реалізувати інфраструктурні проекти, забезпечувати фінансовим ресурсом соціальну сферу і таким чином сприяти розвитку своєї територіальної громади, досягати поставленої мети і покращити якість та підвищити рівень життя мешканців громади. Реалізація підходів децентралізованого управління покладає відповідальність за процеси територіального розвитку на місцевий рівень. Домінантна роль у процесі управління розвитком територій на сучасному етапі відводиться економічному розвитку, який є основою забезпечення як благополуччя громади загалом, так і окремого мешканця, є основним засобом вирішенням більшості проблем окремої території.

Такий підхід повністю відповідає прийнятій Урядом Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де зазначено, що «Реалізація державної регіональної політики на період до 2027 року здійснюватиметься на основі комплексного територіального підходу, що передбачає, що об'єктом у рамках регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей» [1].

Сучасний етап розвитку економічної системи в контексті управління розвитком територій характеризується наступними тенденціями. На сьогодні повністю сформовано усвідомлення ролі місцевих органів влади у активізації процесів розвитку територій, зміни рівня відповідальності за місцеву ситуацію в усіх сферах життєдіяльності населення територіальної громади. Наголошують на цьому вчені-економісти, зазначаючи: «Адміністративно-фінансова децентралізація найчастіше розглядається з двох позицій: по-перше, як процес передачі (реформування) повноважень та фінансових ресурсів державного сектору з загальнодержавного на субнаціональний та місцевий рівень; по-друге, як результат таких реформ, який оцінюється обсягом повноважень та фінансових ресурсів, делегованих на нижчі адміністративні рівні відносно їх загального обсягу у державному секторі» [2].

Аналіз впливу рестриктивних і стимулювальних інструментів державної політики на національному і регіональному рівнях на сучасний стан регіональних економічних систем, зокрема в контексті таких складових як стабільність цін, залучення інвестицій, поліпшення ділового клімату, кредитування, капіталовкладення, прозорість адміністрування бюджетоутворювальних податків та стабільність державних фінансів здійснили Сторонянська І.З., Бенюк Л.Я. Виявлена різниця в доходах місцевих бюджетів ставить

особливі вимоги до управління в територіальних громадах з низькою фінансовою спроможністю [3].

Основними причинами, на нашу думку, низької фінансової спроможності територіальних громад є низький рівень ефективності управлінських структур, який в основному може бути пов'язаний з низькою кваліфікацією управлінського персоналу, що приводить до неефективного використання навіть тих ресурсів, якими володіє громада. Зокрема, експерти «Програми для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою» проаналізували ефективність використання міжбюджетних трансфертів. При тому всього було перевірено 602 об'єкти, підготовлено 77 звітів, було перевірено 763,2 млрд грн державних коштів і виявлено порушень та недоліків на загальну суму 50 млрд грн. За результатами аналізу сформовано структуру виявлених у 2019 році порушень та недоліків, за напрямками, а саме: порушення та недоліки при адмініструванні дохідної частини державного бюджету – 3 млрд грн; порушення бюджетного законодавства – 32 млрд грн; неефективне управління коштами та їх неефективне використання – майже 15 млрд грн [4].

В той же час змінюється і державний вплив на процеси розвитку територій шляхом удосконалення регуляторної політики, внесення змін до сформованого нормативно-правового поля в цій царині. З метою активізації процесів економічного розвитку територій комітет Верховної Ради у вересні 2021 року підтримав законопроекти про державну регіональну політику та особливості стимулювання регіонального розвитку [5]. У межах законопроекту № 5323 «Про внесення змін до Закону «Про засади державної регіональної політики» [6]. передбачено комплексне удосконалення механізмів реалізації державної регіональної політики а законопроект №5649 «Про особливості стимулювання регіонального розвитку» [7]. визначено ряд заходів державного та регіонального стимулювання розвитку територій з обмеженими можливостями для розвитку, зокрема: цільове спрямування державних капітальних вкладень у розвиток інфраструктури, підтримка підприємництва, а також реалізація інтегрованих проектів розвитку, що спрямовані на досягнення економічного зростання регіонів.

Тобто покращення фінансового забезпечення територіальних громад окрім державного сприяння можливе шляхом надання права місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування здійснювати нормативно-правове регулювання процесу розвитку в межах наданих їм повноважень. Крім того особливістю сучасного етапу є зростання ролі органів управління об'єднаними територіальними громадами у використанні факторів місцевих переваг шляхом заснування індустріальних парків, використання переваг публічно-приватного партнерства, формування кластерів тощо, що здатне вивести фінансову спроможність громад на новий рівень. Тобто сучасні територіальні громади слід розглядати як точки економічного зростання, які використовують сучасні підходи до управління та володіють ресурсами для реалізації потенціалу зростання. Структури управління громадою зацікавлені в наповненні місцевих бюджетів і реалізації інфраструктурних проектів.

Особливе значення в управлінні розвитком територіальних громад має широке застосування органами влади в співпраці з місцевими громадами процесу стратегічного планування. Використання підходів стратегічного управління місцевим розвитком, здатне забезпечити прогрес у реалізації планів та проектів, підпорядкованих стратегії, уникнути хаотичного, точкового процесу економічного розвитку, забезпечити синергетичний ефект для мешканців територіальної громади. Формування стратегічних планів територіальних громад базується на узгодженості позицій всіх його учасників. На початковому етапі процесу стратегічного планування проводять соціально-економічний аналіз території, де за допомогою сучасних методів виявляють сильні сторони, проблеми, також можливості та ризики реалізації проектів, закладених у планах, визначають потенціал розвитку територій. Базуючись на цьому аналізі виявляють явні, приховані і недооцінені активи, які здатні бути драйверами розвитку території, визначаються конкурентні переваги, формується бачення та дерево цілей розвитку адміністративно-територіального утворення.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів формування стратегічного плану і сукупності проектів для його реалізації стають важливими інструментами розвитку, так як допомагають спрямувати ресурси для започаткування тієї діяльності, яка забезпечить високий рівень конкурентоспроможності окремої території.

Важливим елементом стратегічного плану щодо розвитку територіальної громади, є необхідність описати бажаний майбутній результат, який буде досягнутий як результат реалізації плану. Завданням управлінських структур в тісній співпраці з населенням територіальної громади є дати відповідь на запитання: «Як ми бачимо свою територіальну громаду в майбутньому, чого хочемо досягти та що ми збираємося для цього робити?». Відповіді на це питання і становлять стратегічне бачення розвитку території.

Формування стратегічного бачення повинно дати чітке уявлення про майбутній стан територіальної громади, переконати мешканців в реалістичності запропонованих підходів і показати яку користь вони отримають у перспективі як результат запропонованих змін. Громади, які зможуть об'єднати навколо такої стратегії і зможуть пробудити здатність створювати нові рішення, креативність та ініціативу в реалізації проектів, здатні будуть вийти на новий рівень конкурентоспроможності і зайняти лідируючі позиції в регіоні, а також в країні.

Таким чином, сучасний стан економічних відносин характеризується зменшенням ролі держави у забезпеченні розвитку місцевих економік на противагу збільшенню ролі органів територіального управління, метою яких є поліпшення рівня і якості життя у своїх громадах. Таким чином, насамперед функцією управління територіальним розвитком у умовах децентралізації є економічне зростання, яке забезпечує покращення соціально-економічного стану території, розширене відтворення економіки території, забезпечення збільшення податкових надходжень у місцеві бюджети як результат розвитку територіальної громади. В сучасних умовах органи місцевої влади здатні забезпечити мешканцям територіальної громади надання якісних послуг, тільки використовуючи сучасні підходи до управління, планування та технологічного забезпечення процесу розвитку. Особливе місце в реалізації цих підходів займає фінансове забезпечення розвитку територіальних громад. Показано на основі аналізу фінансового стану територіальних громад значну різницю в надходженнях до місцевих бюджетів, що вимагає активної участі держави у забезпеченні функціонування громад та здатності виконання місцевими органами управління власних і делегованих повноважень. У цьому контексті особливу роль відіграє рівень управління, територією пошук можливостей нарощування фінансових ресурсів для забезпечення розвитку громад. Крім того особливе значення в управлінні розвитком територіальних громад має застосування органами влади в співпраці з місцевими громадами процесу стратегічного управління, важливим елементом якого є необхідність описати бажаний майбутній результат, який буде досягнутий як результат реалізації плану, тобто сформулювати бачення своєї громади у майбутньому. Використання сучасних підходів до управління є запорукою покращення соціально-економічного стану території, розширеного відтворення місцевої економіки, забезпечення кращих умов проживання населення територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 // Офіційний вісник України № 67 від 28.08.2020. 2020. Ст. 2155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

2. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с.

3. Сторонянська І.З., Бенюк Л.Я. Фінансові та інвестиційні детермінанти регіонального розвитку в умовах економічної нестабільності. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. №4(39). С.521-532.

4. Ефективність використання міжбюджетних трансфертів: основні порушення. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/727/U-LEAD_budget.pdf

5. Комітет ВР підтримав законопроекти про державну регіональну політику та особливості стимулювання регіонального розвитку. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/komitet-vr-pidtrimav-zakonoproekti-pro-derzhavnu-regionalnu-politiku-ta-osoblivosti-stimulyuvannya-regionalno-rozvitku>

6. Про внесення змін до Закону «Про засади державної регіональної політики» №5323. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/209286.html>

7. Проект закону «Про особливості стимулювання регіонального розвитку» №5649. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72199

Бліщук Катерина Михайлівна

доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»

к.е.н., доцент

Повоєнне відновлення українських громад на принципах місцевого економічного розвитку

Щодня втрати України через розпочату росією війну зростають у геометричній прогресії, відповідно зростає вартість майбутньої відбудови країни. За даними Київської школи економіки загальна сума інфраструктурних збитків, завданих Україні, становить майже 92 млрд доларів (станом на 2 травня 2022 р.). Загальні втрати української економіки, враховуючи як прямі і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткових витрат на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від 564 млрд дол до 600 млрд дол [1]. Незважаючи на те, що війна ще триває, в українській державі розпочинається підготовка до відбудови міст, громад та інфраструктури, які були зруйновані. Фінансова підтримка міжнародних партнерів України буде вагомим допомогою у відновленні постраждалих територій та громад.

Багато експертів підтримують ідею щодо комплексного підходу до відбудови територій, населених пунктів. Пропонується розробляти для кожної постраждалої території програму комплексного відновлення населеного пункту, яка відповідати на нагальні питання та пропонувати конкретні рішення. Це передбачає зміну підходів до організації міського простору та одночасно враховувати актуальні потреби жителів громади. Планування оновлених населених пунктів або їх частин має стати більш раціональним та ефективним, а самі міста більш безпечними та комфортними [2].

Вважаємо, що абсолютна передача повноважень державній владі щодо повоєнної відбудови громад буде помилкою. З однієї сторони, це «полегшує життя» зруйнованих громад, зменшує фінансове навантаження, вирішує багато проблемних питань щодо економічного потенціалу територій. З іншої – мешканці громад не зможуть впливати на розвиток своїх територій і змушені приймати ті «правила гри», які запропонує уряд. Може виникнути ситуація, коли буде прийнято рішення не відновлювати окремі населенні пункти, оскільки це фінансово невигідно. Звичайно, що багато родин безболісно погодяться на переїзд, але значна частина сімей захоче повернутися у свої громади. Варто створити групи висококваліфікованих експертів, де будуть представники різних рівнів влади та іноземних аналітиків, які будуть розробляти різні сценарії та пропонувати проекти відбудови громад, частину з яких зможе реалізувати місцева спільнота.

Принципи місцевого економічного розвитку, які є важливими для майбутнього громад:

місцевий економічний розвиток – це стратегічно спланований процес, який ґрунтується на розумінні місцевих економічних, політичних і соціальних умов, враховує конкурентні переваги та місцевий потенціал, реалістичні й актуальні коротко- та довгострокові цілі / завдання;

місцевий економічний розвиток передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів у різних сферах;

місцевий економічний розвиток ґрунтується на лідерській ролі місцевої влади;

місцевий економічний розвиток передбачає сталий розвиток. Стратегії розвитку громад повинні ґрунтуватися на цілях сталого розвитку;

місцевий економічний розвиток ґрунтується на залученні або участі громади, враховуючи гендерні аспекти. Це забезпечує гнучкість, аполітичність, прозорість і підзвітність усього процесу;

місцевий економічний розвиток зумовлює ефективне сприятливе ділове середовище: існування чітких правил і процедур, легке входження бізнесу, ефективне регулювання і контроль за дотриманням норм і правил;

місцевий економічний розвиток передбачає тісну співпрацю та партнерські стосунки громад;

в основі підходу місцевого економічного розвитку – творчість, гнучкість, креативність та новаторство;

місцевий економічний розвиток пріоритизує місцевий бізнес та приділяє увагу його потребам, щоб місцеве ділове середовище було продуктивним, сприятливим і привабливим.

Як свідчить закордонний досвід, дотримання цих принципів місцевого розвитку дозволило отримати успішні результати у депресивних регіонах та у містах, які були залежними від однієї галузі. Перехід громад від минулого до майбутнього, що ґрунтується на новій економіці, – це шлях розвитку для багатьох українських громад. Звичайно, що швидке і стовідсоткове відновлення не гарантоване, адже можуть виникнути непередбачувані внутрішні чи зовнішні впливи, які відтермінують чи знівелюють очікуваний результат (обмежене фінансування проєктів, недостатність кваліфікованих кадрів, неналежне планування, неефективна співпраця зацікавлених груп, завищені очікування тощо [3].

Метою місцевого економічного розвитку є покращення якості життя усіх мешканців, які проживають на певній території. Для її досягнення місцевій владі, підприємницьким структурам та громадським організаціям потрібно ефективно співпрацювати: у виробленні спільного бачення щодо розвитку громади, довгострокових цілей економічного зростання та формування відповідних стратегій розвитку; у застосуванні системного підходу до визначення проблем і формування завдань їх вирішення; у запровадженні прозорості, відкритості, публічності в ухваленні рішень; у відмові від патерналістських очікувань, пошуку внутрішніх ресурсів і можливостей для розвитку на місцевому рівні; у розширенні простору впливу того чи іншого міста, створенні ефективної взаємодії із іншими громадами; у створенні й реалізації спільних проєктів для підвищення конкурентоспроможності територій (зокрема, розвиток транспортних коридорів, створення кластерів, індустріальних і технологічних парків) [4].

Забезпечення місцевого економічного розвитку на сучасному етапі неможливе без використання дієвих інноваційних інструментів, здатних забезпечити прогресивні зміни.

Список використаних джерел

1. KSE: загальні втрати економіки України через війну складають близько 600 мільярдів доларів. URL : <https://www.unian.ua/war/kse-zagalni-vtrati-ekonomiki-ukrajini-cherez-viynu-skladayut-blizko-600-milyardiv-dolariv-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11803629.html>

2. Шуляк О. Відбудова міст та сіл України: комплексний підхід. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3478028-vidbudova-mist-ta-sil-ukraini-kompleksnij-pidhid.html>

3. Місцевий економічний розвиток – шлях для процвітання громади : Посібник з основ з теорії та практики МЕР. URL : http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/LED_Guide_2014_UKR.pdf

4. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: Практичний посібник. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/601/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_1.pdf

Сембай Наталія Миколаївна

заступник директора з навчально-виховної роботи відокремленого структурного підрозділу «Львівського фахового коледжу харчової та переробної промисловості Національного університету харчових технологій»

Проблеми забезпечення сталого розвитку держави у контексті розвитку харчової промисловості

Визначальними аспектами розвитку будь-якої держави виступає ідея сталого розвитку, яка є засадничою основою для системних та структурних змін у будь-яких галузях виробництва. Ідея сталого розвитку охоплює вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації, наголошуючи на можливостях постійного зростання економічних показників країни, її регіонів та окремих галузей економіки.

З-поміж іншого, вона наголошує на відповідності розвитку потребам людей, що живуть зараз, та майбутнім поколінням; відносність обмежень в галузі експлуатації природних ресурсів, які пов'язані з сучасним рівнем техніки і соціальної організації; необхідності задоволення елементарних потреб людей і надання усім можливості реалізувати свої надії на благополучніше життя; узгодженні стану усіх людей з екологічними можливостями планети, зокрема, у сфері енергетики; погодженні темпів зростання населення з виробничим потенціалом глобальної екосистеми нашої планети.

Метою дослідження є визначення оптимальних шляхів розвитку вітчизняної харчової промисловості у контексті сталого розвитку держави.

Важливою умовою сталого розвитку у вітчизняному вимірі є належне функціонування відповідних галузей промисловості, які підтримують життєздатність країни та забезпечують якісні показники її економічного зростання. Серед усіх галузей одне з ключових припадає на харчову промисловість, яка має очевидні переваги завдяки:

можливостям розміщення її потужностей на будь-якій території, адже ресурси цього виду промисловості мають широке розповсюдження, а продукція має попит серед усіх без винятку верств населення;

забезпеченню базових потреб відтворення населення, що є умовою функціонування національної економічної безпеки взагалі та продовольчої безпеки зокрема;

незначній концентрації факторів виробництва, що сприяє активізації підприємницької діяльності;

створенню оптимальних умов для вільної конкуренції та задоволенню потреб різних груп споживачів;

формуванню сприятливих умов для обігу фінансових ресурсів та забезпеченню фінансового базису діяльності для підприємців та розвитку місцевих громад;

переорієнтації зовнішньоекономічних зв'язків країни на експорт готової продукції для кінцевого споживання [1].

Наведені переваги дедалі більше забезпечують вихід української економіки на стабільне зростання та розширене відтворення шляхом: активізації внутрішнього ринку (що є визначальним чинником економічного зростання країни та базовою вимогою національної

продовольчої безпеки); впровадження оптимальної системи імпортозаміщення (адже посилення ролі імпорту на внутрішньому ринку призводить до втрати конкурентоспроможності, що вимагає формування виробничо-технологічної та інфраструктурної бази для експорту продукції); підвищення якості виробленої продукції через впровадження систем сертифікації та контролю (що передбачає реалізацію стандартів ISO відповідно до моделі підвищення ефективності менеджменту, зокрема, встановлення взаєморозуміння і довіри між постачальниками і споживачами продукції з різних країн світу, взаємного визнання сертифікатів якості продукції, проведення моніторингу, вимірювання та аналізу різних процесів); інноваційного розвитку та його фінансової підтримки (що зумовлює застосування різних інструментів інституційно-економічного характеру шляхом забезпечення мотивації до стимулювання постійного економічного зростання, творення умов для впровадження нових технологій виробництва продукції, забезпечення реалізації інноваційно орієнтованих механізмів інвестиційної діяльності, розвиток виробничої спеціалізації та кооперації підприємств харчової промисловості).

Одними з найголовніших чинників розвитку харчової промисловості у контексті сталого розвитку, без сумніву, є економічне зростання сільського господарства та вироблення оптимальної ринкової стратегії для її суб'єктів.

У зв'язку із цим доречно відзначити, що економічне зростання сільського господарства є основною передумовою розвитку вітчизняної харчової промисловості, адже потужна сировинна база відкриває шлях для переробки і створення продуктів з більшою доданою вартістю. Без сумніву, це потребує модернізації, реконструкції та розширення наявних виробничих потужностей; впровадження нових технологій виробництва та зберігання, залучення іноземних інвестицій у спільні підприємства на території України; оптимального поєднання зарубіжних та українських науково-освітніх технологій; зваженої державної політики в агропромисловому комплексі; посилення захисту національних виробників від неякісної та небезпечної харчової продукції тощо [2].

Аналізуючи різні варіанти ринкової стратегії для суб'єктів харчової промисловості, варто звернути увагу на:

- використання прориву у виробничих технологіях різних суб'єктів господарювання;
- надання продукції нових економічних властивостей, які недостатньо представлені або відсутні у конкурентів;
- агресивні рекламні заходи з елементами антиреклами;
- позиціонування суб'єкта як соціально-орієнтованого представника у національному макроекономічному середовищі;
- заохочення новаторських виробничих потужностей у безпосередній близькості від конкурентів;
- помітне розширення асортименту продукції, робіт та послуг;
- створення сучасної системи обслуговування споживачів, якої немає у конкурентів [3].

Саме завдяки успішному розвитку харчової промисловості можна уможливити ефективний баланс різних можливостей та стратегій сталого розвитку країни, активно просувати вітчизняну продукцію на зовнішні ринки, посилити захист національних виробників від неякісної харчової продукції.

Харчова промисловість України має стати рушійною силою для розвитку економіки обласних та районних центрів країни, що сприятиме підвищенню добробуту населення та вирішенню соціально-економічних проблем. Її можливості мають значний ресурсний потенціал для розширення через диверсифікацію виробництва та дослідження нових ринків експорту, що уможливорює створення нових робочих місць, збільшення надходження податків до бюджету, а також зміцнення економіки промислових підприємств та країни в цілому [4].

Підсумовуючи щодо шляхів розвитку вітчизняної харчової промисловості, зазначимо, що реалізація різних можливостей цієї галузі без сумніву, відповідає потребам сталого розвитку, адже насамперед спрямована на якісне задоволення потреб людей та реалізацію їх права на благополучне життя, зростання економічних показників галузі відповідно до її

виробничого потенціалу, збереження довкілля та урахування різних екологічних чинників тощо.

Список використаних джерел

1. Бердар М. М. Модернізаційний стан підприємств харчової промисловості України в сучасних умовах Чернігів: ЧНТУ, 2018, с. 65.
2. Кушнірук В. С., Сирцева С. В., Самойленко Ю. В. Тенденції розвитку промислового виробництва харчових продуктів: регіональний аспект. *Modern Economics*. 2020. №19. С. 106.
3. Шеремет О. О. Теоретико-методологічні засади забезпечення та реалізації ринкових стратегій у харчовій промисловості: Монографія. Харків: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С. 216.
4. Кушнірук В. С., Сирцева С. В., Самойленко Ю. В. Тенденції розвитку промислового виробництва харчових продуктів: регіональний аспект. *Modern Economics*. 2020. №19. С. 102.

Клим Андрій-Віталій Володимирович

аспірант Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Вдосконалення митної політики в Україні: публічно-управлінський аспект

У сучасних умовах відбуваються незворотні процеси інтеграції економічної системи України до міжнародної фінансової та економічної систем і саме в такому руслі реалізуються ринкові відносини в країні, трансформуються економічні відносини між суб'єктами. Саме це обумовлює особливу актуальність вирішення проблеми організації та проведення митної політики у сфері публічного управління.

Основним законодавчим актом, який врегульовує усі правовідносини в країні і, зокрема, у сфері здійснення митної політики, є Конституція України [1]. Відповідно до Митного кодексу України митна політика покликана вирішувати такі завдання:

захист економічних інтересів України, забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із міжнародних договорів України стосовно митної справи;

встановлення правових норм, які б забезпечували захист інтересів споживачів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;

забезпечення організації та функціонування єдиної, узгодженої, стабільної митної системи, закріплення правових механізмів взаємодії всіх її елементів;

визначення загальних принципів регулювання митних відносин;

підвищення рівня організаційних і правових гарантій суб'єктів митних відносин, удосконалення системи їх відповідальності;

створення умов для ефективної боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, контролю за валютними операціями [2].

На даний час в митній сфері спостерігається немало невирішених питань та проблем. Так, у процесі реалізації митних правовідносин найбільш поширеними є наступні правопорушення:

витрачання фінансових ресурсів держави не за цільовим призначенням;

недоотримання коштів до бюджетів внаслідок фінансових махінацій і правопорушень у процесі перетину митного кордону української держави;

маніпуляції із цінами та вартістю активів при веденні бухгалтерського; обліку;

недотримання правових норм, які стосуються штатної дисципліни працівників митних органів, а також норм щодо оплати праці;

завищення обсягів та вартості наданих послуг суб'єктами, зайва оплата за них тощо.

Наявність таких порушень свідчить про низьку ефективність системи митного контролю та її неспроможність результативно виконувати свої функції.

Ці та багато інших правопорушень є наслідком проблем, які існують в українському суспільстві. Зокрема, мова йде про зловживання митними органами своїми повноваженнями, порушення ними законодавства та недієвість методологічного забезпечення реалізації ними своїх функцій. Такі дії призводять до наступного:

дублювання та виконання паралельних функцій органами митного контролю внаслідок неналежної координації своїх дій та взаємодії між ними

внаслідок цього порушення гармонійної роботи між даними інституціями;

незадовільність профілактичних дій органів митного контролю та недостатня увага до цього;

неможливість у багатьох випадках результативно реалізувати цілі та завдання митного контролю за рахунок відсутності єдиної інформаційної системи митного контролю;

організаційна система митного контролю демонструє свою неефективність та громіздкість.

Усі перераховані проблеми та правопорушення як їх наслідок породжені багатьма чинниками, визначальним з яких є незадовільний рівень аналітики в низових ланках інституційного забезпечення здійснення митної політики в Україні.

Вдосконалення публічного управління митними відносинами у напрям реалізації ефективної митної політики України потребує прискіпливої уваги та здійснення на рівні держави наступних дій, які допоможуть ефективніше виявляти правопорушення в досліджуваній сфері, розробляти методи та підходи до їх усунення та мінімізації, а також відшкодувати збитки, які з'являються в процесі порушень законодавства:

Покращити ресурсне забезпечення митної політики в Україні;

Оптимізувати повноваження та функції регулюючих та контролюючих органів та на цій основі покращити організаційне забезпечення системи митного контролю в цілому;

Організувати роботу митної служби таким чином, щоб вона могла оперативно, кваліфіковано та адекватно відповідати на суспільні виклики і забезпечувати належні контрольні процедури в напрямі захисту державного кордону;

Уніфікувати нормативно-правову базу щодо митної політики у напрямі прозорості діяльності митних органів.

Отже, впровадження в життя запропонованих заходів дасть можливість покращити публічне управління митною політикою в Україні, підвищити рівень дисципліни митних органів, привести законодавчу базу у відповідність із міжнародними стандартами, покращити методологічне та інформаційне забезпечення митного процесу на державному кордоні, а також покращити кадрове забезпечення митних органів України. Запропоновані заходи повинні реалізовуватися в комплексі – лише таким чином можна буде досягти найкращого результату.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року, зі змінами та поправками. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.05.2022р.).

2. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. ст.552.

Економічні аспекти європейської системи колективної безпеки

Нинішні європейські системи колективної безпеки є результатом тривалого періоду розвитку, тобто явищами, що склалися історично. На процес формування європейської безпеки впливали існуючі міждержавні відносини, особливості міжнародної обстановки конкретного періоду, зміни в економічних системах європейських країн, потреби комплексного виконання європейських безпекових завдань у змінних суспільно-політичних умовах. Характерною особливістю стало те, що ці умови показали вплив на систему європейської безпеки політичних та економічних систем тих чи інших країн-переможниць у Другій світовій війні. Тому післявоєнна відбудова західноєвропейських країн здійснювалася відповідно до плану Маршалла, на принципах ринкової економіки, що корелювалося з існуванням демократичної політичної системи та ринкових відносин. Неприйняття такої системи радянським тоталітаризмом спричинило відмову СРСР і його країн-сателітів від демократичного плану розвитку ринкової економіки, а це в свою чергу, продовжило існування протягом тривалого часу повоєнних економіко-безпекових проблем планової економіки в радянській сфері впливу й породило проблему перманентного дефіциту якісних товарів та послуг.

Якщо у воєнно-політичному аспекті усі європейські післявоєнні системи колективної безпеки декларували єдине головне завдання – недопущення нової війни світового масштабу, то у соціально-економічній сфері відкрито говорилося про змагальність у двох принципово відмінних підходах – конкурентно-ринковому та планово-розподільчому. Відмінність цих підходів була фундаментальною – принципово стояло питання про те, в який спосіб повинна забезпечуватися безпека особи, у тому числі й економічна. В демократичних конкурентно-ринкових відносинах приватної власності первинним елементом були безпекові потреби особи, забезпечення яких й здійснювалось через реалізацію відповідної внутрішньої і зовнішньої політики держави. У планово-розподільчій системі соціалістичної власності пріоритетним елементом була авторитарна чи навіть тоталітарна держава, яка декларувала свій незаперечний безпековий пріоритет та, як його забезпечувальні масові елементи, встановлювала безпекові пріоритети усіх осіб – «гвинтиків» у державному механізмі. На основі відмінностей між вищезазначеними підходами, у першому випадку, безпекові інтереси особи зводилися до забезпечення її власної життєдіяльності та персоніфікованого розвитку, а у другому – безпекові інтереси особи мали бути спрямовані винятково на забезпечення існування та функціонування авторитарного чи тоталітарного політичного режиму.

Відносини власності як матеріально-технічна першооснова безпеки проявлялися у двох антагоністичних системах діаметрально-протилежно. У суспільствах вільної конкуренції приватна власність становила основу економічної безпеки особи, а вільна конкуренція виступала засобом зростання її рівня. Відсутність власності приватної та існування де-факто безпосередньо незалежних від особи державної та колгоспно-кооперативної власності примусово ставили економічну безпеку особи у пряму залежність від цих двох форм власності. Існування фактичне, але без чіткого юридичного закріплення, власності особистої – для забезпечення мінімальних особистісних потреб – могло лише на мінімальному рівні сприяти економічній безпеці особи.

Отже, ідеологічні засади відмінних суспільно-політичних і соціально-економічних систем визначили й відмінності у підходах щодо питань безпеки громадян та держав. Ці відмінності отримали інституційне оформлення у двох протилежних системах колективної безпеки. Північноатлантичний договір (НАТО), підписаний у Вашингтоні в квітні 1949 р., створив Альянс з метою колективної оборони, як визначено у ст. 51 Статуту ООН [5].

Головною метою НАТО є захист свободи і безпеки всіх її членів політичними та військовими засобами відповідно до Статуту ООН. З самого початку існування Альянс працює над встановленням справедливого і тривалого мирного порядку в Європі на засадах загальних демократичних цінностей, прав людини та верховенства права [3]. Однак, зазначені засади передбачали пріоритет правової, а не авторитарної держави, демократичного різноманіття, а не однопартійної системи, справедливості на основі встановлених правових норм, а не класової доцільності. Тому СРСР організаційно забезпечив у своїх країнах-сателітах «перемоги» в кінці 40-х рр. ХХ ст. т. зв. «демократичних революцій» (при яких ще допускалася приватна власність як основа економічної безпеки особи), а на початку 50-х рр. ХХ ст. й «соціалістичних революцій» (при яких приватна власність як основа економічної безпеки особи становила лише виняток для певних сфер економіки – дрібної торгівлі, сільського господарства тощо). Таким чином, виник ворожий західній цивілізації «соціалістичний табір». Його системою колективної безпеки стала Організація Варшавського Договору (далі – ОВД), заснована у 1955 р. У мотиваційній частині Договору про ОВД зазначалося, що вона постала виходячи із ситуації, яка склалася у Європі в результаті ратифікації паризьких угод, що передбачали утворення нового воєнного угруповання у вигляді «західноєвропейського союзу» за участю ремілітаризованої Західної Німеччини і з включенням її у Північноатлантичний блок – а це посилює небезпеку нової війни та створює загрозу національній безпеці миролюбних держав. Тому виникло переконання в тому, що в таких умовах миролюбні держави Європи повинні здійснити необхідні заходи для забезпечення своєї безпеки та в інтересах підтримання миру у Європі [1].

Отже, ОВД у безпековому контексті: а) посилила поділ Європи, відкинувши традиційні європейські цінності, які формувалися протягом століть, в інтересах нав'язування суспільної практики тоталітарного соціалістично-комуністичного проекту; б) безпідставно приписала «західноєвропейському союзу» – об'єднанню економічного характеру – воєнний елемент; в) виключно в своїх інтересах довільно означила європейські країни – свої сателіти – як миролюбні, а інші необґрунтовано віднесла до категорії немиролюбних, тобто ворогів. Таким чином, двом європейським системам колективної безпеки був приданий ворожий, антагоністичний, непримиренний характер. Комуністичні тоталітарні режими виявилися спроможними на певному етапі ціною безпрецедентних обмежень буденних потреб цивільного населення, форсувати витрати на військові потреби, вирівняти чи навіть на певний час випередити НАТО у розбудові і оснащенні своїх військ новітніми засобами ведення війни. Як виявилось згодом, надмірне вичерпання матеріальних, фінансових ресурсів країн-учасниць ОВД викликало різке зниження життєвого рівня населення (тобто рівня його економічної безпеки – І. Б.), посилення опозиційних настроїв. В цьому була одна з головних причин внутріполітичної кризи Організації Варшавського Договору, її майбутнього остаточного розвалу [2, с. 98]. Економічна неспроможність планової економіки ставала усе очевиднішою. Ця економіка була здатною ефективно концентрувати наявні матеріальні ресурси, але проявляла низьку спроможність у їх створенні. З другої половини 70-х рр. ХХ ст. зниження рівня економічної безпеки населення соціалістичних країн, порівняно з європейськими країнами конкурентно-ринкової економіки, відбувалось паралельно із наростанням макроекономічних проблем на рівні держав. Це свідчило про посилення проблем економічної безпеки загальнодержавних рівнів. Зрештою, в кінці 80-х рр. ХХ ст. в питанні забезпечення економічної безпеки особи беззаперечна перевага конкурентно-ринкової економіки стала очевидною, що було чи не найголовнішим фактором відсутності підтримки у населення соціалістичної суспільно-політичної системи і абсолютної громадської пасивності в питанні політико-воєнного відстоювання права на її подальше існування.

З середини 40-х і до кінця 80-х рр. ХХ ст. визначальний вплив на тенденції у розвитку європейських системах колективної безпеки справляло протистояння двох протилежних суспільно-політичних систем, яке отримало назву «холодна війна». На європейському континенті період «холодної війни» характеризувався не стільки активними формами протистояння (хоча й були окремі періоди загострення), скільки політикою взаємного

стримування у формі симетричних дій-відповідей. У контексті усунення найбільш ймовірних причин, що зумовили б переростання у стадію «гарячої» війни супротивних воєнно-політичних блоків, 1 серпня 1975 р. було проведено Нараду з безпеки та співробітництва у Європі, яка закріпила принцип непорушності післявоєнних кордонів (у цьому найперше був зацікавлений СРСР, тому що саме цим певним чином легітимізувалось його територіальне розширення) і задекларувала необхідність дотримання принципу прав людини (цим фактично визнавалась перевага західної системи цінностей). Констатувалось, що держави учасники будуть поважати суверенну рівність і своєрідність одна одної, а також усі права, властиві їх суверенітету і ним охоплені, у число яких входить, зокрема, право кожної держави на юридичну рівність, на територіальну цілісність, на свободу і політичну незалежність. Держави-підписанти також зобов'язувались поважати право одна одної вільно вибирати і розвивати свої політичні, соціальні, економічні та культурні системи, рівно як і право встановлювати свої закони і адміністративні правила [4]. Отже, дві європейські системи колективної безпеки відчутно знижували рівень антагонізму та визнавали право на мирне співіснування, що де-факто означало змагальність їхніх переваг у питаннях безпеки і, не в останню чергу, економічної.

Після провалу соціалістичного експерименту у країнах Європи та розвалу Радянського Союзу із двох європейських систем колективної безпеки залишився один Північноатлантичний альянс. Подальша робота НАТО в нових умовах була зосереджена навколо зміцнення власне Європейської системи безпеки та оборони в межах Альянсу та розвитку структур співробітництва між НАТО і Європейським Союзом, потреба у яких виникла після того, як ЄС вирішив розвивати свою оперативну роль у врегулюванні кризових ситуацій та діяльності з підтримання миру [3].

Отже, після закінчення «холодної війни» та розвалу біполярної системи в колективній безпеці Європи появився і почав зміцнюватись елемент регіональної геополітичної багатополярності, що відповідав тенденціям розвитку та поглиблення конструктивної економічної конкуренції з метою підвищення рівня забезпечення безпеки особи, суспільства, держави та міждержавного економічного утворення, яким, головним чином, і є сьогодні Європейський Союз.

Список використаних джерел

1. Варшавский договор (1955). URL: [.https://wikisource.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80_\(1955\)](https://wikisource.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80_(1955)).
2. Волощук С. М. Конфронтація НАТО і Організації Варшавського Договору в контексті «холодної війни» (друга половина 1940-х – кінець 1980-х років). Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія». 2012. Вип. 29. С. 95-101.
3. Довідник НАТО. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook2001.pdf>.
4. Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text.
5. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.

СОЦІАЛЬНІ, ДУХОВНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Калашник Надія Сергіївна

професор кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
д.держ.упр., професор

Виклики переосмислення засад формування публічної політики крізь призму війни

Війна як, мабуть, найбільше та найглибше потрясіння для суспільства в цілому та кожної окремої людини, змінює ставлення до оточуючого світу. Ми перебуваємо у стані війни вже більше двох місяців, поступово оговтуємося від первинного шоку, переосмислюємо причини того, що з нами сталося, а також замислюємося над майбутнім. Ми переглядаємо ставлення до лідерів держави, їх політики та ідей, хтось нас приємно здивував, хтось – підтвердив думку, хтось – відверто розчарував. Настрої суспільства не можуть не відбитися на соціальному запиті до керівництва держави, а відповідно й на формуванні публічної політики у різних сферах. У підґрунтя формування будуть покладені соціальні, духовні та психологічні чинники, ті настрої, що зараз панують у суспільстві.

Говорити про соціальні, духовні та психологічні чинники трансформацій у суспільстві в період кризи дуже важко, але необхідно, бо саме зараз започатковуються нові суспільні рушійні сили, що будуть визначати розвиток країни найближчі роки, а може й десятиріччя. Спробуємо переосмислити найгостріші виклики, які поставила війна перед нашим суспільством і які можуть суттєво вплинути на формування публічної політики. Наприкінці березня 2022 року, через місяць після початку війни, соціологічна компанія Factum Group провела он-лайн опитування українців. Це дослідження продемонструвало, що попри погіршення можливості працювати на повну силу, мати повноцінне дозвілля і звичний побут, соціальне самопочуття українців покращилося. Це певний феномен, дослідники його пояснюють тим, що війна привела до суттєвого переосмислення цінностей українців і спонукала їх більше цінувати те, що вони мають; також зменшила рівень очікувань та претензій щодо задоволення своїх потреб. Зазначимо, що до показники, що формують загальний індекс самопочуття українців у цьому дослідженні віднесли: можливість працювати з повною віддачею, можливість купувати необхідні продукти, повноцінне дозвілля, вміння жити в нових суспільних умовах, можливість харчуватися відповідно до своїх смаків тощо [1].

Нині величезною соціально-етичною проблемою для усвідомлення є питання взаємовідносин не просто країн України та Російської Федерації, а народів цих країн з огляду на багаторічні соціальні, родинні, економічні, культурні взаємини, а також взаємозв'язки інших характеристик. Ми спробували сформулювати цю соціально-етичну дилему як : «це не Росія, це Путін! це не Путін, це Росія!». Зазначимо, що для визначення публічної політики ця дилема має значення не тільки у контексті усвідомлення відповідальності конкретної особи за злочини проти людяності, але вона має свій вплив на розуміння таких категорій як «колаборація», «державна зрада», «виконання злочинного наказу» тощо. Зрозуміло, що нині Путін уособлює в свідомості українців агресивну війну РФ проти України. З іншого боку людські жертви на совісті не тільки військових, але й тих росіян (громадян інших країн), які підтримують політику діючого режиму, забезпечують його зброєю, економічними ресурсами, інформаційно, іміджево, ідеологічно, культурологічно, науково, технологічно тощо. Забезпечувати такі масштабні військові дії одноосібно неможливо. Так само, як

Німеччина пройшла денацифікацію, РФ має покаятися за військові злочини вчинені в Україні та інших країнах [2].

З іншого боку є певний відсоток росіян чи осіб, які себе так ідентифікують (хоча, на жаль не великий), який в самій РФ чи за її кордонами виступає проти війни, відповідно виникає питання забезпечення їх від відповідальності виключно за національною ознакою (оскільки це б вже розглядалося як форма дискримінації).

Ще однією ціннісною позицією є переосмислення основних вихідних положень демократії. Може зараз це виглядає якимось дивним, а питання полягає у тому який цивілізаційний шлях розвитку ми як українці обираємо: демократичний чи тоталітарний (деспотичний). Ми підтвердили свій демократичний вибір у 1991 році, вибороли його у 2005 та 2013 роках. Нині ми мусимо його знову виборювати. Зараз, дивлячись новини багато з нас запитують, чому не приймають більш рішучих дій, чому тягнуть з санкціями, чому діє право «вето» в ООН, якщо РФ визнали «державою-агресором», чому ЄС не виключає та не вводить санкції проти тих її членів, що підтримують економічні відносини з РФ, навіщо дочікуватися і домагатися згоди всіх тощо. Саме через те, щоб знову підтвердити вибір на користь демократичних цінностей та не впасти в політику тоталітаризму, застосування не правових процедур, а «права сильнішого» чи славнозвісного «ціль виправдовує засоби».

Важливим для формування виваженої публічної політики є уникнення безапеляційного автоматичного нарративу «все російське – все погане/вороже». Нині в соціальних мережах ми бачимо сплеск несприйняття російської мови, культури тощо. На наш погляд найбільш загрозливими з позиції формування публічної політики є нарративи щодо:

- спільного минулого – воно безсумнівно потребує історичного переосмислення, об'єктивного та аполітичного;

- спільного майбутнього – не дивлячись на відторгнення цієї думки як такої воно буде, в різних формах, але буде, бо ми маємо спільний кордон і політика ізоляції навряд чи спрацює у довгостроковій перспективі;

- російської культури та науки – ці поняття відмінні від російських діячів та науковців сьогодення;

- церкви – нині це одне з найболючіших питань, але тут ми маємо відповісти собі чи справді в нас церква відділена від держави, як це зафіксовано у законодавстві. Якщо так, тоді мова йде про злочини певних осіб і їх відповідальність, доказову базу щодо винуватості церкви як юридичної особи та інституції, що порушила юридичні норми держави України, а ні про євхаристичну належність церкви, щодо чого держава не має юрисдикції.

- У питаннях формування та реалізації державної політики ми не можемо оминати мовне питання. Мовне питання в Україні стало однією з головних маніпуляцій, використовуваних російською пропагандою. Нині воно розглядається з декількох позицій:

 - інструмент пропаганди та політичної маніпуляції;

 - певний радикалізм з боку україномовних з позиції «все російське – все погане/вороже»;

 - може сприйматися російськомовним населенням як посягання на їх ідентичність та вибір;

 - наслідки політики всього періоду Незалежності (мовне питання постає з тією чи іншою гостротою в моменти соціальних криз);

 - практика декількох державних мов, як варіант вирішення питання.

Безсумнівно – мова є однією з ознак національної ідентичності будь-якого народу, з іншого боку Україна завжди визначала себе як багатонаціональну державу. І тут ми маємо унікальний шанс, скільки громадян України готові в сучасних умовах само ідентифікувати себе як росіян за національністю. До війни цей відсоток був значним, зараз цей відсоток значно скоротився, принаймні маємо на то надію. Хочемо застерегти, що радикалізм в цьому питанні, навіть занадто різкі висловлювання можуть образити частину населення України і дати підґрунтя для маніпуляцій ворогові. Бо російська пропаганда десятиріччями культивувала ненависть до українців, не гребуючи будь-якими засобами. Всі, хто говорить

українською прирівнювалися до націоналістів, «українські націоналісти» в свою чергу – до фашистів, а згодом російська пропаганда ретельно змальовувала українців як нацистських колаборантів, ігноруючи те, що у лавах підрозділів Вермахту та СС так само служили й етнічні росіяни, порівняно з кількома тисячами етнічних українців росіян було кількісно більше.

Ще одним соціально-психологічним викликом для нашого суспільства є необхідність усвідомлення внутрішніх проблем, які спровоковані війною, а саме: внутрішньо переміщені особи (статус, підтримка, очікування, реалізація можливостей тощо), колаборація, мародерство, зловживання тощо.

Окреслюючи соціальні, духовні та психологічні чинники розвитку сфери публічного управління в сучасних умовах та ті виклики, з яким ми стикнулися у час війни, можна говорити про такі директивні напрями формування післявоєнних публічних політик:

Рух від індивідуалізму до інституалізму (біль та обурення кожного має перерости в інституційне осмислення подій з опором на демократичні процедури. Політика помсти зараз здається справедливою та скорішою, але тоді ми ризикуємо втратити цінності, за які боролися).

Асоціативне розмежування (відповідальність мають понести саме винні особи, а не всі, хто в нас з ними асоціюється).

Збалансоване переосмислення минулого.

Вихід з персоніфікації в юридичну площину.

Список використаних джерел

1. Бандурович О. Алєканкіна К. Як українці почувають себе в умовах війни. Вокс про війну. 2022. URL: <https://voxukraine.org/yak-ukrayintsi-pochuvayut-sebe-v-umovah-vijny/>

2. Сологуб Ілона. Це не Путін, це Росія. Вокс про війну. 2022. URL: <https://voxukraine.org/tse-ne-putin-tse-rosiya/>.

Грень Тарас Ярославович

аспірант Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Світові моделі реалізації політики соціального захисту

Для належного виконання соціальних функцій, які закладені в основу забезпечення політики соціального захисту доцільно проаналізувати зарубіжний досвід механізмів її реалізації. Перш за все, слід відмітити, що багато країн світу використовують у своїй практиці міжнародні норми та стандарти, які визначають соціальні та економічні права людини. Міжнародна організація праці (МОП) прийняла блок нормативних актів та рекомендацій з соціального забезпечення, які стосуються соціальних норм загального характеру, окремих видів соціального забезпечення та впливають на процес соціальної стабілізації. Вони встановлюють напрями здійснення соціальної політики захисту в державах через програми здоров'я та програми охорони довкілля, освітні програми, програми соціального захисту та ін.

Основою забезпечення стабільного соціального становища країн є прийнята МОП в 1952 р. Конвенція №102 про мінімальні норми соціального забезпечення, які зорієнтовані на соціальні права людини і охоплюють медичну допомогу, допомогу по хворобі, по старості, допомогу у випадку трудового каліцтва або професійного захворювання, допомогу по вагітності та пологам, допомогу по інвалідності та ін. [3].

Питання забезпечення прав людини є головним напрямом міжнародних регіональних об'єднань. Одним з пріоритетних завдань діяльності регіональної організації європейських

держав – Ради Європи (РЄ) – є наближення до єдиного стандарту соціальної практики в державах Європи. З метою забезпечення соціальної стабільності в країнах-членах Ради Європи були розроблені базові Європейські стандарти з основних соціальних та трудових прав робітників. Вони викладені у Європейській соціальній хартії, яка була прийнята в 1961 р. та переглянута у травні 1996 р. Хартія є еталоном рівня соціальних та трудових прав робітників, якому повинні відповідати національні системи соціальних та трудових прав робітників держав-учасниць РЄ. Вона охоплює широке коло соціальних аспектів і містить стандартний перелік прав людини, головними з яких є: право на захист здоров'я, соціальну безпеку, соціальну та медичну допомогу, користування послугами соціального забезпечення, на безпечні умови життєдіяльності та ін. [2].

Різні країни мають різні моделі соціального захисту, і їх вивчення дуже важливе для пошуку досконалішої системи регулювання соціального захисту з урахуванням необхідності підвищення якості обслуговування громадян, відповідної до умов, що склалися в Україні. Соціальна політика, принципи і методи соціального захисту тісно пов'язано з соціально-економічними і національними особливостями країни. У країнах-членах Європейського Союзу домінують чотири основні моделі: континентальна (бісмарківська), англосаксонська (модель Беверіджа), скандинавська і південно-європейська [1, с. 237]. Ця класифікація зафіксована в документах Європейської комісії, ігнорує всі “теоретичні” складнощі, оскільки спирається на територіальний розподіл усередині Європейського союзу, коли деякі країни через схожість культур, економік і суспільного світогляду вибирають ту або іншу модель соціального захисту.

Континентальна модель (інша назва – модель Бісмарка) або як стверджують деякі науковці консервативна модель [4] встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності. Центристський підхід до надання соціальних послуг населенню і орієнтація держави на боротьбу з найбільш гострими соціальними негараздами складають основу консервативної моделі соціального розвитку держави. В ній велика роль приділяється сім'ї як базовій соціальній одиниці. Фінансування соціальних витрат відбувається за рахунок страхових внесків, формування яких значною мірою покладається на підприємців. На основі консервативної моделі здійснюють свою соціальну політику Франція, Німеччина, Австрія, Бельгія, Італія та ін.

Скандинавська модель (її ще називають – державна модель або соціально-демократична) соціального захисту характерна для Данії, Швеції, Фінляндії, Норвегії, Ісландії [6]. Соціальний захист у ній розуміється як законне право громадянина. Відмінною рисою скандинавської моделі є широке охоплення різних соціальних ризиків і життєвих ситуацій, які вимагають підтримки суспільства. Отримання соціальних послуг і виплат, як правило, гарантується всім жителям країни й не обумовлюється зайнятістю й виплатою страхових внесків. В цілому рівень соціальної захищеності, пропонований цією моделлю, доволі високий.

Південноєвропейська модель представлена в Італії, Іспанії, Греції й Португалії. В цих країнах системи соціального захисту були створені або вдосконалені лише протягом останніх десятиліть [5]. Як правило, рівень соціальної захищеності в цій моделі відносно низький, а завдання соціального захисту часто розглядається як справа родичів і сім'ї. Тому сім'я й інші інститути громадянського суспільства відіграють не останню роль, а соціальна політика носить переважно пасивний характер і орієнтована на компенсацію втрат у прибутках окремих категорій громадян.

Таким чином, як нам представляється, за соціально-економічних умов, що складаються, соціальне партнерство не тільки може, як ідеологічна конструкція, заповнити в сучасній соціальній державі нішу суспільно визнаної ідеології (світогляду), і сприяти тим самим досягненню соціального миру, і, серед іншого, рішенню практичніших питань, зокрема питань організації ефективних систем соціального захисту на різних рівнях. У цьому плані соціальне партнерство і є необхідний соціальний порядок, поширюваний на всі структури, інститути і відносини в суспільстві, тому суспільне визнання соціального партнерства як форми організації соціальної взаємодії дозволяє створити фундаментальну

основу для усвідомлення розвинених моделей соціального захисту на національному і наднаціональному рівнях, оскільки корінна відмінність соціального партнерства від інших позитивних форм взаємодії (співпраці, взаємодопомоги і т.п.), що складаються стихійно, полягає у тому, що воно має на увазі усвідомлену і цілеспрямовану діяльність сторін партнерства по організації соціальної взаємодії між собою на основі вищезгаданих принципів.

Список використаних джерел

1. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика: монографія. Донецьк: Ємельянова Т.В., 2011. 463 с.
2. Сіленко А.О., Коляденко В.А. Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід і перспективи України: монографія. К. : [б.в.], 2002. 357 с.
3. Снігова О.Ю. Механізми державного та регіонального управління соціальною безпекою: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.02.03 / О.П. Снігова. Донецьк, 2006. 272 с.
4. Торлопов В. Основные модели социального государства. Человек и труд. 1998. №6. С. 4-8.
5. Черкасская Г. В. Проблемы функционирования систем социальной защиты : монография. СПб : ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2007. 225 с.
6. Lahikainen Ahja-Riitta, Rusanen Erja. Could municipal daycare services be improved? NAWH, Helsinki, 1994. 176 p.

Юкало Марія Василівна

аспірантка Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Зміни в етичній інфраструктурі надання медичних послуг у контексті воєнних дій в Україні

Події останніх років були справжнім випробуванням для України, революція Гідності, анексія частини території, перманентний воєнний конфлікт, пандемія COVID-19, повномасштабна війна. Все це могло не позначитися на світоглядних спрямуваннях населення, формування певних пріоритетів життєдіяльності, ставлення до наявної кризи у системі охорони здоров'я, тривалості та незавершеності реформ у цій системі, що вважають наслідком недосконалості діючого законодавства та управлінських рішень щодо формуванні державної політики охорони здоров'я в цілому в нашій країні, організації надання медичних послуг населенню.

Наслідком цього є поєднання високої вимогливості (через задекларовані стандарти) та досить скептичного ставлення великої частини населення нашої країни до реформування системи охорони здоров'я, незадоволеність якістю та організаційними формами надання медичних послуг, порушення права на здоров'я з боку громадян, перенавантаження медичних установ, звільнення медичного персоналу тощо. Війна, яка почалася у лютому 2022 року додала до вже вказаного переліку: порушену логістику, неможливість роботи в на зруйнованих та окупованих територіях, критичну нехватку медикаментів та медичного персоналу в певних регіонах України тощо. Остаточо зрозуміло, що воєнний час, а після нього – післявоєнна відбудова України потребуватимуть перегляд державної політики охорони здоров'я. І цим ми займаємося вже зараз. Одним з нарізних каменів нової політики надання медичних послуг, як складової державної політики охорони здоров'я, є перегляд етичної інфраструктури надання медичних послуг. І тут ми маємо суттєві виклики.

Суспільний запит щодо організації надання медичних послуг населенню завжди містив проблематику «справедливості», прозорості, важкодоступності медичних послуг різної вартості для населення на всій території України (в тому числі і за територіальним, організаційним, економічним показниками). Нині додалася суттєва частка споживачів медичних послуг з числа тимчасово переміщених осіб та поранених. Масштабне переміщення людей порушило принцип адміністративно-територіального розподілення надання медичних послуг, оскільки за різними підрахунками більше ніж шість мільйонів осіб було переміщено і більша частина з них не має змоги працювати зі своїм сімейним лікарем, а відповідно за його скеруванням скористатися медичними послугами другого рівня.

Це створює соціальне напруження та відчуття «несправедливості», порушення прав у людей, які вирвані зі звичної інфраструктури. Не дивлячись на великий суспільний запит та певну розробленість питань формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я в цілому, питання етичних засад формування державної політики організації надання медичних послуг потребують додаткового вивчення та пошуку шляхів подолання сучасної кризи медичної сфери, які викликані саме війною. Міжнародний кодекс медичної етики в досить загальних формулює норми етики, які умовно можна об'єднати в групи: загальні обов'язки лікаря, перелік неетичних видів діяльності лікаря, обов'язки лікаря по відношенню до пацієнта, обов'язки лікаря по відношенню до колег [2]. Цей нормативний акт є рамковий, містить, скоріше загальні вимоги, не говорячи про надання медичних послуг у часи війни. Отже зміна політики етики надання медичних послуг нині полягає у компетенції держави та багато у чому залежить від активності громадян. З іншого боку цей документ акцентує увагу на неможливості та забороні будь-якого виду дискримінації щодо пацієнтів, тобто постає проблематика пріоритетності надання медичних послуг військовим перед громадянським населенням, військовополоненим тощо.

Ставлення до військовополонених, їх утримання, зокрема і надання медичних послуг, зараз гостро обговорюється у суспільстві. Думки є досить радикальними: від шанобливого ставлення до агресивно-ворожого. Через жорстокий характер війни, величезні втрати серед мирного населення, військові злочини на окупованих територіях тощо суспільство вороже сприймає будь-що та будь-кого пов'язаного з «росією». І це ще одна етична дилема у наданні медичних послуг. Хочемо звернути особливу увагу на те, що лікар повинен надавати медичну допомогу за спеціальністю хворим незалежно від віку, статі, раси, національності, віросповідання, соціального стану, політичних поглядів, місця проживання, громадянства та інших немедичних ознак [1]. Тому, на наш погляд в цьому випадку мова скоріш йде про превалювання загального принципу (підходу) обов'язковості надання медичної допомоги людині, без врахування її громадянства та ролі у війні. І це, скоріш, показник нашої цивілізованості у порівнянні із застосуванням принципу «око-за-око».

Етична інфраструктура надання медичних послуг [3] має свою логіку не прив'язану до ситуативних чинників, нехай навіть таких масштабних як війна у країні. Базуючись на аналізі наукових підходів та нормативній базі пропонуємо такий алгоритм формування/перегляду державної політики організації надання медичних послуг: визначення соціальної потреби/найзапитаніших видів медичних послуг (обидві компоненти є однаково важливими), прийняття політичних і управлінських рішень, їх реалізація та оцінка результатів перетворень (детально ми досліджувати це питання раніше [4]). Застосувати для формування державної політики організації медичних послуг таких компонентів етичної інфраструктури: політичну волю, законодавство, кодекси поведінки, механізми звітності та нагляду, громадський контроль, професійну соціалізацію, координуючі органи, умови підтримки діяльності – вважаємо доцільним та, навіть необхідним у сучасних умовах. Чим довше триватиме війна, чим більш загострюватимуться перелічені вище проблеми. Специфіка етичної інфраструктури полягає у тому, що її невід'ємною частиною є суспільна думка, підтримка більшої частини населення. Для підтримки цієї думки, її формування необхідні час та спрямована робота, відкладати таку роботу на «після війни» не можна. Це може призвести до соціального вибуху.

Список використаних джерел

1. Етичний кодекс лікаря України. Всеукраїнський з'їзд лікарських організацій. 27.09.2009. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001748-09#Text>
2. Міжнародний кодекс медичної етики, 1949 зі змінами. Доступ за URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_002#Text
3. D. Hajdys. (2016). Etyka w administracji publicznej [w:] I. D. Czechowska (red.), Etyka w relacjach instytucji finansowych z gospodarstwami domowymi, ser. Ekonomia, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, pp. 287 – 308. Retrieved from: <https://docplayer.pl/40721299-Dagmara-hajdys-etyka-w-administracji-publicznej.html>
4. Юкало М.В. Етичні засади формування державної політики організації надання медичних послуг. Демократичне врядування. Випуск 2(28), 2021. Доступ за URL: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.28.2021.250441>

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

Дробот Ігор Олександрович

професор кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
д.держ.упр., професор

Особливості функціонування механізмів публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану

Розглядати механізми публічного управління у будь-яких сферах організації, регулювання та розвитку суспільних відносин в умовах правового режиму воєнного стану потрібно з урахуванням їх родового поняття. Йдеться про те, що сутність механізму публічного управління як засобу його здійснення узагальнено полягає у формуванні збалансованих відносин щодо створення умов зі справедливого розподілу суспільного продукту, що міститься у засобах виробництва, результатах виробництва, розмаїтих соціальних та гуманітарних послугах тощо – між учасниками виробничих відносин. Слід зважити на те, що умови правового режиму воєнного стану відрізняються від його мирного періоду насамперед можливостями поступального розвитку усіх сфер суспільного життя, їх впливу на підвищення добробуту, чи просто мінімальне угамування об'єктивних потреб населення щодо організації життєдіяльності на усіх рівнях розвитку суспільних відносин.

Переважно в умовах правового режиму воєнного стану розвиток означених відносин крім звичайно тих, що формуються, регулюються і розвиваються зі застосуванням зброї є в достатній мірі непередбачуваним, а в контексті «розвитку» має регресивний характер. Тобто, механізм публічного управління в такому разі виконує швидше роль дерегулятора суспільних відносин, що надає результатам його функціонування відповідно негативного наповнення.

Відповідь на це категоричне твердження слід шукати у сутності двох доповнюючих одна одну категорій, котрі використовуються органами публічного управління при виконанні свого функціонального призначення – це, механізми публічного управління і реформи суспільних відносин. Аналіз визначення цих категорій свідчить про те, що серед дослідників теорії публічного та державного управління існує доволі широкий спектр їх трактування. Втім, уважне вивчення означених трактувань вказує на те, що згадувана відмінність переважно містить більше лінгвістичний, аніж смисловий контекст. Зокрема, узагальнене визначення механізму публічного управління можна сформулювати як сукупність управлінських впливів органів публічного управління на процеси формування і організації суспільних відносин з метою створення сприятливих умов для їх поступального розвитку, де за замовчуванням, під поступальним розвитком розуміється проведення реформ. Щодо реформ та їх успішного проведення теж існує розмаїття думок. Втім, усі дослідники сходяться в тому, що реформи це обґрунтовані, заплановані, передбачувані зміни, які додають розвитку будь-якого суспільного явища більш якісного стану. Зміни, що не покращують стану явища, чи погіршують його не можуть називатися реформами. Відповідно, результати функціонування механізмів публічного управління, що не спричинили поступального розвитку суспільних відносин не можна назвати реформами. Швидше такі псевдо реформи можна вважати просто звичайними змінами.

Прикладом таких змін є регулювання відносин спричинених правовим режимом воєнного стану у соціально-гуманітарній сфері, де відбулися зміни в Порядку прийому на навчання для здобуття фахової передвищої та, вищої освіти в 2022 році. Вони затверджені

наказом Міністерства науки та освіти України № 392, від 27.04.2022 р., із змінами і доповненнями внесеними наказом МОН України від 02.05.2022 р., № 400 [1].

Означені зміни спричинили відступ від дотримання принципу соціальної справедливості, що забезпечувався державною атестацією та зовнішнім незалежним оцінюванням, котре презентується як комплекс організаційних процедур (передусім – тестування) спрямованих на визначення рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів при їхньому вступі до закладів вищої освіти. Слід розуміти, що оскільки ці зміни відбулися у дуже чутливій й доволі врегульованій на сьогодні сфері суспільних відносин, їх обговорення отримало широкий резонанс і невдоволення певної частини суспільства. Поштовхом до цього, на думку експертів, стали запропоновані Міністерством освіти і науки заходи, котрі з одного боку спрощують умови вступу на навчання, а з іншого знову відновлюють практику адміністративного втручання у процес відбору кращих абітурієнтів, що призводить до різних зловживань. Зокрема, для здобувачів фахової передвищої освіти (I і II рівень акредитації) на базі повної середньої освіти для навчання за кошти державного або місцевого бюджету передбачено скласти індивідуальну усну співбесіду або творчий конкурс, який проводять в один етап, та подають мотиваційний лист. Зкладам надано право у своїх Правилах прийому визначати вимоги до мотиваційних листів та особливості їхнього написання. Ця новація грає важливу роль при відборі абітур'єнтів як на контрактну форму навчання так і за кошти державного, чи регіонального бюджетів. Для повного розуміння одного з основних засобів відбору вступників слід зазначити, що Мотиваційний лист, це викладена вступником письмово у довільній формі інформація про його особисту зацікавленість у вступі на певну освітню програму (спеціальність, заклад освіти) та відповідні очікування, досягнення у навчанні та інших видах діяльності, власні сильні та слабкі сторони, до якого у разі необхідності вступником може бути додано (у тому числі в електронній формі) матеріали, що підтверджують викладену в листі інформацію. Визначальну ж роль у відборі на навчання для здобування фахової перед вищою освітою грає індивідуальна усна співбесіда – форма вступного випробування, яка передбачає очне оцінювання підготовленості (оцінювання знань, умінь та навичок) вступника з одного, двох або трьох предметів (складових), за результатами якої за кожний предмет (складову) виставляються оцінки за шкалою 100 – 200 (з кроком в один бал) або ухвалюється рішення про негативну оцінку вступника (“незадовільно”). Саме ці дві форми вступного випробування стали предметом для обговорення громадськості, політиків, практиків і науковців з приводу їх корупційної складової.

Правовим режимом воєнного стану спричинені також зміни до Порядку прийому на навчання для здобуття й вищої освіти. Їх метою насамперед є створення максимально безпечних і прийнятних умов, як для вступників що перебувають на контрольованій Україною території, так й на тимчасово окупованій. До них можна віднести такі безпекові організаційні заходи як режим повітряних тривог, а також можливість проведення основних, спеціальних та додаткових сесій екзаменування.

Головною ж зміною у Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти є заміна зовнішнього незалежного оцінювання здобувачів вищої освіти на національний мультипредметний тест, котрий презентується Міністерством освіти і науки як форма вступного випробування, що передбачає оцінювання результатів навчання з української мови, математики та історії України, яке здійснюється Українським центром оцінювання якості освіти відповідно до законодавства. Він є обов'язковим для здобуття вищої освіти на підставі повної загальної середньої освіти на всі спеціальності (бюджетні місця), на кон'юнктурні та медичні спеціальності (зокрема й на контракт). За цим тестом виставляється три оцінки, які оголошуються відразу після закінчення тестування.

Передбачені зміни для вступу у магістратуру, де вступним випробуванням пропонується магістерський комплексний тест (іноземна мова та право) для вступу на магістратуру за спеціальностями "право" та "міжнародне право", а також магістерський тест навчальної компетентності в разі вступу до магістратури на деякі спеціальності. Зокрема, в разі вступу на магістратуру на підставі бакалаврату необхідно: для курсантів, діють чинні

правила прийому; на спеціальності «право» та «міжнародне право» – магістерський комплексний тест; на спеціальності 05, 06, 07, 28, 29 (крім «міжнародне право») – магістерський тест навчальної компетентності та іспит за спеціальністю в закладі освіти; інші спеціальності – іспит за спеціальністю в закладі освіти на бюджетні місця та мотиваційний лист на контрактні місця.

Узагальнюючи наведене вище, можна зробити певні висновки та пропозиції щодо особливостей функціонування механізмів публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану на прикладі регулювання соціально-гуманітарної сфери суспільства.

Результатом запровадження правового режиму воєнного стану є прийняття державно-управлінських рішень, пов'язаних з обмеженням окремих конституційних прав і свобод громадян, що прямо і побічно відбивається на функціональних можливостях механізмів публічного управління, впливає на виконання ними своєї родової функції здійснення публічного управління через реалізацію повноцінних соціальних, економічних, правових, організаційних, інституційних, інформаційних реформ. Механізми вітчизняного публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану підміняють роботу зі стратегічного конструювання суспільних відносин на тактично-оперативну роботу з запровадження не завжди обґрунтованих, не раціональних змін у формуванні і розвитку суспільних відносин.

Зміна існуючого стану функціонування механізмів публічного управління можлива за умови відміни правового режиму воєнного стану і повернення до мирного існування суспільства, яке має усі перспективи влитися у європейську спільноту.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 р./Наказ Міністерства освіти та науки, від 27.02.2022 р, № 392. <https://ips.ligazakon.net/document/re37823?an=10>.

Колосовська Ірина Ігорівна

доцент кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»
к.держ.упр., доцент

Формування та реалізація регіональних програм соціально-економічного розвитку як пріоритет соціальної політики у поствоєнний період

У кризових умовах, пов'язаних із війною та її наслідками в Україні, загострюється потреба у посиленні регулюючого впливу на процеси, що відбуваються при реалізації пріоритетів регіональної соціальної політики. Ключове значення має узгодження співпраці інститутів влади, підприємницьких структур та громадських організацій в частині оптимального використання наявних територіальних ресурсів з метою активізації соціально-економічного розвитку та забезпечення ефективної системи соціального захисту населення. У цьому контексті саме держава повинна взяти на себе функцію гармонізації регіональних, міжрегіональних та загальнодержавних інтересів з урахуванням передового світового досвіду, насамперед щодо запровадження принципу субсидіарності, рівних прав та обопільної відповідальності центру і регіонів за соціально-економічний розвиток держави. Зміщення акцентів державної політики з централізованого управління на регіональний рівень повинно бути спрямоване на покращення можливостей забезпечення збалансованого соціально-економічного регіонального розвитку.

Процес формування програм соціально-економічного розвитку визначає цілі та напрямки розвитку, методи і способи їх досягнення, програмує майбутні події, рівень потенціалу і структуру територіальної громади, орієнтований на аналіз і корегування

реалізації стратегічного плану на різних етапах його втілення. Регіональне планування соціально-економічного розвитку розглядається як науково обґрунтоване та практично орієнтоване прогнозування розвитку, яке передбачає визначення напрямків і параметрів розвитку територій, їхньої економіки, екології і соціальної сфери, заходів щодо реалізації намічених програм та проектів, засоби та шляхи їхнього досягнення на довготермінову перспективу.

Одним із найдієвіших способів впливу на врегулювання соціальних процесів є розроблення ефективних програм соціального захисту населення регіону, що дають змогу інституціям, відповідальним за реалізацію регіональної соціальної політики, чітко визначити пріоритети, цілі й напрями соціального захисту населення регіону на коротко-, середньо- і довготривалу перспективу, а також конкретні заходи, які забезпечують їх досягнення, із визначенням необхідних для цього фінансових, матеріально-технічних, інформаційних та трудових ресурсів [1].

Основними цілями державних регіональних програм розвитку регіонів є: забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів; заохочення інвестиційних процесів в пріоритетних галузях народногосподарського комплексу шляхом створення вільних економічних зон, спільних підприємств тощо; вдосконалення структури шляхом конверсії, переорієнтації окремих підприємств; стимулювання раціонального використання ресурсів регіону; якісне вдосконалення виробничої та соціальної інфраструктури; захист навколишнього середовища; покращення демографічної ситуації [2].

Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» визначено правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави. Встановлено загальний порядок розроблення, затвердження та виконання зазначених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку [3].

Нормативно-правову базу здійснення стратегічного планування регіонального (місцевого) розвитку можна умовно поділити на три блоки:

- перший – визначає роль та місце органів місцевого самоврядування в організації та здійсненні процесу управління розвитком території, зокрема – через розроблення і реалізацію стратегій місцевого розвитку;
- другий – формує основні засади стратегічного планування на регіональному місцевому рівні (від держави до окремої території);
- третій – визначає особливості участі у процесі формування та реалізації стратегії регіонального (місцевого) розвитку юридичних і фізичних осіб.

Відзначаючи наявний рівень сформованості нормативно-правової бази слід вказати на необхідність відповідних коригувань та узгоджень щодо формування стратегій розвитку регіонів і територіальних громад. Зокрема, специфіка сучасних подій зумовлює необхідність подальшого вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку та запровадження стратегічного планування роботи в органах виконавчої влади, зокрема щодо планування заходів із розроблення прогнозних документів, реалізації та контролю за виконанням програмних документів, що визначають цілі соціально-економічного розвитку держави й шляхи їх досягнення, здійснення комплексної експертної оцінки кінцевих результатів виконання програм, відповідальності за порушення термінів виконання, недосягнення визначених кінцевих показників, нераціональне використання ресурсів тощо.

Сучасні реалії обумовлюють потребу у нових підходах до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, удосконалення науково-методичного інструментарію керування процесами соціально-економічного

розвитку регіонів з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки та соціальної безпеки населення.

У поствоєнних умовах регіональні соціально-економічні програми покликані виконувати роль активного методу регулювання ринкової економіки, інтеграції державних, колективних, індивідуальних інтересів і відносин, мобілізації зусиль для проведення активної соціальної політики. З метою ефективного соціально-економічного розвитку регіонів, подолання існуючих територіальних диспропорцій актуалізується конкретно-цільовий характер заходів, що розробляються, системний підхід з урахуванням дієвих видів і методів державної підтримки конкретного регіону, відповідальність і контроль, орієнтація на програмно-цільові методи вирішення проблем.

Список використаних джерел

1. Разборська О., Ліщина Т. Проблеми оцінки ефективності виконання бюджетних програм. <http://intkonf.org/razborska-o-o-lischina-tv-problemi-otsinki-efektivnosti-vikonannya-byudzhetnih-program>

2. Макаренко М. Методика відбору пріоритетних програм регіонального розвитку при формуванні регіональної економічної політики / М. Макаренко // Економіка та держава. – 2015. – № 4. – С. 14.

3. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України №1602-14 від 02.12.2012р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.

Юкало Володимир Васильович

аспірант Навчально-наукового інституту державного управління
Національного університету «Львівська політехніка»

Проблеми реалізації права на життя та здоров'я під час війни

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року стало викликом для нашої держави, всіх її структурних компонентів, зокрема й української системи охорони здоров'я. Але оперативне реагування влади, швидке прийняття необхідних рішень, у тому числі з боку МОЗ України, сприяли майже безперебійному забезпеченню українців необхідними медичними послугами, життєво важливими ліками. Не зважаючи на військові дії українці продовжують отримувати необхідну медичну допомогу, а лікарі – виконувати свої професійні обов'язки.

Існує й інший бік проблематики. Змінився акцент надання медичних послуг в Україні. Основна увага сконцентрована на перебудову системи охорони здоров'я відповідно до сучасних умов. Система охорони здоров'я працює і дає відсіч на своєму фронті, вона переформатована і переведена на військові рейки.

Боротьба із російськими загарбниками триває. Те, як швидко наша країна зможе перемогти ворога, залежить від багатьох факторів, зокрема, і від того, як всі системи в державі підтримуватимуть Збройні Сили, медиків та один одного.

Більш ніж за два місяці війни створена велика кількість корисних сервісів, інформація про які доступна на різних офіційних ресурсів:

Допомогти закладам охорони здоров'я <https://bit.ly/3i6dLjt>

Гарячі лінії для допомоги збройним силам, медикам та населенню України <https://bit.ly/3IYjUWC>

Безкоштовна медична консультації через контакт-центр МОЗ <https://bit.ly/3CnQIpg>

Інструкції, що можуть врятувати життя <https://bit.ly/3M84XTR>

Базові правила домедичної допомоги <https://bit.ly/3Isp3G6>

Домедична допомога при підозрі на інсульт <https://bit.ly/3soz29j>

Домедична допомога у разі судом <https://bit.ly/3w9hnUa>

Домедична допомога у разі, якщо людина втратила свідомість <https://bit.ly/3N5fmiN> тощо [1].

Одночасно, окрім військових завдань залишається весь спектр проблем надання медичних послуг населенню і не тільки екстреного порядку. Війна не тільки не вирішила, але й поглибила наявні до того проблеми: відсутність належного фінансування в країні сфери охорони здоров'я, надійного механізму впливу на якість медичних послуг та управління цим процесом. Важливим для управління сферою надання медичних послуг є збалансований розрахунок її потреб у фінансових ресурсах; визначення очікуваних доходів; створення механізму ефективного функціонування, як кожного елементу, так і всієї системи надання якісних медичних послуг в цілому. І все це з урахуванням можливої довготривалості воєнних дій, які створили дисбаланс у розподілені навантаження на заклади охорони здоров'я та медичний персонал в країні. На територіях, де відбувалися та відбуваються військові дії, зруйнована інфраструктура медичних закладів, з іншого боку в інших регіонах України на заклади та медичний персонал покладається додаткове навантаження. Вивчення проблеми формування системи якісних медичних послуг потребує комплексного дослідження, як у фінансовій, так і регуляторній площинах, причому центральне місце дослідження зазначеної проблематики займає державне регулювання системи якісних медичних послуг та їх нормативно-правове забезпечення враховуючи зміни, які внесла війна.

Іншим питанням залишається яким чином до медицини військового стану можуть бути адаптовані приватні медичні заклади. На сьогодні вони залучені до процесу, більшість, зокрема великі клініки, безкоштовно приймають пацієнтів, ми з ними на зв'язку. Зокрема, ми продумували щось для їх участі в програмі мед гарантій [2].

Проблеми змін принципів взаємодії людини і держави в ракурсі реалізації права на здоров'я набагато ширші винятково за сферу охорони здоров'я. Соціальне здоров'я людини та суспільства містить у собі аспекти гідного рівня життя, роботи, харчування та навколишньої інфраструктури, доступу до різних (не лише екстрених) медичних та соціальних послуг, реалізацію духовних та соціальних потреб тощо. Тобто у реалізацію права на здоров'я залучені крім самої людини та держави, бізнес, сектор спорту, освіта, індустрія розваг, релігійні громади тощо.

Війна, що триває, вимагає швидких дій з боку багатьох секторів суспільства, державних та міжнародних структур. Люди повинні прийняти та зрозуміти нові моделі поведінки, які диктують сучасні умови загроз для всієї системи гарантування права на життя та права на здоров'я. Нині криза національних систем охорони здоров'я та міжнародного співробітництва у цій сфері, які виявилися не готовими до таких масштабних викликів, вимагають не лише ресурсів у медичній сфері (засоби гігієни, ліки, людські ресурси, обладнання тощо), а переосмислення базових підходів до розуміння здоров'я людини та здоров'я суспільства. Ключовими категоріями для переосмислення є право на життя та право на здоров'я. Безумовним залишається в пріоритеті право на життя в умовах прямої загрози, але за її відсутності сам факт оголошення воєнного стану не може звужувати обсяг реалізації прав.

Список використаних джерел

1. Міністерство охорони здоров'я України. Офіційний веб-ресурс. URL: <https://moz.gov.ua/>.

2. Обстріли українських лікарень не випадковий, це цілеспрямовані бомбардування конкретних медустанов. Interfax – Україна. 20.04.2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/825675.html>.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО ДЕТЕРМІНАНТИ

Сушинський О.І. Наука та внесок у суспільний розвиток: відповідальність науковця	4
Петровський П.М. Проблема визначення детермінант розвитку публічного управління в пост воєнний період	11
Іщенко Г.О. Державно-приватне партнерство як інструмент реформи охорони здоров'я	14
Адамська І.П. Особливості захисту прав публічних службовців в сучасних умовах	16
Духневич О.В. Зміни у кадровій політиці як складової публічного управління: виклики поствоєнного часу	18
Шуліченко Г.Р. Формування системи управління персоналом в органах публічного управління України	20

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Баштанник В.В. Нормативно правове забезпечення інституціоналізації сучасної моделі публічного управління	24
Когут П.В. Нормативно-правове забезпечення управлінської взаємодії в особливих умовах	26
Шевчук Б.М. Нормативно-правові аспекти боротьби з фінансуванням тероризму в Україні	28
Войтик О.Є. Правове регулювання регіонального розвитку у сфері публічного управління	32
Гулько Л.В. Нормативно-правове забезпечення протидії сепаратизму в Україні	36

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Дзяна Г.О., Дзяний Р.Б. Комунікативна діяльність органів публічної влади з подолання невизначеності в кризових ситуаціях	40
Вовжиняк М.В. Інформаційна гігієна як складова інформаційної компетентності державних службовців	43
Лилик М.В. Роль міжкультурної комунікації у процесі функціонування органів публічної влади	45
Мирослав Г.А. Стандарти стратегічних комунікацій в арміях країн-членів НАТО	47

НАПРЯМИ РОЗШИРЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Федорчак О.В. Особливості державної підтримки бізнесу в умовах війни	50
Кохалик Х.М. Залучення громадян до процесу демократичного ухвалення рішень в зарубіжних країнах	54
Нема О.С. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розбудову демократичних процесів в Україні	56
Медуна Б.Л. Публічність управлінських процесів у воєнний час	59

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Матвіїшин Є.Г. Екологічна освіта персоналу публічних інституцій як чинник забезпечення сталого розвитку в Україні	61
Крайник О.П. Особливості сучасних підходів до управління розвитком територіальних громад	64
Бліщук К.М. Повоєнне відновлення українських громад на принципах місцевого економічного розвитку	67
Сембай Н.М. Проблеми забезпечення сталого розвитку держави у контексті розвитку харчової промисловості	69
Клим А.-В.В. Вдосконалення митної політики в Україні: публічно-управлінський аспект	71
Босак І.П. Економічні аспекти європейської системи колективної безпеки	73

СОЦІАЛЬНІ, ДУХОВНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Калашник Н.С. Виклики переосмислення засад формування публічної політики крізь призму війни	76
Грень Т.Я. Світові моделі реалізації політики соціального захисту	78
Юкало М.В. Зміни в етичній інфраструктурі надання медичних послуг у контексті воєнних дій в Україні	80

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

Дробот І.О. Особливості функціонування механізмів публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану	83
Колосовська І.І. Формування та реалізація регіональних програм соціально-економічного розвитку як пріоритет соціальної політики у поствоєнний період	85
Юкало В.В. Проблеми реалізації права на життя та здоров'я під час війни	87

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В ПОСТ ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Матеріали науково-практичної конференції

12 травня 2022 року

Матеріали та пристатейна література
публікуються в авторській редакції.
За достовірність фактичної інформації у публікаціях
відповідальність несуть автори

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра публічного управління та публічної служби

Україна, 79491, Львів-Брюховичі, вул. Сухомлинського, 16
тел. (032) 234-62-46

Електронна пошта: pus.dept@lpnu.ua,
веб-адреса: <https://lpnu.ua/pus>